

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Katedra mediálních a kulturních studií a žurnalistiky

REFLEXE CHORVATSKÉ VÁLKY ZA NEZÁVISLOST
V ČESKÉM TISKU

Reflection of the Croatian War of Independence in the Czech press

Bakalářská diplomová práce

Daniel SITEK

Vedoucí práce: Mgr. Marek Lapčík, Ph.D.

Olomouc 2016

Prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl jsem veškeré použité zdroje a literaturu. Tato práce obsahuje 85 652 znaků.

V Olomouci dne 15. 4. 2016

Podpis:

Na tomto místě chci vyjádřit poděkování vedoucímu práce Mgr. Marku Lapčíkovi, Ph.D., za velkou ochotu, podnětné rady a připomínky, které mi pomohly při zpracování, a také za velkou trpělivost při vedení práce.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá prostorem věnovanému Chorvatské válce za nezávislost v českém tisku. Cílem práce je zjištění, jak se vyvíjel obsah věnovaný tématu Chorvatské války za nezávislost v její první etapě, a to v návaznosti na vliv konceptu zpravodajských hodnot. Zkoumány jsou deníky Lidové noviny a Mladá fronta Dnes. Analýzou je sledován vývoj vymezeného prostoru, počet sdělení a jejich původ a umístění. Výsledkem práce je ověření platnosti konceptu souvisejícího s mediální teorií.

Klíčová slova

Chorvatská válka za nezávislost, kvantitativní analýza, zpravodajské hodnoty, Lidové noviny, Mladá fronta Dnes

Abstract

This bachelor theses deals with place, which is dedicated to the Croatian War of Independence in Czech press. The aim of this thesis is to discover content development dedicated to the subject of the first part of the Croatian War of Independence, in response to the influence of news values concept. Daily journals Lidové noviny and Mladá fronta Dnes were studied. This analysis follows content development, numbers of messages, their origin and placement. The result of work is validation of the concept related to media theory.

Key words

The Croatian War of Independence, quantitative analysis, the news values concept, Lidové noviny, Mladá fronta Dnes

OBSAH

1. ÚVOD	9
2. KONCEPT ZPRAVODAJSKÝCH HODNOT	11
3. HISTORICKÝ KONTEXT VZTAHŮ CHORVATŮ A SRBŮ	14
3.1 Jugoslávie v éře Josipa Broze – Tita	14
3.2 Jugoslávie po Titově smrti.....	15
3.3 Uvolňování poměrů v Jugoslávii.....	16
3.4 Válečná konfrontace mezi Chorvaty a Srby	17
3.5 Vyhlášení nezávislosti Chorvatska a Slovinska	17
3.6 První válečné střety Chorvatů a Srbů	18
3.7 Domovinski rat	19
3.8 Vznik republiky Krajina	20
4. METODIKA PRÁCE	22
4.1 Vymezení vzorku analýzy	22
4.2 Stanovení jednotky analýzy.....	24
4.3 Stanovení parametrů analýzy.....	25
4.4 Stanovení kategorií analýzy.....	27
4.5 Definice pojmů	28
5. PROSTOR VYMEZENÝ CHORVATSKÉ VÁLCE ZA NEZÁVISLOST	30
5.1 Celkový vývoj prostoru	30
5.1.1 Vývoj prostoru v Lidových novinách.....	32
5.1.2 Vývoj prostoru v MF Dnes.....	34
5.2 Počet článků.....	35
5.2.1 Počet článků v Lidových novinách	36
5.2.2 Počet článků v MF Dnes	38
5.3 Vývoj fotografického zpravodajství	39
5.3.1 Vývoj prostoru vymezeného fotografiemi	40
5.3.2 Počet fotografií ve zpravodajství.....	44
5.4 Vývoj prostoru na titulní straně	47

5.4.1	Vývoj prostoru na titulní straně Lidových novin	48
5.4.2	Vývoj prostoru na titulní straně MF Dnes.....	49
5.5	Původ zpravodajství	50
5.5.1	Původní zpravodajství v Lidových novinách.....	51
5.5.2	Původní zpravodajství v MF Dnes	52
6	ZÁVĚR	54
7	Seznam zkratk	56
8	Seznam literatury	57
9	Seznam grafů a tabulek.....	59
10	Seznam příloh.....	60
11	Přílohy	61
11.1	Porovnání prostoru vymezeného Chorvatské válce za nezávislost v obou médiích .	62
11.2	Vývoj vymezeného prostoru na stránkách Lidových novin	63
11.3	Vývoj vymezeného prostoru na stránkách MF Dnes.....	64
11.4	Porovnání počtu článků v obou médiích ve sledovaném období	65
11.5	Vývoj počtu článků na stránkách Lidových novin	66
11.6	Vývoj počtu článků na stránkách MF Dnes.....	67
11.7	Porovnání prostoru vymezeného fotografiemi v obou médiích	68
11.8	Podíl rozsahu fotografií oproti celkovému prostoru vymezeného tématu v Lidových novinách.....	69
11.9	Vývoj prostoru vymezeného fotografiemi k tématu v Lidových novinách.....	70
11.10	Podíl rozsahu fotografií oproti celkovému prostoru vymezeného tématu v MF Dnes	71
11.11	Porovnání celkového počtu fotografií a autorských fotografií v MF Dnes	72
11.12	Vývoj počtu jednotlivých fotografií v Lidových novinách.....	73
11.13	Vývoj počtu jednotlivých fotografií v MF Dnes.....	74
11.14	Porovnání vymezeného prostoru tématu na titulních stranách obou médií	75
11.15	Vývoj prostoru vymezeného tématu na titulní straně Lidových novin.....	76
11.16	Vývoj prostoru vymezeného tématu na titulní straně MF Dnes	77
11.17	Porovnání vývoje počtu článků původního zpravodajství v obou médiích	78
11.18	Rozdíl článků původního a agenturního zpravodajství v Lidových novinách.....	79
11.19	Rozdíl článků původního a agenturního zpravodajství v MF Dnes.....	80
11.20	Rozdíl celkového prostoru vymezeného tématu a prostoru na titulní straně Lidových novin.....	81

- 11.21 Rozdíl celkového prostoru vymezeného tématu a prostoru na titulní straně MF
Dnes 82
- 11.22 Časová osa nejdůležitějších událostí během Chorvatské války za nezávislost..... 83

1. ÚVOD

V dnešní společnosti mají média velmi důležitou úlohu. Dalo by se říci až „životně důležitou“. Společnost by bez médií vypadala úplně jinak, než jak ji známe. Protože svět ovlivňují konflikty, boje a mocenské hry, plní média v souvislosti s válečnými konflikty podstatné informační úkoly. Navíc sama mají zájem o publikování textů se závažnou či negativní tematikou, což jsou hlavní faktory událostí z oblastí postižených válkou. „*Přednost mají zprávy, které jsou pro příjemce něčím významné (např. politická rozhodnutí, která mohou změnit cenové hladiny), popř. něčím přitažlivé (fyzickou blízkostí, negativitou, přítomností obecně známých osob, apod.)*“¹

Má práce se zabývá analýzou prostoru vymezeného válečné události v tištěných médiích, a to na příkladu Chorvatské války za nezávislost. Události podobného charakteru jsou v médiích popisovány neustále, téměř v každém vydání tištěných deníků jsou publikovány texty, ve kterých autoři informují o dění na územích postižených válkou. Čtenář se s těmito tématy setkává každým dnem. Tento trend, kdy zprávy v médiích mají určité stálé charakteristiky, má i své teoretické zakotvení v konceptu zpravodajských hodnot. Mým cílem je zjistit, jak se projevuje vývoj informování o určitém válečném konfliktu s ohledem na tyto hodnoty, k čemuž jsem si vybral právě Chorvatskou válku za nezávislost.

Cílem mé práce je analyzovat, jak velký prostor věnovala periodika Lidové noviny a Mladá fronta Dnes (dále už jen MF Dnes) válečnému konfliktu v Chorvatsku na počátku 90. let. Účelem práce bude sledovat postupný vývoj prostoru vymezeného událostem od počátku války a na tomto vývoji ověřit, jaké tendence měla vybraná média ve zpravodajství na toto téma. Před samotnou prací jsem musel zjistit, zda je možné toto téma postihnout a zda by data bylo možné interpretovat. Po úvodní letmé kontrole zvolených deníků jsem se ujistil, že se média děním v oblastech bývalé Jugoslávie ve větší míře zabývala a informování o událostech v Chorvatsku bylo ve zkoumaných tiskovinách takřka na denním pořádku.

Jako podnět k tématu jsem chtěl zvolit válečný konflikt v evropském kontextu a občanská válka v Jugoslávii byla posledním velkým ozbrojeným sporem v Evropě 20. století, tudíž je vhodným materiálem pro danou práci. Boje mezi národy v Jugoslávii se vyznačovaly nevídanou krutostí podporovanou silně šovinistickými a nacionalistickými sklony

¹ JIRÁK, Jan, KÖPPOVÁ, Barbara, *Média a společnost*, s. 76.

zúčastněných stran. Evropské obyvatelstvo jen těžko mohlo uvěřit, že se válečná zvěrstva podobná těm z 2. světové války mohou opakovat na konci 20. století. Kromě toho byl konflikt přitažlivý i pro českého čtenáře. Masakry se totiž odehrávaly na územích nepříliš vzdálených Československu (a poté České republice). Navíc se jednalo o země, ve kterých Češi i Slováci byli, a dodnes jsou, turisticky aktivní. Po krátké úvaze a nutném zúžení tématu práce proto byla vybrána Chorvatská válka za nezávislost.

Hlavním cílem práce je analyzovat prostor, který obě periodika vymezila zpravodajství o Chorvatské válce za nezávislost na svých stránkách, a zjištění, jak se toto zpravodajství po sledované období vyvíjelo a následné výsledky porovnat. Komparací Lidových novin a MF Dnes chci zjistit, které médium se tématu věnovalo více a jakým způsobem. Zkoumán bude zejména vývoj prostoru, který média vymezila tématu v daném období, čemuž pomůže návaznost na konkrétní události během válečného konfliktu. Analyzovány budou rozměry jednotlivých textů, tedy jejich prostor v novinách. Rovněž bude zkoumán počet článků v jednotlivých vydáních, ale i prostor, který vyplnily fotografie, vývoj tendencí umístění textů na dané téma na titulní straně nebo trend využití redakčních zpravodajů přímo v místě konfliktu. Všechny tyto ukazatele pomohou důkladně analyzovat situaci a vyvodit z nich průkazné závěry. Z tohoto pohledu budu ověřovat platnost konceptu tzv. zpravodajských hodnot, tedy faktorů, které stojí za ovlivňováním mediální agendy.

Zdroje, které ke své práci použiji, mohu rozdělit do dvou skupin. První skupinou budou prameny, které poslouží ke zmapování historického kontextu i průběhu Chorvatské války za nezávislost, druhá skupina zdrojů se týká mediální teorie zaměřené na koncept zpravodajských hodnot. Okrajově byly použity i internetové zdroje, informace o daném konfliktu na webových stránkách jsou však spíše shrnujícího charakteru. Tyto teoretické prameny pomohou objasnit výsledky analýzy a vysvětlit závěry sledovaného vývoje. Samozřejmé je využití zmiňovaných médií k analýze.

Práce je rozdělena na tři oddíly. Teoretická část se věnuje konceptu zpravodajských hodnot a také historickému shrnutí kontextu Chorvatské války za nezávislost. Poté následuje metodika práce, která se zabývá operacionalizací. Praktická část obsahuje data výsledné analýzy zanesená do grafů a vystihnoutí celkového vývoje zpravodajství.

2. KONCEPT ZPRAVODAJSKÝCH HODNOT

O tom, jak se vyvíjí prostor vymezený určitým tematickým rámcem, rozhoduje mnoho faktorů. Jsou to zejména zaměření jednotlivých periodik, struktura redakce, ekonomické možnosti redakce nebo také samotné schopnosti redaktorů. Mediální teoretici, kteří se touto oblastí zabývali, vyzkoumali, že témata, která se v médiích objeví, jsou si velmi podobná a mají často shodné rysy. Z toho lze usoudit tezi, kterou vyřkl již Denis McQuail: „*Zpravodajství je předvídatelné.*“² McQuail dále uvádí, že „*jedním z obecných závěrů mnoha studií obsahů je, že zpravodajství vykazuje poměrně stabilní a předvídatelný charakter, měřeno podle konvenčních kategorií témat.*“³ Naráží tak na koncept tzv. zpravodajských hodnot.⁴

Dnešní mediální výstupy jsou tvořeny pod čím dál větším časovým i prostorovým tlakem. Novináři nemají dostatek času, aby zkoumali, zda je vhodné zprávu o určité události uveřejnit či ne. Jednají automaticky s pocitem, že jistá témata budou mít u svých čtenářů větší ohlas než jiná. Výzkumníci mediálních obsahů v těchto automatických výběrech zpráv našli shodné vlastnosti. „Čím více událostí splňuje určitá kritéria, tím lépe se z nich stanou zprávy.“⁵ Každý výzkumník ovšem přišel se svým pohledem na věc a dle mého úsudku je potřeba si vymezit konkrétní zpravodajské hodnoty, které budou v analýze zmiňovány.

Mediálními teoretiky je často citován Walter Lippmann, který se věnoval zpravodajským faktorům již ve 20. letech 20. století. Lippmann poukázal na pět faktorů ovlivňujících výběr zpráv a „*pravděpodobně jako první použil termín zpravodajské hodnoty, a to pro pojmenování faktu, že pro orientaci při výběru události do zpravodajství slouží novináři předem zformovaná kritéria.*“⁶ Jiráková a Köppllová popisují, že „*Lippmann považoval za zpravodajské hodnoty jednoznačnost události, překvapivost, prostorovou blízkost, osobní zaujetí a konflikt.*“⁷

První empirický výzkum zpravodajských hodnot však provedli skandinávští výzkumníci Johan Galtung a Mari Holmboe Rugeová. Jejich uchopení faktorů je v mediálním diskurzu nejčastěji citováno, a to na základě jejich analýzy zahraničního zpravodajství v norském tisku z roku 1965. Ve zmíněné studii oba výzkumníci hledali hodnoty, které se v tisku u jednotlivých

² MCQUAIL, Denis, *Úvod do teorie masové komunikace*, s. 300.

³ Tamtéž, s. 302.

⁴ V angličtině známý jako *news values*.

⁵ Srov. GALTUNG, Johan, RUGE, Mari Holmboe, *The Structure of Foreign News*, s. 71.

⁶ TRAMPOTA, Tomáš, *Zpravodajství*, s. 17.

⁷ JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara, *Média a společnost*, s. 77.

textů opakovaly. Nakonec dospěli ke dvanácti faktorům ovlivňujícím zpravodajství. Jsou to „frekvence, intenzita události, jednoznačnost, významnost, soulad, neočekávanost, kontinuita, kompozice, odkaz k elitám, odkaz k elitním národům, personifikace a negativita.“⁸ Konkrétně se oba skandinávští vědci nezmiňují o aktuálnosti, která je v dnešní době klíčovým faktorem médií. „Aktuálnost je nejdůležitějším výběrovým kritériem zejména pro zpravodajství. Je jí míněná časová bezprostřednost.“⁹ Také Denis McQuail navázal na koncept zpravodajských hodnot Galtunga a Rugeové a popsal deset faktorů. Ani mezi nimi však aktuálnost není a lze pouze polemizovat nad tím, zda je „hodnotou „omezený časový rozměr“ myšlena právě aktuálnost zpravodajství.“¹⁰

Cílem mé práce je zjistit, jak tyto hodnoty vzhledem ke konkrétním událostem ovlivňují výběr jednotlivých zpráv, a tedy i podobu zpravodajství o událostech z Chorvatska. Zmíněné faktory tomu napovídají. Jedním z klíčových faktorů je intenzita události. Během Chorvatské války za nezávislost obě strany braly minimální ohledy na civilisty a zmínky svědků o událostech popisovaly nejhorší válečné dění v Evropě od konce 2. světové války. Pro česká média, a nejen ta, byla intenzita střetů ohromná.

Akt války obsahuje konotace, kterým některé zpravodajské hodnoty odpovídají. Přítomnost konfliktu souvisí se silnou negativitou popisovaných událostí v Chorvatsku. Mimo to masakry válečných zajatců i civilních obyvatel a nebývalá agresivita obou válčících stran mají vždy velice silnou rezonanci v médiích. I proto faktory negativity a zároveň i významnosti děje válka v Chorvatsku splňuje. Negativita má v médiích obrovský ohlas, protože jak popisuje sociolog Brian McNair, „zpravodajské hodnoty převažující v liberální demokratické společnosti odkazují ke světu, který je ... soustředěný na tzv. „negativní události“ (dobré zprávy nejsou zprávy).“¹¹

Odkaz k elitním národům je možné chápat nejen ve vztahu k největším a nejbohatším zemím světa, ale především ve vztahu kulturně blízkých národů. „V případě kulturně blízkých zemí ... zprávy plní stránky médií každým dnem bez ohledu na závažnost události.“¹² Obyvatelé tehdejší Jugoslávie jsou pro českého čtenáře v tomto ohledu blízcí. Sledovaná válečná konfrontace navíc splňovala další faktory než jen odkaz k elitním národům a proto byla

⁸ Srov. GALTUNG, Johan, RUGE, Mari Holmboe, *The Structure of Foreign News*, s. 70-71.

⁹ RUB-MOHL, Stephan. *Žurnalistika*, s. 48.

¹⁰ Srov. MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*, s. 302.

¹¹ MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*, s. 81.

¹² Srov. GALTUNG, Johan, RUGE, Mari Holmboe, *The Structure of Foreign News*, s. 79.

na stránkách novin pro české čtenáře zajímavá. Mimo to je Chorvatsko známé svou orientací na turistický ruch a Češi patřili a stále patří mezi častou klientelu. Rovněž se chorvatská válka silně dotýkala české menšiny žijící v Jugoslávii.

Také kontinuita a kompozice zpravodajství pomáhají určitým událostem dostat se na stránky novin. Pokud určitá událost splňuje podmínky pro výběr do mediálního prostoru, „dosáhne svého postavení ve zpravodajském kanále, je snadněji otevřená pro následné události a má nižší práh přijetí.“¹³

Zřejmě nejdůležitějším faktorem však považuji již zmíněnou aktuálnost, o které se však Galtung a Rugeová nezmiňují. Novost války je pro média zajímavá, ale zejména se ztrátou aktuálnosti ubývá i zájmu médií o daný konflikt. Proto očekávám, že křivka vývoje zájmu, a tedy vymezeného prostoru, v posloupnosti času neporoste, ale naopak bude klesat.

¹³ Srov. GALTUNG, Johan, RUGE, Mari Holmboe, *The Structure of Foreign News*, s. 82.

3. HISTORICKÝ KONTEXT VZTAHŮ CHORVATŮ A SRBŮ

3.1 Jugoslávie v éře Josipa Broze – Tita

Pro pochopení událostí roku 1991 je nutné zrekapitulovat historický vývoj, který předcházel válečnému konfliktu Chorvatů a Srbů.

Po 2. světové válce se k moci v Jugoslávii dostal partyzánský generál a komunistický vůdce Josip Broz – Tito. Tito působil během války v odbojovém hnutí a jeho převážně komunistické jednotky výrazně pomohly osvobodit území Jugoslávie. Na konci roku 1945 byla vyhlášena Federativní lidová republika Jugoslávie a Tito se stal premiérem země. Již od počátku jeho působení ve vládě se Tito snažil stabilizovat vnitropolitickou situaci a s pomocí represivních prostředků se mu to dařilo. „*Tak jako ostatní socialistické státy, prošla Jugoslávie koncem čtyřicátých let obdobím diktatury proletariátu. ... Byl vytvořen silný policejní aparát, opoziční strany byly zakázány, tisíce odpůrců režimu, i z řad komunistů, byly zatýkány a odsuzovány k dlouhým trestům v táborech nucených prací,...*“¹⁴ Je však nutné zmínit, že oproti stalinským režimům byl titoistický režim „liberálnější“.

Tito dokázal zmírnit nacionalistické vášně i náboženské tendence. Obzvláště obtížná byla situace právě po 2. světové válce, během níž se střetávali chorvatští ustašovci a srbští četnici, obě strany se navíc dopouštěly krutých válečných zvěrstev a vyvražďování obyvatelstva. Katoličtí Chorvati, pravoslavní Srbové, bosenští a albánští Muslimové však přijali pod tlakem represí myšlenku společného jugoslávského národa a to pod nadvládou Svazu komunistů Jugoslávie (SKJ). Touto myšlenkou SKJ podpořil tendence bratrstva a jednoty, které se začaly v jisté míře projevovat již před válkou. Role Jugoslávie se za Titovy vlády dala vyložit jako role neutrálního státu či jakéhosi prostředníka v tehdejším bipolárně rozděleném světě a snažila se být vůdčím státem pro země třetího světa.

¹⁴ ZVĚŘINA, Pavel, Josip Broz Tito. *Totalita.cz* [online]. [cit. 2015-11-24]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_titoj.php.

3.2 Jugoslávie po Titově smrti

Tito zemřel v roce 1980. Aby byla udržena stabilita v zemi, dohodli se představitelé SKJ na funkci rotujícího prezidenta. „*Pravomoci hlavy státu převzalo osmičlenné prezidium s jedním zástupcem každé republiky a autonomní oblasti a každoročně rotující funkcí federálního prezidenta.*“¹⁵ Větším problémem se však ukázala být ekonomická situace, první kolaps jugoslávské ekonomiky proběhl již v roce 1971. Některé regiony totiž měly efektivnější hospodářství než jiné a například srovnání Slovinska a Kosova bylo alarmující. „*Jednotné hospodářství se začalo rozpadat do šesti, resp. – přičteme-li ke svazovým republikám i autonomní oblasti – osmi stále samostatněji fungujících, jen částečně propojených ekonomických soustav.*“¹⁶ Toto bylo způsobeno i vyhlášením nové ústavy z roku 1974, která de facto udělala z Jugoslávie konfederativní stát.

Postupný rozpad Sovětského svazu a reformy Michaila Gorbačova nepřímo způsobily problémy vládnoucí garnituře v Jugoslávii. Ideologie komunismu ve světě zeslábla a to se projevilo i v Jugoslávii. „*Zmírnění mezinárodního napětí a počátek likvidace bipolárního rozdělení světa zbavily Jugoslávii postavení exkluzivního státu stojícího mimo bloky.*“¹⁷ Také západní státy omezily svou podporu. Jak zmiňuje Pelikán, „*Západ přestal Jugoslávii potřebovat. Začal vymáhat své pohledávky a podporovat disidentská hnutí.*“¹⁸ Nespokojenost s hospodářskou situací vyvolávala rozdílná řešení představitelů SKJ. Na politickém poli se střetávalo několik proudů. Severní oblasti Jugoslávie se stabilizovanější hospodářskou situací reprezentovali Slovinci Milan Kučan a Chorvat Ivica Račan, titoistický proud s nacionalisticky tolerantním programem reprezentoval Ivan Stambolič a pragmaticky nacionalistickou rétorikou se prezentoval Slobodan Milošević. Střet těchto politických špiček indikoval rostoucí napětí v zemi a první snahy o rozdělení. Šesták s odkazem na Kučana a Račana tvrdí, že „*v okamžiku, kdy své koncepce nedokázali prosadit v rámci celé federace, raději rezignovali na provedení reformy v celostátním měřítku a snažili se provést modernizaci alespoň v rámci vlastní republiky.*“¹⁹ Politická situace v Jugoslávii byla od poloviny 80. let kritická a po sesazení tehdejšího prezidenta svazové republiky Stamboliče a nástupu Slobodana Miloševiče k moci takřka neudržitelná.

¹⁵ THOMAS, Nigel, MIKULAN, Krunoslav, *Válka v Jugoslávii*, s. 5.

¹⁶ ŠESTÁK, Miroslav, *Dějiny jihoslovanských zemí*, s. 556.

¹⁷ Tamtéž, s. 558.

¹⁸ PELIKÁN, Jan, *Dějiny Srbska*, s. 514.

¹⁹ ŠESTÁK, Miroslav, *Dějiny jihoslovanských zemí*, s. 559.

3.3 Uvolňování poměrů v Jugoslávii

Aby Milošević získal potřebnou podporu společnosti pro své mocenské plány, postupoval přísně pragmaticky. Klíčovou událostí bylo zveřejnění tzv. Memoranda SANU. Obsahem memoranda byla totiž myšlenka o útlaku srbských menšin na územích mimo Srbsko, především v Chorvatsku a v Kosovu. Milošević, ač původně nebyl politikem s nacionalistickými sklony, se přidal na vlnu srbského nacionalismu. „*Milošević doposud vystupující jako oddaný titoista se přes noc transformoval na „vůdce srbského národa“.* V následující etapě srbských dějin Milošević jako pragmatický politik kombinoval různé ideologické floskule a přizpůsoboval je náladám ve společnosti, politické situaci a svým aktuálním mocenským cílům.“²⁰ Miloševićova politika jen posílila snahy Slovinců a Chorvatů o odloučení z Jugoslávie. K prvním demokratickým hnutím v severních republikách Jugoslávie se zařadily DEMOS Milana Kučana a HDZ Franja Tuđmana. Již v roce 1990 proběhly na územích Slovinska a Chorvatska první svobodné volby do parlamentů obou zemí. Nespokojenost obyvatel s hroučícím se komunistickým režimem nahrála zmíněným hnutím a ta získala ve volbách podporu, s níž mohla ve svých republikových parlamentech vytvořit bezpečnou většinu.

Na konci roku 1990 schválil chorvatský parlament *sabor* novou ústavu Chorvatské republiky. Tato ústava navíc stanovila jako konstitutivní národ pouze Chorvaty a zbylé národy měly postavení menšin, což se nejvýrazněji dotklo početné enklávy chorvatských Srbů. Podle nové ústavy „*etnicky nechorvatské obyvatelstvo mělo sice stejná občanská práva, ale jinak upadlo do postavení menšin, jejichž kulturní a jazyková práva měla regulovat speciální právní norma.*“²¹ Vítěz prosincových prezidentských voleb v Srbsku Slobodan Milošević už tehdy tušil, že obnovení Titovy Jugoslávie nebude možné, stále se však nevyhýbal velkosrbským myšlenkám, tedy vytvoření státu ze všech území, na kterých žije srbská většina. Jelikož těchto území bylo v Chorvatsku mnoho, válečná konfrontace se zdála neodvratná. Tomu přitížila i nacionalistická rétorika chorvatského vůdce Tuđmana.

²⁰ PELIKÁN, Jan, *Dějiny Srbska* s. 517.

²¹ RYCHLÍK, Jan, PERENČEVIĆ, Milan, *Dějiny Chorvatska*, s. 371.

3.4 Válečná konfrontace mezi Chorvaty a Srby

Od počátku působení HDZ v chorvatské vládě se její vůdce Franjo Tuđman prezentoval značně nacionalistickou rétorikou. Chorvati si ve volbách zvolili právě tuto variantu v reakci na Miloševičovu změnu v politickém smýšlení a také na zhoršující se hospodářskou situaci v Jugoslávii jako celku. Podobně na tom však byla srbská politická konkurence, a to jak na území Chorvatska, tak přímo nejvyšší vedení v Bělehradě. „*Chorvatský a srbský nacionalismus se tak paradoxně doplňovaly a vzájemně posilovaly.*“²²

Situace byla vyhrocená již v roce 1990, kdy docházelo k ozbrojeným střetům mezi srbskými milicemi a chorvatskými silami. Šesták zmiňuje například útok chorvatských speciálních jednotek na policejní stanici v Benkovci v srpnu 1990.²³ Navíc „*21. prosince 1990 vyhlásil vůdce Srbské demokratické strany Milan Babič Srbskou autonomní oblast (SAO).*“²⁴ Srbové žijící na chorvatském území se odmítali smířit s politickými kroky Záhřebu a snažili se postupně dosáhnout připojení k Srbsku, což byl i jeden z cílů Slobodana Miloševiče. „*Předsednictvo (SKJ, pozn. aut.) fakticky podpořilo vzpouru krajinských Srbů, když 9. ledna 1991 a potom opětovně 25. ledna přijalo usnesení požadující po svazovém ministrovi obrany Kadrijevičovi a náčelníku štábu Blagoji Adžičovi nasazení Jugoslávské lidové armády za účelem odzbrojení „ozbrojených sil ohrožujících integritu SFRJ“.* V praxi to znamenalo nikoliv odzbrojení srbské milice, ale naopak chorvatské policie.“²⁵ Událostem nepomohlo ani zvolení Martina Špegelja do pozice ministra obrany Chorvatska. Jelikož Jugoslávská lidová armáda (dále JNA – *Jugoslavenska narodna armija*) převzala výzbroj teritoriální obrany Chorvatska, Špegelj, očekávající válečnou konfrontaci, začal ilegálně vyzbrojovat chorvatské milice.

3.5 Vyhlášení nezávislosti Chorvatska a Slovinska

Poslední šancí k udržení celistvosti Jugoslávie bylo referendum o vzniku konfederace, to však Srbové bojkotovali. Výsledek byl prakticky předem známý a Srbové věděli, že souhlas s touto možností by se rovnal odtržení Slovinska a Chorvatska. 25. června 1991 vyhlásily

²² RYCHLÍK, Jan, PERENČEVIĆ, Milan, *Dějiny Chorvatska*, s. 363.

²³ Srov. ŠESTÁK, Miroslav a kol., *Dějiny jihoslovanských zemí*, s. 573.

²⁴ THOMAS, Nigel, MIKULAN, Krunoslav, *Válka v Jugoslávii*, s. 31.

²⁵ RYCHLÍK, Jan, PERENČEVIĆ, Milan, *Dějiny Chorvatska*, s. 373.

parlamenty Slovinska a Chorvatska nezávislost na Jugoslávii, přitom měly podporu Německa a Rakouska. Ačkoliv vedení SKJ bylo na tuto možnost připraveno, nehodlalo připustit odtržení jakékoliv části země a ve Slovinsku i v Chorvatsku se aktivovala JNA. Ve Slovinsku došlo k mírným konfliktům, ale odloučení proběhlo víceméně pokojně. Výhoda homogenní skladby obyvatel se projevila ve stavu připravenosti JNA na území Slovinska, kterou tvořili především Slovinci. Během tzv. „Desetidenní války“ se Teritoriální obrana (TO) Slovinska dokázala vypořádat s odporem vojáků JNA. Jak potvrzují Rychlík a Perenčević, *„zásah nebyl úspěšný, neboť většinu vojáků a důstojníků jugoslávské armády ve Slovinsku totiž netvořili Srbové a kromě toho místní obyvatelstvo zahájilo blokádu kasáren, které se ocitly bez vody, elektřiny a plynu.“*²⁶ Podobná situace ovšem nepanovala v Chorvatsku. Početná menšina chorvatských Srbů se proti rozhodnutí saboru vzbouřila. *„Ihned po vyhlášení samostatnosti došlo k nové vzpouře krajiňských Srbů, která vycházela z jednoduché myšlenky: mají-li Chorvaté právo odtrhnout se od Jugoslávie, pak i Srbové mají právo odtrhnout se od Chorvatska a v Jugoslávii zůstat.“*²⁷

3.6 První válečné střety Chorvatů a Srbů

Konflikty Chorvatů se Srby se na rozdíl od událostí ve Slovinsku začaly stupňovat. *„Samostatnost Chorvatska byl totiž Milošević ochoten akceptovat jedině pod podmínkou revize hranic.“*²⁸ Tuto možnost Tudžmanova vláda odmítla přijmout, protože by přišla o velkou část svého území. Od poloviny roku 1990 do léta 1991 probíhaly občasné střety na hranicích se SAO. Stále zřetelnější snaha krajiňských Srbů o připojení k Srbsku vyvolala v členech chorvatské vlády obavy o teritoriální ztráty. *„Tudžmanův režim se na přelomu června a července 1991 poněkud zalekl možných důsledků své předchozí politiky. V rozporu s dřívějšími opatřeními, jimiž cílevědomě diskriminoval a provokoval srbskou komunitu, přijal několik rozhodnutí, která měla oslabit národnostní napětí v zemi. ... Srbská komunita, kterou již definitivně zachvátila nacionalistická horečka, nechtěla mít s chorvatským státem nic společného.“*²⁹ Do oblastí SAO, především Slavonije a Baranje, postupně přijížděly srbské paravojenské jednotky. Ty organizovali radikální političtí vůdci jako Vojislav Šešelj nebo Vuk

²⁶ RYCHLÍK, Jan, PERENČEVIĆ, Milan, *Dějiny Chorvatska*, str. 377.

²⁷ Tamtéž, str. 377.

²⁸ Tamtéž, str. 377.

²⁹ ŠESTÁK, Miroslav, *Dějiny jihoslovanských zemí*, s. 579.

Draškovič. Podobné milice ovšem měli i Chorvati pod velením Ante Paradžika, jehož ozbrojené křídlo Chorvatských obranných sil (HOS) extremistické Chorvatské strany práva naopak navazovalo na tradici ustašovců. HOS paradoxně „představovaly pro záhřebskou vládu svým způsobem problém, protože byly nedisciplinované a svou činností jednak dávaly Bělehradu do rukou argumenty o údajně ustašovském charakteru záhřebské vlády, jednak vytvářely v cizině špatný obraz Chorvatska.“³⁰ Střety a krutost těchto milicí pocítilo především civilní obyvatelstvo, což vyvolalo již dlouho očekávanou válečnou konfrontaci.

3.7 Domovinski rat

„V červenci 1991 se srbsko-chorvatský konflikt rozhořel plnou silou a přerostl v regulérní válku, označovanou v Chorvatsku jako „vlastenecká válka“, v překladu do chorvatštiny *Domovinski rat*.“³¹ Chorvati v té době ještě neměli svou oficiální armádu a tak byla obrana země především na policejních jednotkách. „Tito policisté nesli velkou měrou tíhu prvních bojů v létě 1991 a velice významnou součást chorvatské obrany představovali i později.“³² Silně nacionalistické tendence vyvolávaly ve válčících jednotkách neuvěřitelnou bezohlednost a krutost. Masové zločiny a zločiny proti lidskosti tvořily běžnou součást srbsko-chorvatského konfliktu a připomínaly válečné zločiny ustašovců a četníků z doby 2. světové války. „Obě válčící strany se také masově dopouštěly vyhánění civilního obyvatelstva „nežádoucí národnosti“.“³³ Právě tyto události šokovaly západní společnost, která si nepřipouštěla, že by se něco podobného mohlo stát v Evropě takřka čtyřicet let po 2. světové válce. Tyto události vyvolaly velký zájem zahraničních médií.

Prvních úspěchů dosáhli Chorvati v září 1991, když se zmobilizovali důstojníci a vojáci původně působící v JNA a po napadení jejich kasáren na chorvatském území získali silnou výzbroj. V téže době Chorvati vytvořili své oficiální vojsko, známé pod zkratkou HV. „Výzva Chorvatům v JNA, aby dezertovali k HV, našla široký ohlas a přivedla do řad chorvatské armády významnou posilu vycvičených profesionálů.“³⁴ I přes první úspěchy však HV musela ustupovat pod tlakem JNA i srbských paravojenských jednotek.

³⁰ RYCHLÍK, Jan, PERENČEVIĆ, Milan, *Dějiny Chorvatska*, s. 378.

³¹ Tamtéž, s. 378.

³² THOMAS, Nigel, MIKULAN, Krunoslav, *Válka v Jugoslávii*, s. 29.

³³ RYCHLÍK, Jan, PERENČEVIĆ, Milan, *Dějiny Chorvatska*, s. 379-380.

³⁴ THOMAS, Nigel, MIKULAN, Krunoslav, *Válka v Jugoslávii*, s. 21.

Srbská vojska byla aktivní především na hranicích Chorvatska s Vojvodinou a při útocích na jihochorvatský Dubrovnik, který měl spíše symbolický význam. Později se však ukázalo, že masivní ostřelování chorvatského území srbské politické reprezentaci výrazně uškodilo na mezinárodním poli. „Ničení Dubrovníka vyvolalo podobně jako masakr ve Vukovaru ve světě odpor a získalo naopak Chorvatům mnoho dalších sympatizantů. *Poválečná obnova Dubrovníka se pak stala celosvětovou záležitostí.*“³⁵ Kromě těchto událostí docházelo k intenzivním bojům na severu Chorvatska. Symbolem Chorvatské války za nezávislost se stal právě Vukovar, jemuž se přezdívalo „chorvatský Stalingrad“. Po několikaměsíčních bojích bylo toto město dobyto a v listopadu došlo u Vukovaru k největšímu masakru zajatců i civilistů v první fázi války. V období mezi zářím 1991 a listopadem 1991 byly konflikty vyhrocené na mnoha územích Chorvatska, nezřídka se odehrály letecké útoky na samotný Záhřeb. Závěrečné měsíce roku 1991 se nesly v duchu „vyřizování účtů“ mezi národnostními skupinami.

3.8 Vznik republiky Krajina

Těžké boje ustávaly až na konci roku a na řadu se dostala diplomatická řešení. Ta však byla spíše jen vyústěním politické situace v Srbsku. „*Změna Miloševićovy politiky ovlivnila průběh války v Chorvatsku. Vládnoucí skupina v Bělehradě přestala mít zájem na odstranění Tudžmanova režimu. Od podzimu 1991 se snažila konsolidovat teritoriální zisky srbských separatistů a vytvořit podmínky při připojení těchto území k Srbsku.*“³⁶ K 19. prosinci 1991 tak formálně vzniká Republika srbská Krajina (RSK) se sídlem v Kninu. Toto území bylo závislé na Srbsku a mezinárodně nebylo nikdy uznáno. O mezinárodní uznání významně usiloval také chorvatský vůdce Tudžman a díky zahraniční solidaritě s válkou postiženým Chorvatskem se mu naplnění tohoto cíle dařilo. „*Aby Tudžman zvýšil šance na rychlé mezinárodní uznání, souhlasil s podepsáním příměří. Nejruznější příměří byla samozřejmě dojednávána již dříve, ale žádné z nich nebylo dodrženo. Nyní tomu mělo být jinak, a tak 2. ledna 1992 podepsali v Sarajevu chorvatský ministr Gojko Šušak a generál JNA Andrija Rašeta předběžnou dohodu o klidu zbraní, které vstoupilo v platnost následující den.*“³⁷ Území nově vzniklé RSK

³⁵ RYCHLÍK, Jan, PERENČEVIĆ, Milan, *Dějiny Chorvatska*, s. 380.

³⁶ ŠESTÁK, Miroslav, *Dějiny jihoslovanských zemí*, s. 581.

³⁷ RYCHLÍK, Jan, PERENČEVIĆ, Milan, *Dějiny Chorvatska*, s. 383.

kontrolovaly mírové jednotky OSN. Chorvatskému vůdci Tudžmanovi se podařilo získat pro svůj stát mezinárodní uznání již 15. ledna 1992. „V polovině ledna 1992 přestala SFRJ existovat i formálně.“³⁸ Příměří nakonec nebylo vždy zcela dodržováno a relativní klid zbraní narušovalo občasné ostřelování pozic během roku 1992. Vlastenecká válka Chorvatů pokračovala až do roku 1995, kdy mohutné ofenzivní operace „Bouře“ a „Blesk“ donutily k exodu desetitisíce chorvatských Srbů z území RSK. Pro účely této práce však není detailnější popis těchto bojů zapotřebí.

Časovým rozpětím, kterému se analýza bude věnovat, je období od 8. července 1991 do 3. ledna 1992. Toto období bylo zvoleno od počátku první fáze války, když dne 7. července 1991 byly přijaty tzv. Brionské dohody.³⁹ Tyto dohody měly zajistit posunutí vyhlášené nezávislosti Chorvatska a Slovinska o tři měsíce a odstartovat vyjednávání o stabilizaci situace v zemi. Prakticky se tak ale nestalo. Domnívám se, že tento termín je vhodný jako počátek analýzy, jelikož se média v souvislosti s konfliktem na Balkáně od tohoto data soustředila především na události v Chorvatsku. Závěrečným termínem analýzy byl zvolen 3. leden 1992. Den předtím byla přijata implementační dohoda mírového plánu Cyruse Vance (tzv. Vancův plán). Jednalo se o východiska vyjednávání mezi oběma stranami, která zprostředkovala OSN. Výsledkem dvouměsíčního vyjednávání, mimo jiné za účasti Slobodana Miloševića a Franja Tudžmana, byla právě tato implementace podepsaná v Sarajevu 2. ledna 1992 zástupci obou zemí. Aby byla zajištěna platnost Vancova plánu, na daná území byly vyslány mezinárodní mírové sbory OSN.

³⁸ RYCHLÍK, Jan, PERENČEVIĆ, Milan, *Dějiny Chorvatska*, s. 384.

³⁹Srov. Joint Declaration of the EC Troica and the Parties directly concerned with the Yugoslav Crisis: Brioni Accord. *Peacemaker UN* [online]. 1991 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://peacemaker.un.org/croatia-slovenia-serbia-brioni91>

4 METODIKA PRÁCE

K účelu mé práce jsem zvolil kvantitativní analýzu. Tato metoda poslouží ke zjištění výsledků a vzhledem k cílům práce se jeví jako nejvhodnější. Data ze zvolených médií budou totiž kvantifikována a výběr této metody „*má tu výhodu, že je přenositelná, poskytuje objektivní výsledky nezávisle na výzkumníkovi, který ji provádí a výsledky mohou být jasně a jednoznačně prezentovány v tabulkách a grafech.*“⁴⁰

Analyzovány budou dva deníky v období přesahující půl roku. Pro rozsah bakalářské práce je to dostatečné množství k volbě kvantitativního výzkumu, protože „*obsahová analýza může čelit velkému obsahu lingvistických dat, který nemůže být analyzován jediným výzkumníkem.*“⁴¹ Výsledkem znázornění analyzovaných dat budou grafy a tabulky. Kromě toho musí být výsledky reliabilní a validní. Jak již bylo zmíněno výše, u kvantitativní obsahové analýzy je možné hovořit o přenositelnosti analýzy. Data musí být precizně vymezena. „*V každé obsahové analýze musí být zřejmé, která data jsou analyzována, jak jsou definována, a z které populace jsou vybrána.*“⁴² Tento fakt umožňuje různým výzkumníkům provést totožnou analýzu a dojít ke stejným výsledkům. Vymezení hranic a operacionalizace výzkumného procesu bude součástí následujícího obsahu práce.

4.1 Vymezení vzorku analýzy

Stanovení jednoznačného vzorku je základním předpokladem úspěšné kvantitativní analýzy. „*Obvykle se nedá výzkumné téma prověřit přímo a je nutné abstraktní pojmy v něm obsažené nejprve upřesnit. Pak je nutné objekty obsažené v tématu konkrétně definovat, a pokusit se nalézt měřitelné ukazatele vlastností v tématu vyjádřených.*“⁴³

Jako vzorek analýzy byla zvolena tištěná periodika v daném období. K analýze jsem vybral deníky MF Dnes a Lidové noviny, a to z důvodu jejich tradičního postavení na českém trhu. Obě periodika patří k nejvýznamnějším celostátním tiskovinám v České republice již přes 20 let. Obě mají bohatou historii a také v současné době patří k nejčtenějším deníkům v ČR.

⁴⁰ TRAMPOTA, Tomáš, VOJTĚCHOVSKÁ, Martina, *Metody výzkumu médií*, s. 103.

⁴¹ Srov. KRIPPENDORFF, Klaus, *Content analysis*, s. 31.

⁴² Srov. tamtéž, s. 26.

⁴³ SCHULZ, Winfried, *Analýza obsahu mediálních sdělení*, s. 34.

Podle statistik Kanceláře ověřování nákladu tisku měla MF Dnes v prosinci 2015 průměrný náklad téměř 174 tisíc výtisků, Lidové noviny dosahovaly ve stejné době nákladu 47 tisíc vydání. Podle těchto údajů se MF Dnes umístila na druhém místě v celkovém nákladu mezi celostátními deníky, Lidové noviny jsou v tomto ohledu na sedmém místě.⁴⁴ Údaje z roku 1991 bohužel nejsou k dispozici, protože v České republice se náklad ověřuje od roku 1993⁴⁵. Jen minimum celostátních deníků si od roku 1989 udrželo stejné nebo podobné postavení na českém mediálním trhu jako tyto tradiční periodika, proto jsem zvolil právě Lidové noviny a MF Dnes.

Časovým rozpětím je tedy určeno období od 8. července 1991 do 3. ledna 1992. Jak již bylo zmíněno, jedná se o první fázi Chorvatské války o nezávislost. Z důvodu zúžení tématu je vybrán pouze počátek konfliktu. Zvolené období nabízí pro analýzu potřebný vhled do první fáze Chorvatské války za nezávislost. Je zvoleno účelově, protože právě v tomto časovém rozpětí byla média ohledně tématu občanské války v Jugoslávii orientována z drtivé většiny na události v Chorvatsku. V následujících letech se boje přesunuly především na území Bosny a Hercegoviny nebo Srbska a texty o těchto konfliktech by nespĺňovaly spojitost s Chorvatskou válkou o nezávislost. Do analýzy byla zapojena veškerá vydání ve zvoleném období. Tímto tahem jsem se snažil vyvarovat zkreslení výsledků, jedná se tak o vyčerpávající šetření. Mezi analyzovaná data byly vybrány pouze texty z titulní strany periodika a zpravodajské rubriky Zahraničí, jelikož jako jediné byly tyto texty tematicky relevantní. Vyloučeny byly rubriky Z domova, Sport či Názory nebo Publicistika. Rovněž byly vyloučeny přílohy a suplementy jednotlivých periodik. Učinil jsem tak z důvodu, že se v nich informace o válečných událostech v Chorvatsku neobjevují, případně velmi málo. Mimo to pokud se v přílohách či suplementech sdělení na tato témata objevila, měla zjevně publicistický charakter, což nespĺňuje požadavky práce. Jednalo se především o psané či fotografické reportáže.

Do zvoleného vzorku nebyly zařazeny texty, které se věnovaly problematice českých uprchlíků. V drtivé většině případů šlo o české přistěhovalce v Chorvatsku, kteří pobývali v oblasti Daruvaru a během válečného konfliktu se jako uprchlíci vraceli do Československa. Dané zprávy sice měly charakter zpravodajství, ale pojednávaly o přístupu českých úřadů

⁴⁴ ABC ČR: *Audit Bureau of Circulations* [online]. 2015 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <http://www.abccr.cz/overovana-data/vyhledavani-nakladu-tisku/?page=1&filterType=periodicky-tisk-denik&filterYear=2015#list>.

⁴⁵ Srov. ABC ČR: *Audit Bureau of Circulations* [online]. 2016 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <http://www.abccr.cz>.

k těmto uprchlíkům na území České republiky. Tyto články se objevovaly na stránkách zpravodajství Z domova, čímž pro zvolené téma ztrácejí relevanci, proto byly z analyzovaného souboru vyřazeny.

V případě Lidových novin je nutné zmínit, že rubrika Zahraničí byla umístěna nejen uprostřed periodika, obvykle na stranách 3 a 4, jako tomu užívaně bývá v denících, ale také na poslední straně, na které byly doplněny informace z domova i ze zahraničí. V tomto případě byly texty této zahraniční rubriky zařazeny. Ačkoliv na posledních stranách byly obsaženy také zprávy z domova, do analyzovaného souboru byly použity pouze texty zřetelně označené v rubrice Zahraničí.

Do analýzy nebyly zahrnuty ani články týkající se konferencí politiků na téma řešení jugoslávské krize, které se konaly mimo válečné zóny. Příkladem jsou konference KBSE, které se konaly například ve Vídni či Moskvě. Tyto zprávy nepopisovaly události související s válkou odehrávající se v Chorvatsku, z toho důvodu tak nebyly zařazeny ke zkoumání. Podobným případem byly texty pojednávající o schůzkách československé delegace v rámci mezinárodního sdružení, tzv. Pentagonály.⁴⁶ Pentagonála měla svá jednání mimo jiné v Dubrovniku, jehož se válka podstatně dotkla, nicméně nejednalo se o události spojené s Chorvatskou válkou za nezávislost. Tyto články byly taktéž vyřazeny z výzkumného souboru.

4.2 Stanovení jednotky analýzy

Jednotkou analýzy byl stanoven konkrétní článek, případně zpravodajská fotografie s popiskem. Klíčem pro výběr článku byla slova či slovní spojení. Každý text jednotlivě byl zkoumán a dle slov a slovních spojení bylo rozhodnuto o zařazení sdělení do sledovaného souboru. Takto zkoumána byla každá stránka novin ve zvoleném období. Touto kontrolou jsem se ujistil, že jsou všechny rubriky na správném místě (nejsou obsaženy výjimky ve vydáních) a zda sledované rubriky nepřesahují na další strany. Příkladem těchto přesunů či rozšíření zahraniční rubriky bylo informování o událostech v Sovětském svazu v období od 19. do 23. srpna 1991. V těchto dnech se například v MF Dnes objevil pouze jeden agenturní článek doplněn agenturní fotografií na téma Chorvatské války za nezávislost.

⁴⁶ Tehdejší politické sdružení pěti zemí Evropy, které je v dnešní době známé jako Středoevropská iniciativa.

„Při každém výzkumném pokusu musí být definovány hranice, které výzkumník nepřesáhne. V obsahové analýze konvence dané disciplíny a praktické problémy často rozhodují o volbě těchto hranic.“⁴⁷ Směrodatné pro výběr článku do datového souboru tak byly údaje z titulku, perexu a domicilu. Pokud obsahovaly indicie směrem k událostem na Balkánu, byla na ně zaměřena pozornost a text byl následně prozkoumán. Podmínkou pro výběr byla přímo slovní spojení ve sdělení. Pokud bylo podrobnějším pročtením textu zjištěno, že sdělení pojednává o události na území Chorvatska a zároveň obsahuje slovní spojení týkající se válečného konfliktu nebo politické situace v Jugoslávii související s válečným konfliktem v Chorvatsku, byl článek zařazen do souboru. Indiciemi pro takový výběr byl nejčastěji domicil, pokud se domicil u textu neobjevil, indicií byly názvy měst přímo v textu nebo jména představitelů, kteří jsou zmíněni v historickém exkurzu. Stejně tak jestliže článek pojednával o obětech válečného konfliktu, byl podroben hlubší kontrole, zda se v textu nachází spojení inklinující k území Chorvatska či jeho představitelům. Do souboru byly tímto způsobem zaneseny veškeré texty ve sledovaném období, které se týkaly Chorvatské války za nezávislost.

Analyzovány byly všechny články, které byly tematicky relevantní bez ohledu na jejich délku. Zapojeny tak byly i zprávy v základní podobě, zkrácené zprávy nebo také infoboxy z titulních stran. Pokud tato krátká sdělení splňovala výše zmíněné podmínky při prozkoumání daného textu, byla zanesena do souboru. Neméně podstatnou součástí analyzovaného vzorku jsou fotografie. O zařazení konkrétní fotografie rozhodovala kontrola popisku, který vždy obsahoval informaci na alespoň jednu ze základních žurnalistických otázek kdo? co? nebo kde?. I u těchto popisků fotografií docházelo k zařazení vizuálního materiálu dle výše zmíněných podmínek.

Jestliže byl text rozdělen a měl z titulní strany přetah do vnitřní strany periodika, byl označen jako dva samostatné články. Tak jsem učinil z důvodu, aby nebyl zkreslen zájem daného média o událost. Díky tomuto rozdělení na dvě samostatné jednotky mohu určit, jak velký prostor médium věnovalo události na titulní straně a jak velký prostor umístilo do vnitřní části novin.

4.3 Stanovení parametrů analýzy

⁴⁷ Srov. KRIPPENDORFF, Klaus, *Content analysis*, s. 26.

Cílem analýzy je sledovat prostor, který jednotlivá periodika vymezila Chorvatské válce za nezávislost a jak se tento sledovaný prostor vyvíjel během zvoleného období. Účelem práce bylo rovněž obě periodika porovnat. Rozměry jednotlivých textů byly měřeny v cm².

Mé práci pomohl i fakt, že se celkové rozměry obou periodik během sledovaného období nezměnily. Výška strany Lidových novin byla 37,4 cm, na šířku mělo dané periodikum 26,2 cm. Mírně rozličné byly rozměry Mladé fronty Dnes, která měla na výšku 38,4 cm a na šířku 25,9 cm. Tyto údaje jsou vyměřeny již bez nepotištěného prostoru na okrajích periodika. Rovněž sloupce měly pevnou šířku v obou tiskovinách a za celé sledované období se tyto údaje nezměnily. Lidové noviny používaly pětisloupcové zalomení, přičemž jeden sloupec měl na šířku 5 cm. Naproti tomu MF Dnes používala šestisloupcové zalomení a jeden sloupec měl na šířku 4,2 cm. Za zmínku stojí i volný prostor mezi jednotlivými textovými sloupci v článku. V případě Lidových novin byl předěl 0,4 cm, naopak Mladá fronta měla mezi sloupci předěl 0,3 cm.

Na titulní straně Lidových novin žádná změna ve sledovaném období neproběhla. Využitelná výška úvodní stránky byla po celou dobu 34,1 cm. Oproti tomu Mladá fronta Dnes změnila zalomení titulní strany od 1. října 1991. Před tímto datem bylo rozvržení loga v šířce pouhých pěti sloupců, zato jeho výška byla 6,4 cm. Od začátku října se logo dorovnálo do šestisloupcového zalomení, ale jeho výška byla jen 4,5 cm. Následným výpočtem bylo zjištěno, že se po zmíněném datu využitelná plocha titulní strany zvětšila, ale rozdíl vykazuje mizivou hodnotu ve využitelném prostoru celého periodika.

Co se týče textového prostoru, v analýze byly sčítány hodnoty jednotlivých sloupců včetně volného prostoru mezi jednotlivými sloupci. Hranice textu byla vždy prodloužena o 0,1 centimetru, aby došlo ke sladění se zalomením fotografií, a to jak na výšku, tak i na šířku. Tato hodnota byla rozdílová mezi rozměry textů a fotografií. Editoři tak činí, aby oddělili texty jednotlivých článků od sebe a text nebyl natěsnán na sebe, případně aby mohla být vložena dělící linka mezi články.

Fotografie byly analyzovány včetně popisku, a to stejně jako výše uvedený způsob zaznamenávání hodnot u textů. Volný prostor mezi fotografií a popiskem byl do analýzy rovněž zanesen. Hranice fotografie v textu nebyla nijak prodloužována, hranice textu popisku byla prodloužena o 0,1 centimetru. Během analýzy nebyla zaregistrována jediná fotografie či grafika, která by svým tvarem nebo rozměry nabourávala klasickou návaznost sloupců nebo

jinak předělávala grafický vzhled textu. Tento fakt také zamezuje možnému zkreslení analyzovaných dat.

Je třeba zmínit, že samotné měření údajů probíhalo na velkých šansonech novin v knihovně. Jelikož se tvar novin při otáčení měnil z důvodu velkého množství materiálu, je možné, že v některých případech došlo k malým nepřesnostem v měření. I přesto, že bylo měření prováděno velmi pečlivě, je ve vybraných datech možná odchylka, ta však nedosahuje hodnoty větší než 0,1 centimetru.

4.4 Stanovení kategorií analýzy

Nejdůležitější sledovanou hodnotou byl zvolen celkový prostor, který zkoumaná média vymezila Chorvatské válce za nezávislost, měřený v centimetrech čtverečních. Na těchto parametrech lze přesvědčivě zjistit, jak se zpravodajství vyvíjelo a následně i tyto údaje komparovat. Na základě teorie zpravodajských hodnot lze předpokládat, že i přes déletrvající boje a neustálou negativitu a intenzitu konfliktu nebude prostor věnovaný tématu vždy stejný.

Velmi důležité je zapojení fotografií, protože fotografické zpravodajství pomáhá textu a ilustruje popisovanou událost. „*U seriózních médií hrají dnes obrázky často důležitější roli než samotné texty.*“⁴⁸ Zájem médií o určité téma volba fotografií hodně ovlivňuje, proto byly zařazeny jako jednotlivá kategorie.

Další z kategorií je počet článků. Tento údaj rovněž přímo úměrně dokazuje zájem médií o danou problematiku.⁴⁹ Větší počet článků může způsobit tematickou rozdílnost v problematice zkoumaného válečného konfliktu nebo výrazné zaujetí větším počtem souvisle probíhajících bitev na různých místech, jejichž umístění do jediného článku by bylo irelevantní. Je nutné zdůraznit, že tematický obsah sdělení není součástí této práce.

Analyzováno bylo i umístění jednotlivých článků. Zájem média o určitou událost značí také to, zda umístí text na titulní stranu a přikládá události notný význam, nebo je vložen do vnitřní strany listu s menší důležitostí.

⁴⁸ RUIß-MOHL, Stephan, *Žurnalistika*, s. 133.

⁴⁹ Jak již bylo zmíněno během operacionalizace, články s přesahem do vnitřní části periodika jsou považovány za dvě samostatné jednotky.

O míře zájmu vypovídá taktéž původ zpravodajství. Redakce disponují omezenými ekonomickými zdroji a tak musí pečlivě vybírat, která událost je pro médium natolik důležitá, aby do míst vyslalo své redaktory, obzvláště pokud se jedná o zahraniční cestu. Během kontroly bylo zjištěno, že zkoumaná média vkládala do svého obsahu pouze texty svých zpravodajů ze zahraničí, nebo volila agenturní zpravodajství. Články domácí redakce o událostech v Chorvatsku se objevilo v mizivém procentu případů, a proto pokládám za zbytečné tato sdělení kategorizovat. Pokud se takové sdělení objevilo, bylo zařazeno do kategorie původního zpravodajství.

Všechny tyto kategorie budou následně porovnávány, aby bylo možné odpovědět na otázku, jak se zpravodajství jednotlivých periodik lišilo. „Komparativní analýza odhalí a zviditelní podrobnosti a také odlišnosti jednotlivých systémů a poukáže na unikátní jevy zkoumaných mediálních krajin.“⁵⁰

4.5 Definice pojmů

Pokládám za nutné objasnit význam některých pojmů, které se v mé práci hojně vyskytují a upřesnit, co je uvedenými pojmy myšleno, a proto této problematice věnuji tuto krátkou podkapitolu.

Je nutné zdůvodnit charakteristiky jednotlivých kategorií. Často jsou užity pojmy „sdělení“, „text“ nebo „článek“. „Sdělení“ definuji jako jakýkoliv jeden ohraničený příspěvek, který byl zapojen do analýzy bez ohledu na to, zda se jedná o textový nebo vizuální materiál. Naproti tomu v případě pojmů „článek“ a „text“ se jedná pouze o textový příspěvek a význam tohoto pojmu nezahrnuje fotografie.

Podobně je nutné zmínit, že slova „válka“ nebo „konflikt“ bez další vazby vždy označuje konkrétní konflikt mezi Chorvaty a Srby, který byl zkoumán a jedná se vždy o Chorvatskou válku ze nezávislost. Stejně tak v případě použití pojmenování „válka v Chorvatsku“, „chorvatská válka“ nebo „chorvatský konflikt“ se jedná vždy o konkrétní Chorvatskou válku za nezávislost a rozdíly v užití mají stylistické odůvodnění.

⁵⁰ Srov. TRAMPOTA, Tomáš, VOJTĚCHOVSKÁ, Martina, *Metody výzkumu médií*, s. 33.

Obdobně využívám zobecňujícího pojmu „téma“, který jako výše uvedené výrazy označuje zkoumané téma Chorvatské války za nezávislost. Výjimkou jsou užití výrazu „téma“, která z kontextu bezesporně indikují konkrétní události války, nikoliv téma jako celek.

5 PROSTOR VYMEZENÝ CHORVATSKÉ VÁLCE ZA NEZÁVISLOST

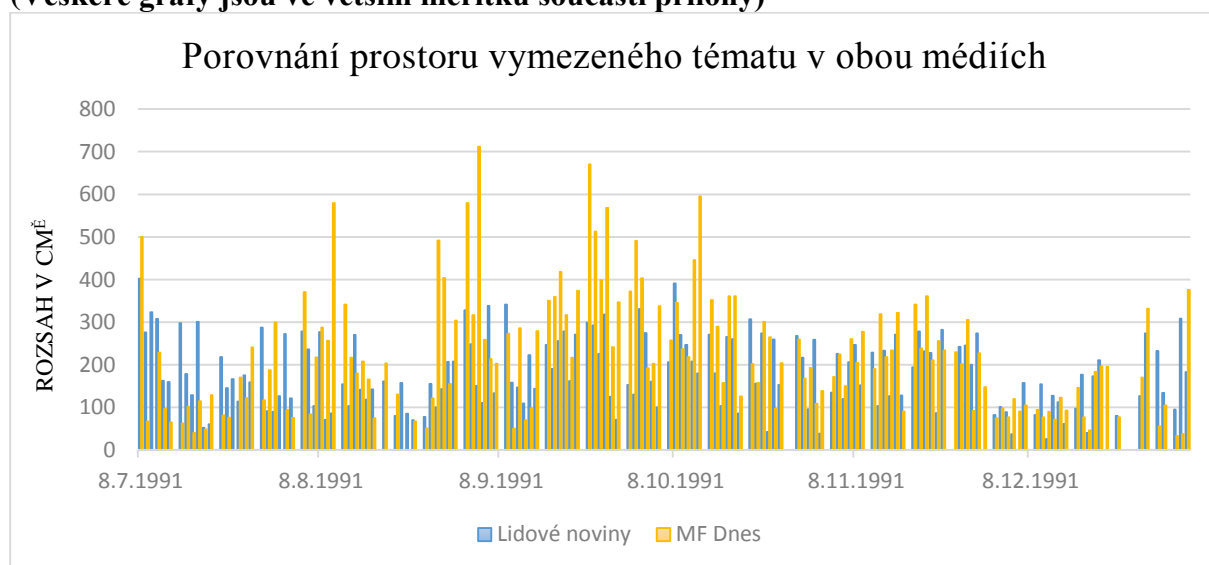
Následující text představuje popis výsledků zjištěných ze samotné analýzy dat. V daných kapitolách budu interpretovat údaje v návaznosti na události válečného konfliktu v Chorvatsku a zjišťovat tendence vývoje prostoru v obou zkoumaných periodikách.

5.1 Celkový vývoj prostoru

Nejpodstatnější kategorií, která byla měřena v této práci, je celkový prostor věnovaný tématu Chorvatské války za nezávislost. Je zajímavé, že se oba deníky věnovaly konfliktu poměrně rozdílně, co se týče velikosti vymezeného prostoru, nikoliv však už jeho vývojem.

V grafu č. 1 je možné vyzorovat rozdíly ve vymezeném prostoru, z nichž je zřetelné, že se Lidové noviny snažily mapovat situaci už od počátku. Oproti MF Dnes je znát větší zájem už v červenci roku 1991, který během následujících dvou měsíců sice kolísal, ale jen minimálně. MF Dnes se naopak věnovala tématu jen v prvních červencových dnech, aby na to omezila prostor zprávám z Chorvatska. Podle časové přímky je menší zájem o konflikt v obou tiskovinách pochopitelný. V polovině července sice do Chorvatska vstoupila vojska JNA, ale kromě malých ozbrojených konfliktů nedocházelo k žádným zásadním atakům.

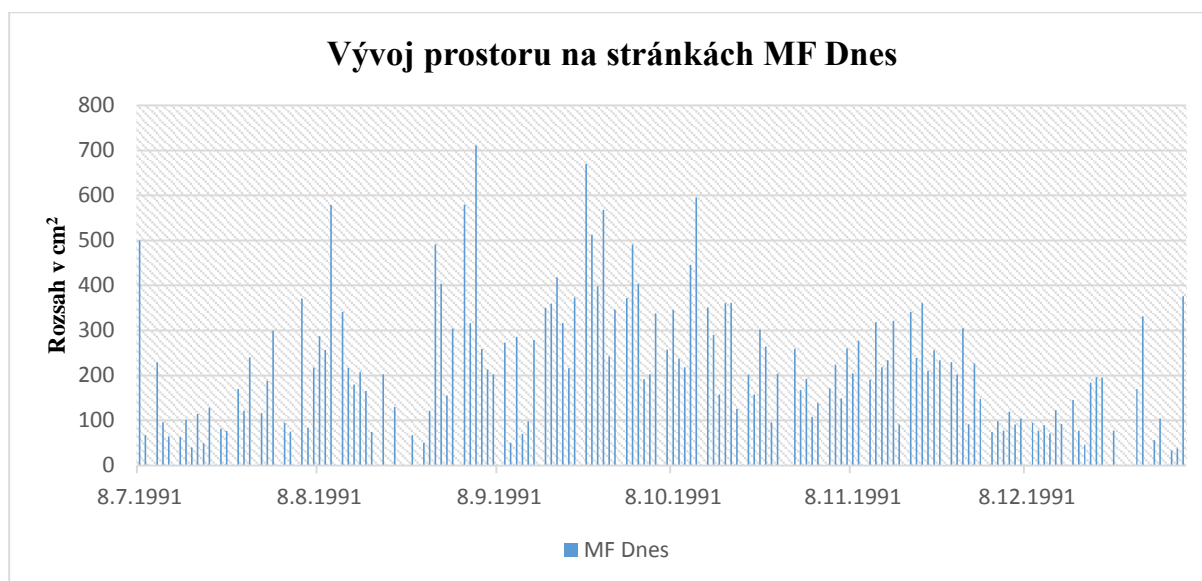
Graf č. 1 – Porovnání prostoru vymezeného tématu v obou médiích (Veškeré grafy jsou ve větším měřítku součástí přílohy)

Zdroj: vlastní zpracování.

Z tohoto pohledu je podivný tah redakce MF Dnes, která tématu věnovala velký prostor 10. srpna, kdy k velkým bitvám ještě nedocházelo. V grafu č. 2 je v tomto období vyznačen první velký nárůst od počátku konfliktu. Vysvětlením této odchylky je, že se MF Dnes v tomto období snažila rekapitulovat situaci v Chorvatsku, což dokládá text „*Už tisíc mrtvých a raněných.*“

Graf č. 2 – Vývoj prostoru na stránkách MF Dnes

Zdroj: vlastní zpracování.

Přesto je možné dokázat jistou podobnost v tematické agendě, co se týče časové osy. Zatímco první dva měsíce se obě periodika projevují rozdílností ve vymezeném prostoru, od konce srpna ztelně přibývá prostor věnovaný sledovanému konfliktu, a to v obou tiskovinách. Počátek bitvy o Vukovar a později o Gospič splňují faktory aktuálnosti bojů, negativity i intenzity. Až do poloviny října se média snažila mapovat situaci důkladněji, což odpovídá i většímu počtu bitev. Již se nejednalo o krátké střety obou znesvářených stran jako v průběhu léta 1991, nýbrž toto období charakterizovalo stupňování bojů o strategická místa či větší města a rovněž zvýšená agresivita ozbrojených jednotek. V těchto bodech nárůst prostoru odpovídá zejména faktorům negativity, významnosti i jednoznačnosti událostí.

Od konce října je zřetelný úpadek zájmu o konflikt v Chorvatsku. To dokládají grafy ilustrující vývoj vymezeného prostoru ve sledovaném období, z nichž graf č. 1 popisuje tendence v obou denících. Způsob válečného konfliktu se na konci října mírně proměnil, po

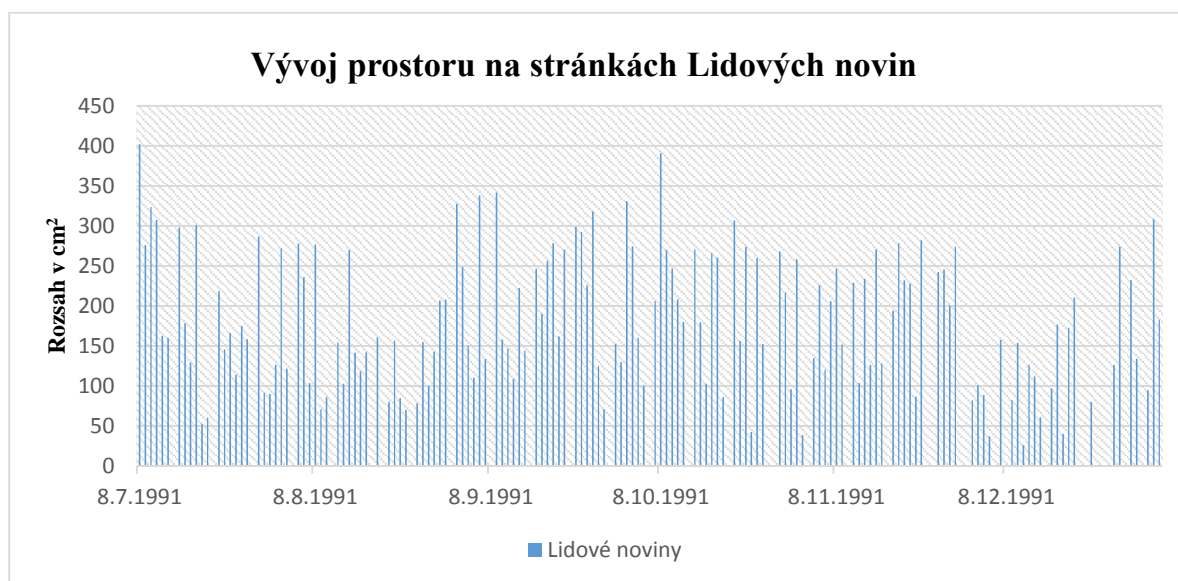
ukončených bitvách totiž docházelo k masakrům, z nichž informace o některých krveprolitích vplynuly na povrch až později, v několika případech až na konci 90. let. Těmito událostmi ztratil konflikt pro média hodnotu jasnosti. Mírný nárůst vymezeného prostoru nastal na konci listopadu, když se média věnovala událostem ve Vukovaru. Již z titulků lze vyvodit, že o tom informovaly texty „*Zničený Vukovar se vylidňuje*“, publikovaný v MF Dnes, nebo „*Další masakr v Chorvatsku?*“, uveřejněný v Lidových novinách. Tento mírný nárůst v období listopadu je způsoben opětovným ziskem jasnosti v konfliktu, protože o výsledku některých bitev již bylo rozhodnuto. I přes další probíhající bitvy a ofenzivy obou zneprátelených stran obě periodika ubrala na prostoru, který konfliktu věnovala. Tomu později přispělo i období vánočních svátků.

Jak Lidové noviny, tak MF Dnes vymezily zvýšený prostor rekapitulaci posledních válečných událostí roku 1991 a rovněž uzavření mírové dohody pod dohledem OSN, známé jako Vanceův plán, ke kterému došlo 2. ledna 1992, a kterým se uzavírá sledovaný vzorek. To potvrzují texty „*Kdo zdědí „Jugoslávii“?*“ z 2. ledna 1992 a „*Oblasti pod ochranou OSN*“ z 3. ledna 1992 v Lidových novinách. Při snaze o urovnání konfliktu ze strany mezinárodní organizace je znát nárůst hodnot významnosti i odkazu k elitám.

5.1.1 Vývoj prostoru v Lidových novinách

Z prostorového hlediska se redaktoři Lidových novin snažili věnovat konfliktu již od samého počátku. Už na začátku července měl věnovaný prostor nadprůměrné hodnoty sledovaného vzorku. Kromě aktuálnosti tématu v rámci Chorvatska přidaly na významu tématu i doznívající události ze Slovinska, jejichž zprávy již obsahovaly souvislosti s konfliktem v Chorvatsku. V grafu č. 3 je možné vidět, že redakce byla ochotna vyhradit tématu prostor až 300 cm² v jediném vydání. Ačkoliv neměly střety mezi vojsky Chorvatska a JNA závažné důsledky a jednalo se spíše o malé ozbrojené střety, události splňovaly podmínky aktuálnosti a neočekávanosti. Tyto faktory hrály velkou roli ve zveřejnění k již zmíněným nadprůměrným hodnotám věnovaného prostoru v Lidových novinách, jelikož by ostatní zpravodajské faktory v tomto případě práh zveřejnění nepřekročily.

Graf č. 3 – Vývoj prostoru na stránkách Lidových novin

Zdroj: vlastní zpracování.

Důkaz o zajímavosti tématu pro agendu Lidových novin dokládá i původ zpráv. Zpočátku totiž bylo zpravodajství Lidových novin původní, jak je možné vidět v grafu č. 18. Této kategorii se však věnuje kapitola **Původ zpravodajství**. Z důvodu relativního klidu na bojištích ztrácelo zpravodajství hodnoty aktuálnosti i kontinuity. Lidové noviny reagovaly na mírné střety během léta 1991 jen nepatrně. Situace se změnila s počátkem bitvy o Vukovar na konci léta 1991, což ilustruje graf č. 3. Mimo této konkrétní bitvy v Chorvatsku vzrostl počet ozbrojených konfliktů i strategických bojových akcí. Je však nutné upozornit, že na rozdíl od MF Dnes reagovaly Lidové noviny na nárůst konfliktů s mírným zpožděním. Střetnutí vojsk JNA s chorvatskými ozbrojenými složkami na severovýchodě Chorvatska začaly již na konci srpna, jak je vyobrazeno v časové přímce, ale značný růst vymezeného prostoru je zaznamenán až v prvních zářijových dnech.

Největší prostor na svých stránkách věnovaly Lidové noviny v období září a října 1991. V těchto měsících docházelo k masivním bojům, proto je nárůst prostoru pochopitelný. Až na mírnou odchylku v době mezi 27. zářím a 5. říjnem Lidové noviny prakticky denně věnovaly konfliktu podobný prostor až do konce listopadu. Odchylka je paradoxem v daném období, protože probíhaly bitvy o kasárny a zároveň se bojovalo o přímořské město Zadar. Během září Lidové noviny vyhradily tématu přes 300 cm² z obsahu vydání ve čtyřech případech, v říjnu to bylo už jen ve třech a od začátku listopadu se už tématu v takové míře nevěnovaly. Jedinou výjimkou je vydání z 3. ledna 1992, které informovalo o mírových dohodách v rámci OSN.

Podle těchto dat je pozorovatelné, že informování o konfliktu bylo již rutinou a ztráta faktorů vzhledem k událostem na konci roku 1991 se na vývoji vymezeného prostoru v Lidových novinách projevila.

5.1.2 Vývoj prostoru v MF Dnes

Jak již bylo zmíněno, prostor, který MF Dnes vymezila pokrytí Chorvatské války za nezávislost, byl po dobu zkoumání značně rozkolísaný. Tyto tendence potvrzuje graf č. 2, jenž ilustruje vývoj vymezeného prostoru tématu v MF Dnes. Podle analýzy se redakce MF Dnes věnovala danému konfliktu na počátku července jen v malé míře. Více textů odkazovalo na doznívající události ve Slovinsku, které nejsou součástí šetření, a přijetí Brionských dohod. Výraznější prostor věnovala MF Dnes až událostem po polovině srpna 1991, kdy se konflikty postupně zintenzivnily. Do tohoto období Lidové noviny vymezily v průměru větší prostor danému tématu, jak dokládá vývoj v grafu č. 1. Na rozdíl od konkurenčního média však MF Dnes zareagovala rychleji na sílící boje.

25. srpna 1991 vypukla již zmiňovaná bitva o Vukovar, na kterou MF Dnes reagovala zvýšením vymezeného prostoru. Redaktoři byli ochotni svou agendu navýšit poměrně radikálně, události byly totiž značně intenzivní a splňovaly faktory jednoznačnosti i neočekávanosti. Do tohoto období totiž byl na bojištích relativní klid, začátek bitvy o Vukovar a později bitvy o Šibeník a Zadar odstartovaly sled závažných událostí, kterým se česká média rozhodla věnovat velkou pozornost. Do té doby totiž byly informace o chorvatském konfliktu upozaděny, například ve dnech 22. a 23. srpna se MF Dnes nevěnovala konfliktu vůbec. Důvodem této odchylky jsou události v Sovětském svazu, které v dané dny plnily stránky novin. Podobné změny ve vyčlenění prostoru danému konfliktu totiž můžeme sledovat i na vývoji Lidových novin. Podobně se tak stalo i na začátku září, kdy se kolísavost věnovaného prostoru pohybovala mezi 711 cm² a 50 cm² během jediného týdne. Tuto nestálost přisuzují nejasnému vývoji situace a při vstupu zvláštních zpravodajů byl vyčleněn poměrně velký prostor.

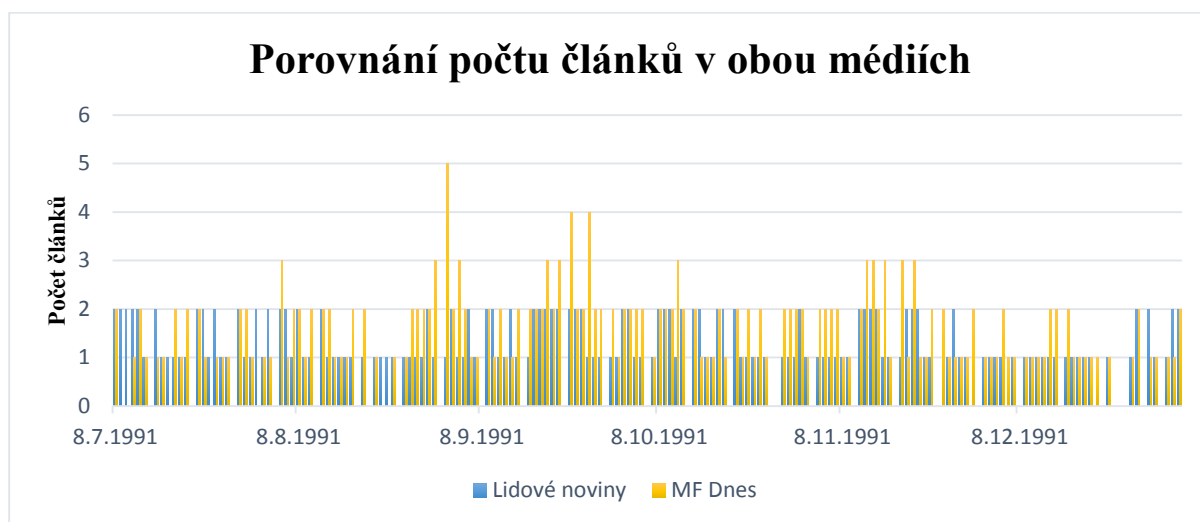
Stejně jako Lidové noviny vykazovala MF Dnes největší zájem o konflikt v období září a října 1991. Redakce MF Dnes často vymezovala prostor přesahující 300 cm², v období od 16. září do 18. října tak bylo učiněno v devatenácti případech. Pravidelný pokles je podle grafu

č. 2 zřetelný od poloviny října. Jak lze usoudit z časové přímky konfliktu, počet konfliktů mezi soupeřícími stranami se přesto nezmenšoval. Mírný nárůst prostoru vymezenému válce v Chorvatsku je možné spatřit v druhé polovině listopadu, což souvisí s koncem bitvy u Vukovaru a následnými masakry zajatců i civilistů. 21. listopadu se MF Dnes rozhodla věnovat těmto událostem 361 cm², což dokládají články „*Mrak nad Osijekem*“ a „*České oběti války*“. Druhý zmiňovaný článek potvrzuje faktor personifikace, především vůči českému čtenáři. Od konce listopadu MF Dnes vymezovala tématu stále menší prostor, jak naznačují křivky v grafu č. 1 i grafu č. 2. Opět podobně jako v Lidových novinách je výjimkou období na konci prosince a v na počátku ledna, kdy bylo dojednáno příměří pod záštitou OSN, a dané události potvrzovaly vzrůst počtu zpravodajských hodnot.

5.2 Počet článků

Součástí analýzy bylo rovněž sledování vývoje počtu článků v jednotlivých vydáních zkoumaných médií. Podle křivky v grafu č. 4 je možné vysledovat, že vývoj počtu článků si je podobný s tendencemi vývoje vymezeného prostoru tématu během sledovaného období. Jak je možné vidět v grafu č. 4, v drtivé většině vydání se objevil alespoň jeden článek na téma Chorvatské války za nezávislost. Oproti Lidovým novinám však MF Dnes neváhala při důležitých milnicích konfliktu několikanásobně zvýšit počet článků, jak dokazuje daný graf. Jednalo se o události počátku bitvy o Vukovar, o útok na novináře MF Dnes nebo naopak o události spojené s koncem bitvy u Vukovaru.

Graf č. 4 – Porovnání počtu článků v obou zkoumaných médiích

Zdroj: vlastní zpracování.

5.2.1 Počet článků v Lidových novinách

Zajímavým zjištěním analýzy je ustálený počet článků, které se věnovaly Chorvatské válce za nezávislost, v Lidových novinách. V žádném výtisku Lidových novin ve sledovaném období se neobjevily více než dva texty v jediném dni. Přes snižující se tendenci vymezeného prostoru se souhrnný počet článků za měsíc liší jen minimálně. Úbytek textů je zřejmý v srpnu 1991, což potvrzuje i křivka vymezeného prostoru v Lidových novinách v grafu č. 3. Důvodem jsou již zmiňované události v Sovětském svazu i méně významné střety během počátku srpna. Pokud není započítán prosinec, kdy bylo tématu vymezeno zdaleka nejméně prostoru, tak rozdíl v počtu článků za měsíc, ve kterém se Lidové noviny tématu věnovaly nejvíce, a za měsíc, ve kterém se naopak tématu věnovaly nejméně, je pouze šest jednotek, jak je možné vidět v tabulce č. 1. Jelikož je tendence vymezeného prostoru i tak klesající, mohou konstatovat, že Lidové noviny měly neustálý zájem o informování na dané téma, vymezený prostor na stránkách však postupně snižovaly.

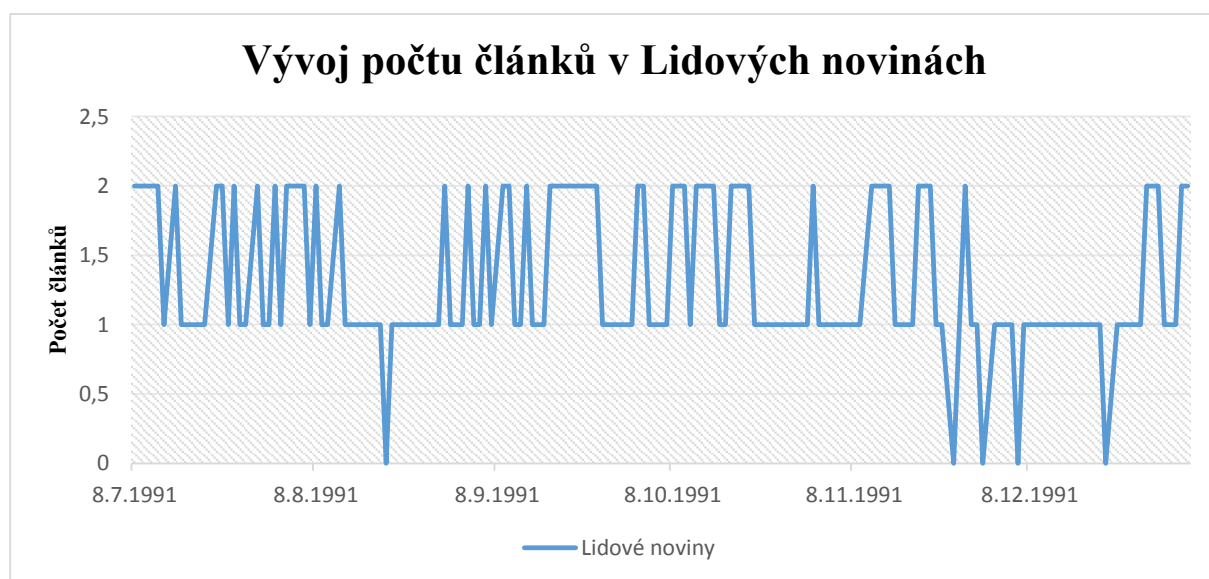
Tabulka č. 1 – Počet článků měsíčně

	Lidové noviny	Denní průměr LN	MF Dnes	Denní průměr MF Dnes
Červenec	31	1,48	24	1,14
Srpen	33	1,22	38	1,41
Září	38	1,52	55	2,2
Říjen	37	1,42	44	1,69
Listopad	33	1,27	46	1,77
Prosinec	23	1	28	1,22
Leden	7	1,4	8	1,6
celkem	202	1,34	243	1,58

Zdroj: vlastní zpracování.

Nejvíce článků bylo publikováno během září a jak je vidět v grafu č. 5, Lidové noviny zveřejňovaly netradičně dva články denně po dobu několika dní. Tento fakt rovněž koresponduje s vývojem vymezeného prostoru během září, kdy měla jednotlivá vydání Lidových novin nejvyšší hodnoty po sledované období. Periodikum reagovalo na zvýšené bojové aktivity, jak dokazuje časová přímka. Během září došlo k bojům u velkých měst Zadaru a Šibeníku, události tedy naplňovaly větší počet zpravodajských hodnot.

Graf č. 5 – Křivka vývoje počtu článků v Lidových novinách

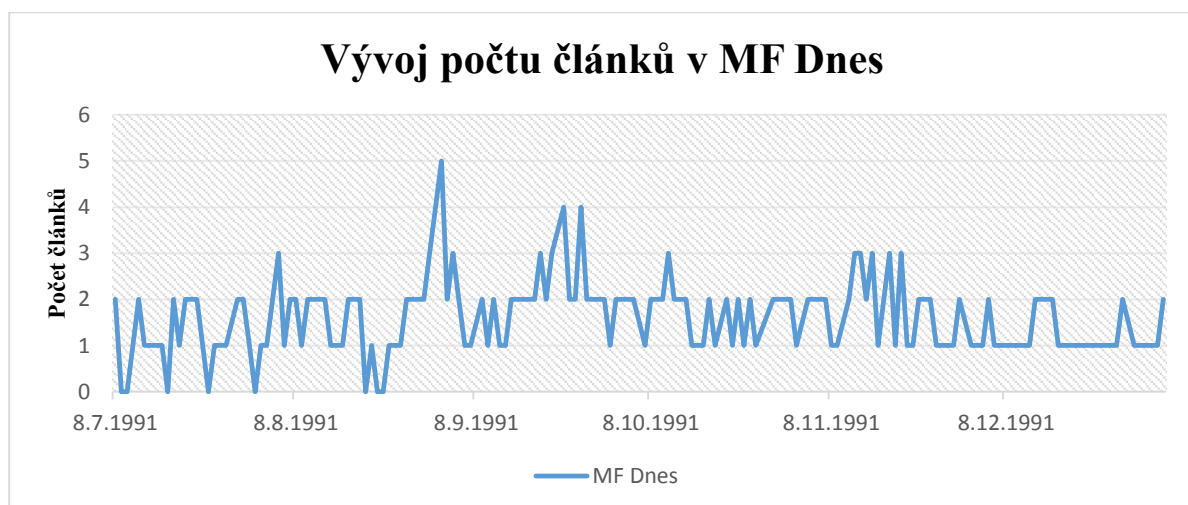
Zdroj: vlastní zpracování.

Pokud je brán v úvahu denní průměr článků za jediný měsíc, je vidět sestupná tendence již od září 1991 (viz Tabulka č. 1). Lidové noviny od tohoto období počet článků snižovaly, byť během října byl vývoj počtu článků stále srovnatelný se zářím. Od listopadu věnovaly Lidové noviny tématu převážně jeden článek denně. Výjimkou jsou až první dny ledna 1992, kdy byl počet textů v souvislosti s dojednaným příměřím pod hlavičkou OSN opět navýšen.

5.2.2 Počet článků v MF Dnes

Radikálnější strategii publikování textových materiálů do jednotlivých vydání vykazovala redakce MF Dnes. Podobně jako u výzkumu kategorie vymezeného prostoru je vidět, že se počet článků v jednotlivých měsících výrazně liší (graf č. 6), a tudíž je možné pozorovat podobnost s vývojem prostoru vymezeného v MF Dnes. Mezi začátkem konfliktu v červenci a prudkými boji v září se počet článků na téma války v Chorvatsku liší více než dvojnásobně. Tuto tezi je možné potvrdit porovnáním celkového počtu článků v jednotlivých měsících a tedy i průměrným počtem článků na jedno vydání (viz. Tabulka č. 1). V červenci publikovala MF Dnes pouze 24 textů, zatímco v srpnu už to bylo 38 a v září zvýšila svou produkci na 55 článků za jediný měsíc. Svou roli hrály nejen události související s útokem na novináře nebo boji u Zadaru a Šibeníku, ale také možnost využít právě zahraničních zpravodajů ke zveřejnění exkluzivních informací přímo z míst bojů. Dané události naplňovaly řadu faktorů ovlivňujících jejich zveřejnění.

Graf č. 6 – Křivka vývoje počtu článků v MF Dnes

Zdroj: vlastní zpracování.

Zajímavou odchylkou v počtu článků publikovaných v MF Dnes je rozdíl v počtech za měsíce říjen a listopad 1991. Na rozdíl od klesající křivky v grafu zkoumající celkový prostor věnovaný tématu vykazuje zkoumaný vzorek větší průměr článků v listopadu než v říjnu. To je evidentní i v grafu č. 6, protože se mezi 8. listopadem a 8. prosincem často vyskytovala vydání obsahující i tři texty s tématem války v Chorvatsku, zatímco mezi 8. říjnem a 8. listopadem bylo vydání obsahující tři texty pouze jediné. V příložené tabulce č. 1 můžeme vidět, že zatímco v říjnu bylo vydáno na zkoumané téma 44 článků, v listopadu vzrostl jejich počet na 46. Pokud srovnám vývoj počtu článků, vývoj prostoru vymezeného válce v Chorvatsku a časovou přímkou, je velmi pravděpodobné, že vysoký počet textů je přisuzován konci bitvy o Vukovar a informování o jednotlivých masakrech či bojových operacích, tematika událostí je tedy rozličná. Redaktoři se však těmto dějům věnovaly v menší míře a to potvrzuje faktor ztráty aktuality konfliktu i jednoznačnosti událostí během října 1991. Po polovině listopadu byly boje i masakry již „rutinou“ války a proto měla křivka poukazující na vymezený prostor, na rozdíl od počtu článků, v dané době klesající tendenci. S poklesem věnovaného prostoru byl spojen i klesající počet článků v prosinci 1991 a průměrná hodnota se v tomto měsíci pohybovala na 1,2 článku denně. V prvních lednových dnech se díky významnosti mírových jednání v rámci OSN průměr opět zvýšil, ale počet nepřekročil hranici dvou textů během jediného vydání.

5.3 Vývoj fotografického zpravodajství

Fotografie mají na obsah zpravodajství ohromný vliv. Umožňují čtenáři vizuálně přiblížit situaci, tím také ovlivňovat postoje a emoce. Osvaldová zmiňuje, že „*spojení fotografie s textem do jisté míry kompenzuje vyjadřovací nedostatky obou systémů.*“⁵¹ Pro dnešní zpravodajství jsou fotografie důležitým materiálem, čtenáři ulehčují percepci mediovaného obsahu a rovněž vinou toho vedou média k bulvarizaci. „*Vydavatelé tisku obecně jsou si již od konce 19. století vědomi toho, že fotografie vydá za tisíc slov a z pohledu prodeje ještě za víc.*“⁵² I proto mají tištěná média tendenci zvyšovat počet fotografií a celkově obsah zaplněný vizuálním materiálem.

Na kategorii fotografií je možné vidět velký rozdíl v prostoru vymezeného danému tématu. Zatímco editoři Lidových novin byli se vkládáním fotografií opatrnější a volili menší počet

⁵¹ OSVALDOVÁ, Barbora, *Zpravodajství v médiích*, s. 93.

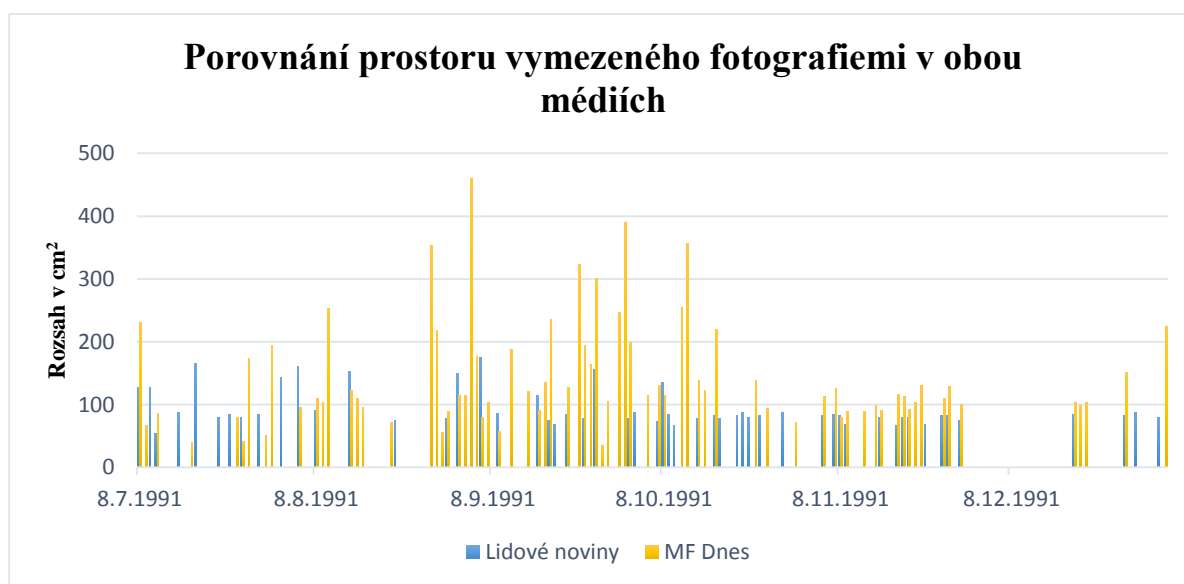
⁵² POSTMAN, Neil, *Ubavit se k smrti*, s. 93.

fotografií, v MF Dnes se naopak rozhodli čtenáře více „vtáhnout do děje“ umístováním větších fotografií i většího počtu vizuálního materiálu.

5.3.1 Vývoj prostoru vymezeného fotografiemi

Rozdíl v prostoru vyhrazeného fotografiím je zřetelný v grafu č. 7. MF Dnes plnila obsah jednotlivých vydání během září a října 1991 fotografiemi v razantně větším množství. Jak v grafu č. 7, tak i v grafu č. 8 je možné vidět ustálenost prostoru vyplněného fotografiemi v Lidových novinách po celé sledované období, avšak MF Dnes prokazovala opačný trend, když na zásadní události konfliktu reagovala vymezením velkého prostoru tématu a podle toho také prostor plnila větším počtem i značnou velikostí fotografií. Křivka poukazující na vývoj prostoru vyhrazených fotografiemi se tak v případě MF Dnes podobá křivce vývoje celkového prostoru vymezeného válce v Chorvatsku, na rozdíl od Lidových novin, jejichž editoři vkládali fotografie do vydání obezřetněji.

Graf č. 7 – Porovnání prostoru vymezeného fotografiemi v obou médiích

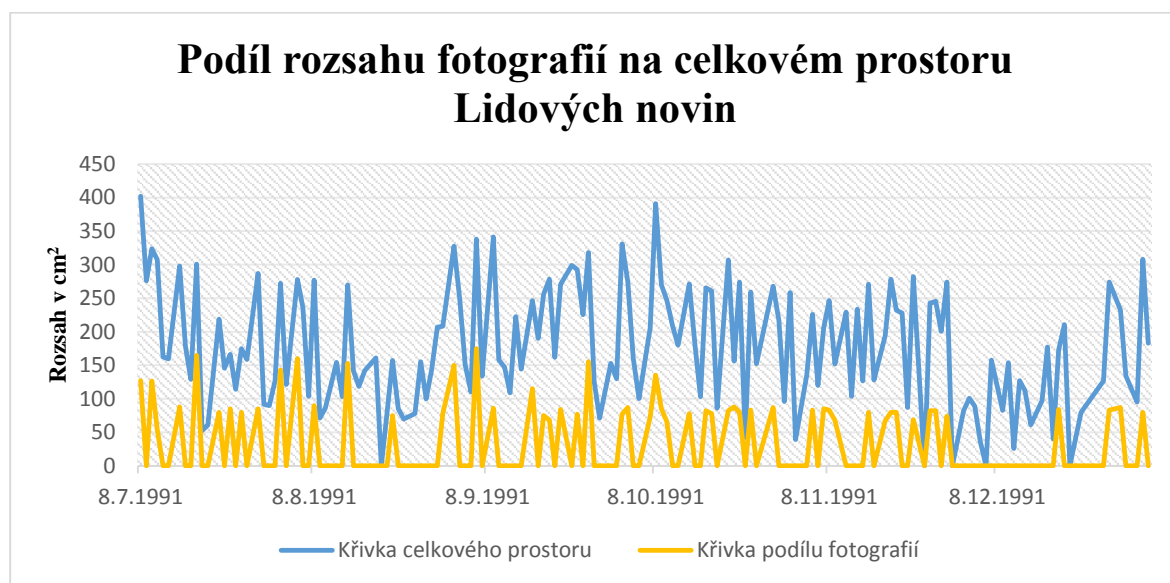

Zdroj: vlastní zpracování.

5.3.1.1 Vývoj prostoru vymezeného fotografiemi v Lidových novinách

Jak již bylo zmíněno, v Lidových novinách se prostor vyhrazený fotografiemi během sledovaného období příliš neměnil, což je možné vidět v grafech č. 7 a č. 9. Pokud se editoři Lidových novin rozhodli vložit do vydání fotografický materiál, zřídka vkládali více než jednu fotografii a daný prostor se pohyboval ve většině případů mezi 60 a 100 cm².

Graf č. 8 – Podíl rozsahu fotografií na celkovém prostoru vymezeného tématu v Lidových novinách

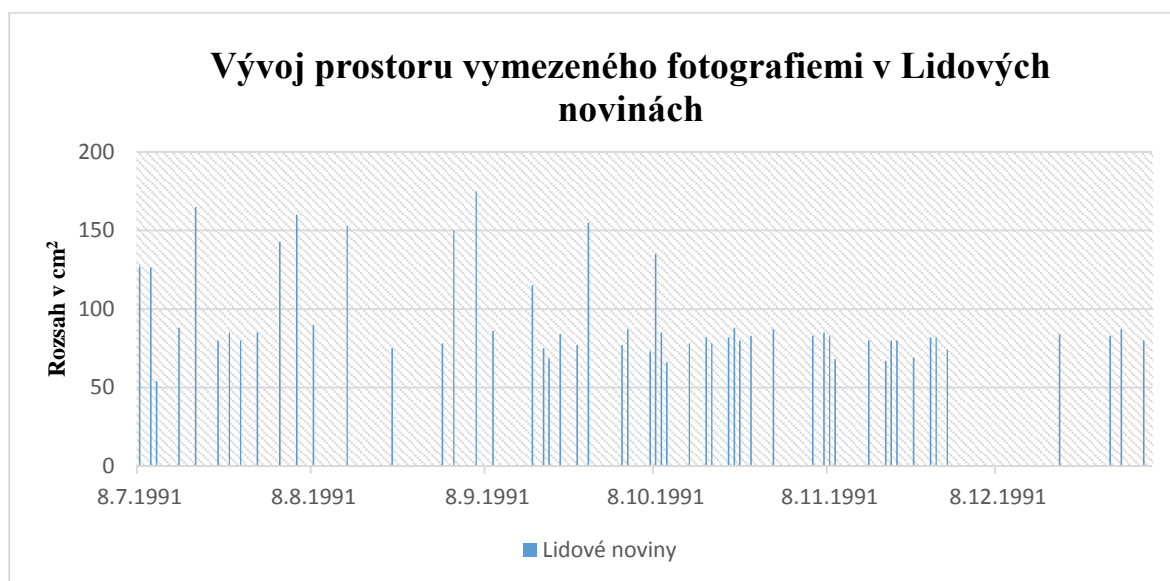

Zdroj: vlastní zpracování.

Protože Lidové noviny neměly na rozdíl od MF Dnes v místě bojů svého fotografa, jejich editoři se spoléhali výhradně na agenturní fotozpravodajství a vkládání fotografií bylo střídavé. „Domácí centrála často silně důvěřuje agenturnímu zpravodajství – a tak ztrácí výhodu, kterou by měli být právě vlastní korespondenti přímo na místě.“⁵³ Jen v deseti případech za celé zkoumané období přesáhl prostor zaplněný fotografiemi 100 cm², tedy hodnoty, které MF Dnes v případě fotografií nabývala vcelku běžně. Graf č. 9 opět prokazuje tendence v Lidových novinách, že se konfliktu významně věnovalo již od svého počátku a poté od začátku září, když se rozhořely boje o Vukovar a následně i déletrvající bitvy u Zadaru a Šibeníku.

⁵³ RUB-MOHL, Stephan, *Žurnalistika*, s. 165.

Graf č. 9 – Vývoj prostoru vymezeného fotografiemi v Lidových novinách

Zdroj: vlastní zpracování.

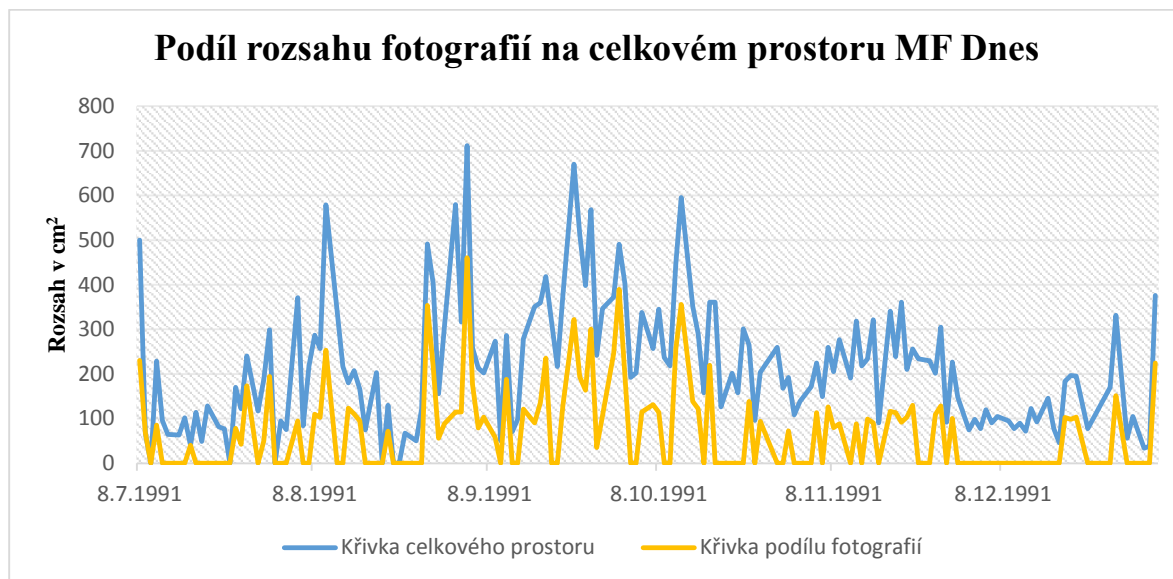
Události v říjnu 1991 ztrácely svou aktuálnost i jednoznačnost, a pokud počítáme i intenzitu úvodních bojů u Vukovaru na začátku září, tak rovněž i rozměr významnosti. To je důvodem zmenšení prostoru vymezeného fotografiemi a jeho ustálení na průměrně hranici 80 cm². S úbytkem celkového zpravodajství o událostech v Chorvatsku se podíl vizuálního materiálu takřka vytratil a poslední výjimkou je období, kdy probíhaly boje u Osijeku, které je v grafu vyznačeno na samotném konci sledovaného období.

5.3.1.2 Vývoj prostoru vymezeného fotografiemi v MF Dnes

Křivka prostoru vyhrazeného fotografiemi v MF Dnes nápadně kopíruje křivku vývoje vymezeného prostoru celkově, jak dokládá graf č. 10. Tematická agenda MF Dnes se během konfliktu v Chorvatsku dle analyzovaných dat hodně odvíjela od možnosti využít vlastní fotografický materiál.

Graf č. 10 - Podíl rozsahu fotografií na celkovém prostoru vymezeného tématu v MF

Dnes

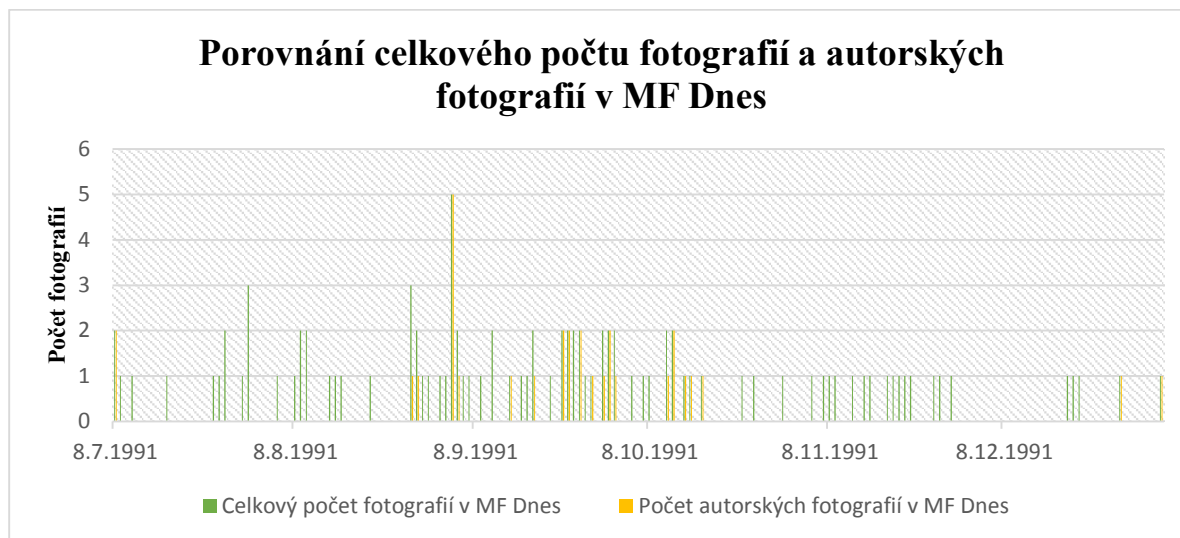

Zdroj: vlastní zpracování.

Jak již bylo uvedeno, v prvních červencových dnech byl prostor věnovaný tématu menší a to se projevilo rovněž na podílu fotografií. Nárůst zájmu během září a října je odůvodněn bitvami o Vukovar a velká města, zejména pak Dubrovnik. Pro média měly tyto bitvy nový rozměr a tyto události splňují podmínky aktuálnosti, negativnosti, významnosti, a v případě déletrvajícího boje také kontinuity. Mimo to v tomto období MF Dnes zapojila fotografie svých vlastních redaktorů z míst bojů a to se také projevilo na velkém prostoru obsažených fotografií v jednotlivých vydáních. Ve čtyřech případech věnovala MF Dnes dokonce přes 350 cm² prostoru jen fotografiím na zkoumané téma a ve všech těchto případech se na tom podílel materiál fotografů MF Dnes, což lze vidět i v grafu č. 11. Snaha o ilustraci válečného konfliktu svým příjemcům je zřejmá.

Graf č. 11 – Porovnání celkového počtu fotografií a autorských fotografií v MF

Dnes

Zdroj: vlastní zpracování.

Od konce října se křivka prostoru vymezeného fotografiemi opět snižuje a mírný nárůst na konci listopadu je možné přiřadit končícím bojům o kasárny i ukončení bitvy o Vukovar, jak tomu odpovídá časová přímka války. Události tedy splňovaly faktor jednoznačnosti. Podobně jako celkový prostor se podíl fotografií minimalizoval v závěru konfliktu, což opět přisuzují ztrátě intenzity i významnosti událostí.

5.3.2 Počet fotografií ve zpravodajství

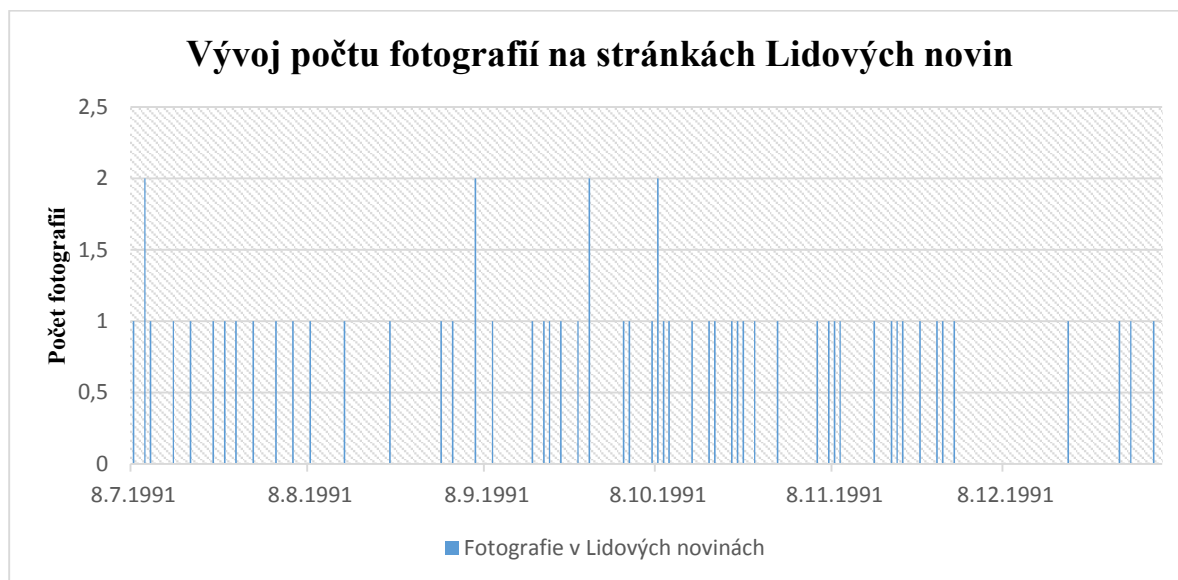
Kromě prostoru vyplněného fotografiemi byla sledována také kategorie počtu fotografií. Podle zjištěných údajů analýzy výsledky kopírují křivku vývoje celkového prostoru věnovaného tématu a potvrzují tendence výše zmíněné u obou periodik.

5.3.2.1 Počet fotografií v Lidových novinách

Ustálený počet fotografií v Lidových novinách opět koresponduje s mírně se proměňujícím prostorem vyplněným fotografiemi v daném médiu. Za celé sledované období, tedy 151 vydání Lidových novin, se jen ve čtyřech případech objevily dvě fotografie k tématu války v Chorvatsku v jediném vydání. Z grafu č. 12 lze rovněž poukázat na fakt, že Lidové noviny

využívaly vizuální zobrazení konfliktu v méně než polovině případů. Z analýzy rovněž vyplynulo, že absence fotografie vyobrazující události v Chorvatsku trvaly i několik dní a to jen potvrzuje malý zájem o vizuální materiál v Lidových novinách.

Graf č. 12 – Vývoj počtu fotografií na stránkách Lidových novin

Zdroj: vlastní zpracování.

Od počátku září do konce listopadu se vkládání fotografií ustálilo, což je vzhledem k již zmíněným událostem a zvýšené intenzitě bojů v daném období pochopitelné. Jedinou významnější odchylkou je chybějící fotografie ve výtiscích v období od 30. října do 4. listopadu a tuto odchylku narušilo až ukončení bojů u Vukovaru, který měl v médiích velký ohlas. Také graf č. 12 potvrzuje, že od počátku prosince se podíl fotografií v Lidových novinách takřka vytratil. Zásadní roli v malém využití vizuálního materiálu hrál fakt, že Lidové noviny neměly svého zvláštního fotografického zpravodaje v místech bojů.

5.3.2.2 Počet fotografií v MF Dnes

Dle analyzovaných dat MF Dnes nabídla ve zkoumaném období zřetelně vyšší počet fotografií. V grafu č. 13 jsou vidět tendence zájmu o daný konflikt v rámci jeho vizualizace. Počátek bojů byl v MF Dnes zachycen v malé míře a výjimkou byly události na konci července, kdy na chorvatské milice zaútočily srbské vojenské jednotky SAO podporované JNA v rámci operace Žalac.

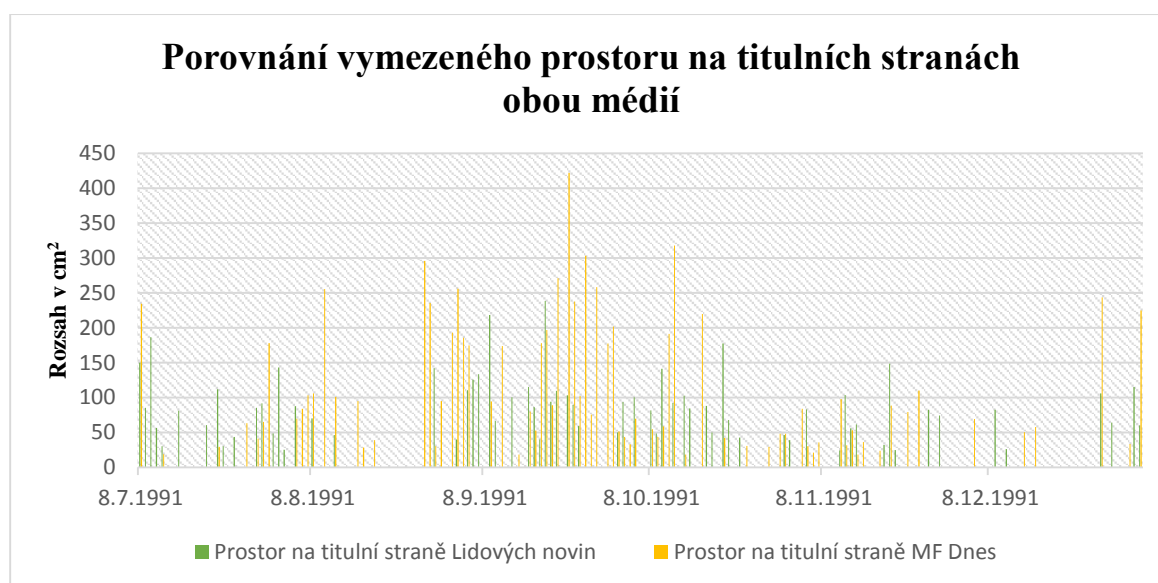
mizí. Paralelně s Lidovými novinami se v prosinci vytratilo vizuální zobrazení války, fotografie byly obsahem vydání jen výjimečně.

5.4 Vývoj prostoru na titulní straně

Prostor, který věnuje médium na své titulní straně je znakem zájmu o dané téma. Jde o „výkladní skříň“ novin a nejdůležitější události v konkrétním období a kontextu jsou obsahem titulní strany periodika. V této kategorii výzkumu je patrná odchylka od dosavadních zjištění o vývoji pokrytí konfliktu v obou tiskovinách.

Zatímco křivka Lidových novin u celkového prostoru nebo u prostoru vyplněného fotografiemi nevyznačuje velké rozdíly a je stabilní, u vývoje prostoru na titulní straně Lidových novin je patrná souvislost s rozkolísanou křivkou patrnou u vývoje na titulní straně MF Dnes. Tuto tezi podporují zjištění v grafu č. 14.

Graf č. 14 – Porovnání vymezeného prostoru na titulních stranách zkoumaných médií

Zdroj: vlastní zpracování.

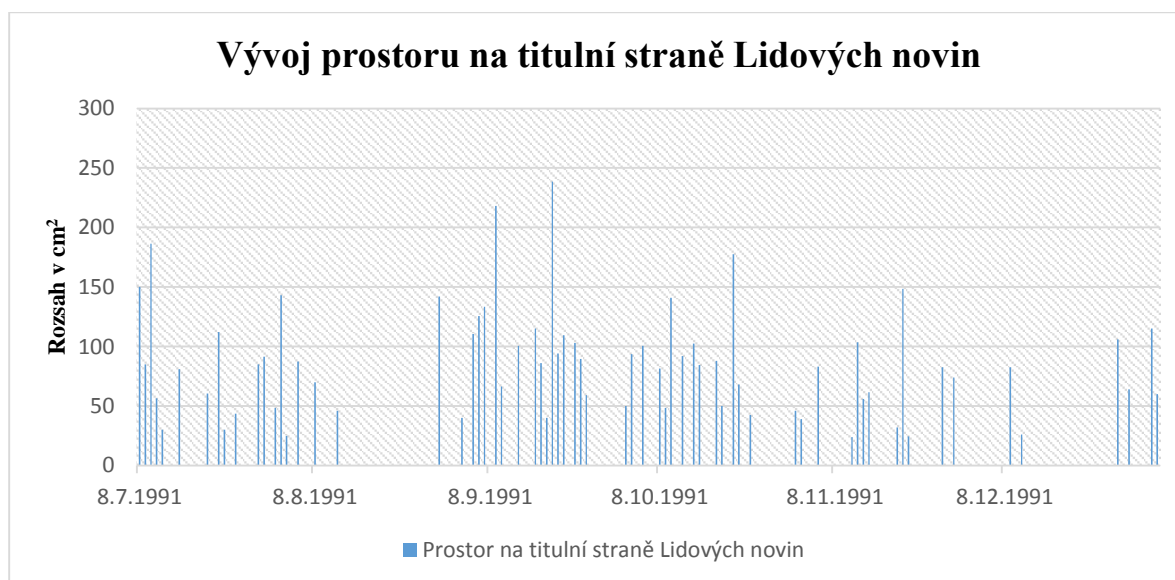
Zajímavé výsledky nabízí grafy č. 20 (viz. Přílohy), z něhož vyplývá, že Lidové noviny často vkládaly v jediném vydání velký prostor vymezený tématu právě na titulní stranu. V tomto ohledu vykazují Lidové noviny podobnou tendenci jako MF Dnes.

5.4.1 Vývoj prostoru na titulní straně Lidových novin

Analýza prokázala, že Lidové noviny projevovaly značné rozdíly ve věnovaném prostoru na titulních stranách jednotlivých výtisků. Zatímco na počátku konfliktu bylo tématu války v Chorvatsku vymezováno pravidelně 50 cm² na titulní straně novin, v srpnu už se zmínky o těchto událostech na první straně neobjevovaly, což souvisí s relativně klidným obdobím na území Chorvatska, a tak jsou tyto tendence při pohledu na časovou osu zřejmé. Velký nárůst je stejně jako v ostatních kategoriích patrný na začátku září. V tomto období měly texty Lidových novin „*Příměří nevydrželo*“ z 19. září 1991 a „*Tanky míří na Chorvatsko*“ z 21. září 1991 formu tzv. „otvíráku“, tedy nejdůležitějšího textu na první straně. Oba příspěvky měly rovněž přesah do vnitřní části listu.

Zprávy o konfliktu v Chorvatsku byly na titulní stranu Lidových novin umístěny až do listopadu. Text „*Evakuace odložena*“ ze dne 20. listopadu 1991 byl posledním větším článkem na titulní straně Lidových novin. Po tomto datu se jen malý počet článků dostal na titulní stranu, a pokud editoři nějaký takový text na úvodní stranu vložili, nedali mu velký prostor, což koresponduje s faktem, že události ztratily faktory intenzity, významnosti nebo frekvence událostí. Dostatečně zajímavé texty se týkaly bojů o Osijek, jak dokládá sdělení „*Letecké rakety na nemocnici*“, a také tlaku OSN na příměří v textu „*Další příměří*“. Tyto články byly rovněž doplněny o fotografie. Tyto údaje jsou patrné v grafu č. 15.

Graf č. 15 – Vývoj prostoru na titulní straně Lidových novin

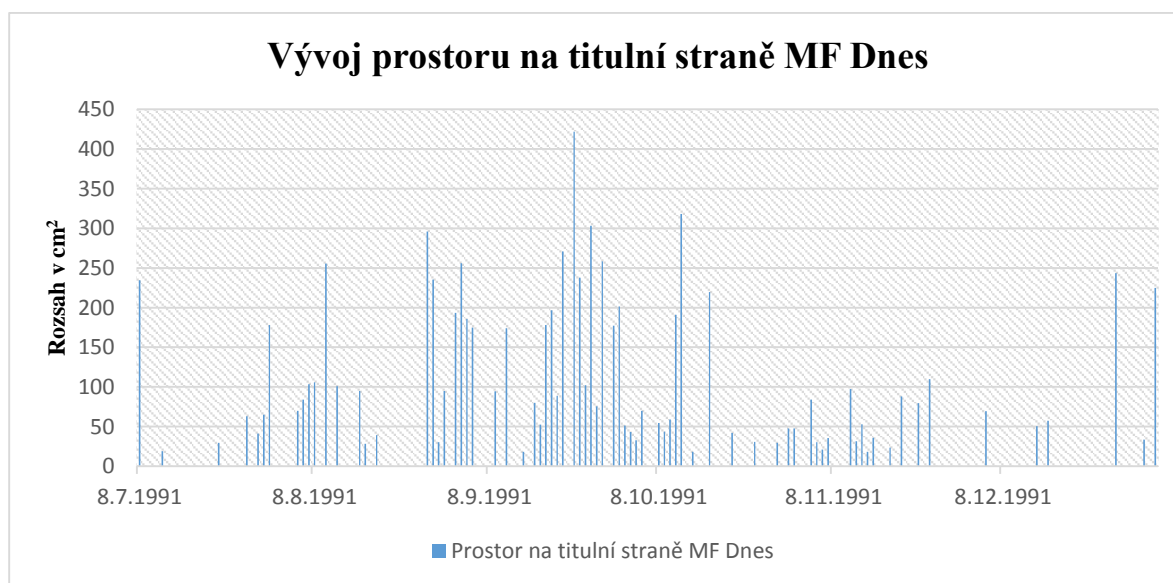

Zdroj: vlastní zpracování.

5.4.2 Vývoj prostoru na titulní straně MF Dnes

Jak již bylo zmíněno výše a poukázáno v grafu č. 14, vývoj prostoru vymezeného konfliktem v Chorvatsku na titulní straně byl v MF Dnes podobný jako v případě Lidových novin. Jediným rozdílem byl výraznější prostor pro události v dny, které znamenaly důležité milníky válečného konfliktu. Až na vydání z 8. července, kdy MF Dnes publikovala na titulní straně text „*Ani mír, ani válka*“ s příloženou fotografií, se konfliktu už během letních prázdnin více nevěnovala a stejně jako u celkového prostoru vymezeného válce v Chorvatsku se k tématu vrátila až na konci srpna. Největší prostor na titulní straně poskytla MF Dnes 23. září 1991. Toto vydání bylo ovlivněno útokem na redaktory MF Dnes a výtisk toho dne lákal titulkem „*Smrt byla blízko*“. V tomto případě je i ze znění titulku snadno odvoditelné, že tyto události splňovaly podmínky neočekávanosti, jednoznačnosti, významnosti, negativity a především personifikace, což je dostatek důvodů, aby MF Dnes zařadila tento text jako nejdůležitější toho dne. Kromě toho se objevily na titulní straně další dva texty a dle událostí v Chorvatsku a srovnání s časovou přímkou je velký zájem o informování v daném období pochopitelný.

Graf č. 16 – Vývoj prostoru na titulní straně MF Dnes

Zdroj: vlastní zpracování.

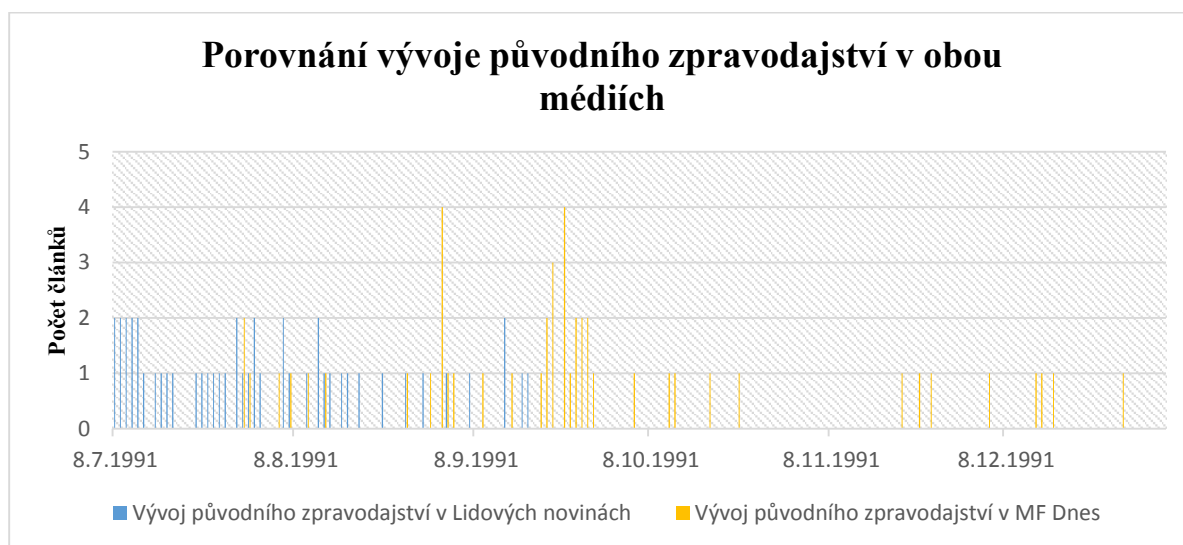
MF Dnes o dalších bojích pravidelně informovala na titulní straně ještě několik týdnů, ale stejně jako při analýze celkového prostoru věnovaného válce v Chorvatsku i z grafu č. 16 vyplývá, že od poloviny října zájem značně poklesl. Porážka chorvatských ozbrojených jednotek u Vukovaru byla dostatečně atraktivní pro nárůst vymezeného prostoru na titulní

straně. Stejně jako v případě Lidových novin projevila MF Dnes notný zájem o výsledek mírových jednání z popudu OSN a vymezila prostor pro texty, jež se tohoto tématu týkaly, na úvodní straně. Daný obsah vyplňovaly především ilustrační fotografie, textová sdělení byla umístěna jen v malé míře.

5.5 Původ zpravodajství

Jednou ze sledovaných kategorií byl i rozdíl ve využití původní tvorby a využití agenturního zpravodajství v jednotlivých mediálních organizacích. Analýzou původního zpravodajství ve zkoumaném období byly zjištěny rozdílné závěry u obou komparovaných médií. Graf č. 17 dokazuje, která období byla pro Lidové noviny i pro MF Dnes podstatná a ve kterém měla média zájem poslat své zvláštní zpravodaje do míst bojů. Avšak jen v případě MF Dnes tyto výsledky korespondují s celkovým vývojem zpravodajství na dané téma během zkoumané doby.

Graf č. 17 – Porovnání vývoje původního zpravodajství ve zkoumaných médiích

Zdroj: vlastní zpracování.

Čtenáři Lidových novin se mohli v prvních dvou měsících spoléhat na exkluzivní informace zvláštních zpravodajů přímo z území Chorvatska. Až do poloviny září byl v uvedeném periodiku pravidelně publikován alespoň jeden článek zpravodajce ze zahraničí. Naproti tomu MF Dnes využila své zpravodaje na bojištích až na začátku srpna. To jen

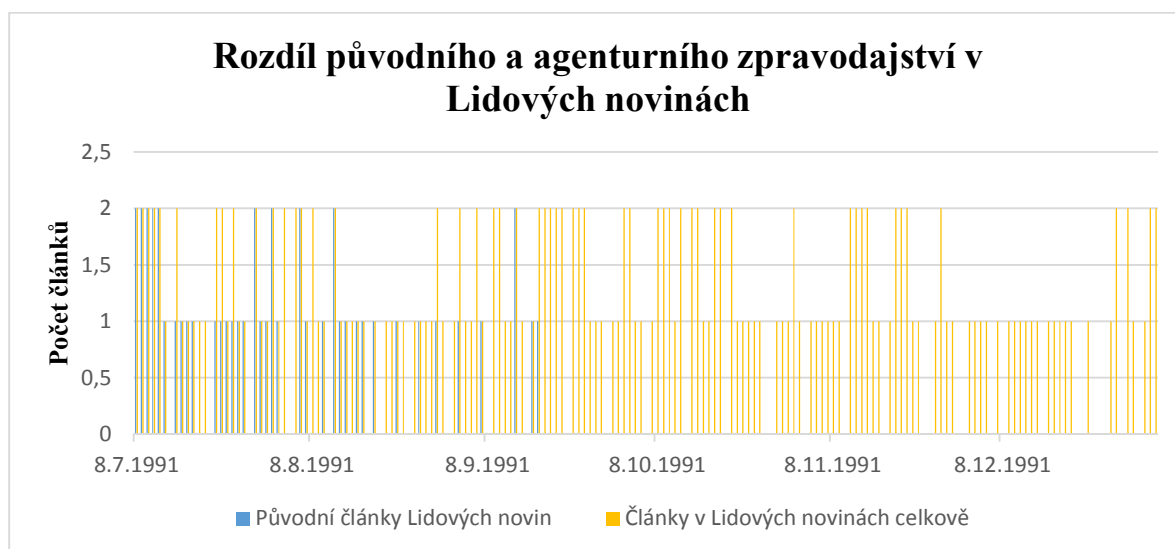
potvrzuje již zjištěný fakt, že se MF Dnes zabývala počátkem konfliktu v menší míře než konkurenční médium. MF Dnes rovněž využívala své zvláštní zpravodaje ve větším množství případů. Graf č. 17 dokládá, že ve dvou vydáních z analyzovaného souboru byly zveřejněny dokonce čtyři texty zpravodajů, z nichž jedno z vydání je již uvedený případ útoku na novináře MF Dnes. Kromě odmlky trvající od 24. října do 19. listopadu využívala MF Dnes své zahraniční redaktory i v období druhé poloviny listopadu a během prosince, byť v podstatně menší míře než během září a první poloviny října. Uvedená odmlka je při pohledu na celkový vývoj událostí pochopitelná. Informace redaktorů z Chorvatska byly dostatečně zajímavé pro jejich publikování až po událostech v polovině listopadu a následně v souvislosti s ukončením bitvy o Vukovar.

5.5.1 Původní zpravodajství v Lidových novinách

Lidové noviny na počátku analyzovaného období využívaly především vlastního materiálu. Jak je možné odvodit z grafu č. 18, textový materiál byl v počátku sledovaného období prací korespondentů Lidových novin. Je zřejmé, že aktuálnost, odkaz k blízkému národu a významnost konfliktu přinutila Lidové noviny poslat své korespondenty do Chorvatska. Od 17. září 1991 se ovšem v Lidových novinách neobjevil žádný původní materiál a médium tak ztratilo exkluzivitu svého obsahu na téma války v Chorvatsku.

Tento úkaz popírá dosavadní zjištění, protože Lidové noviny stáhly své zpravodaje v období nejintenzivnějších konfliktů, kdy události splňovaly faktory frekvence, intenzity, významnosti a negativity. Kromě toho 1. října 1991 začalo obléhání Dubrovníku, které mělo i ve světových médiích silný ohlas. Redakce Lidových novin tak učinila tento krok zřejmě z finančních důvodů. O této příčině se ve své studii zmiňují také výzkumníci Galtung a Rugeová.

Graf č. 18 – Rozdíl původního a agenturního zpravodajství v Lidových novinách

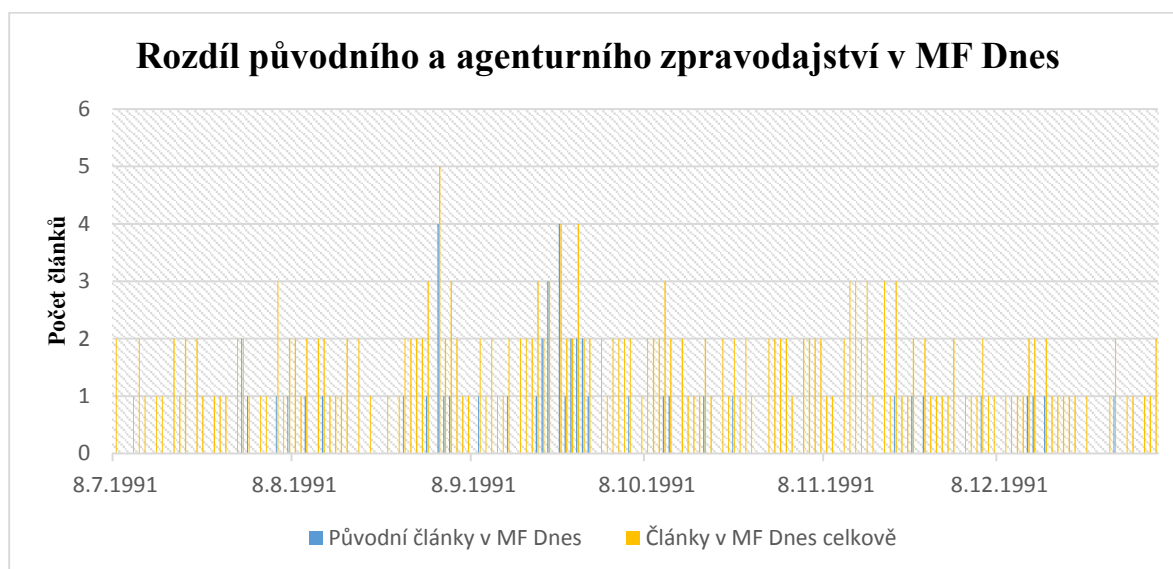
Zdroj: vlastní zpracování.

Na rozdíl od textového zpravodajství Lidové noviny nevyužívaly původní fotografické zpravodajství a po celé sledované období odebíraly pouze agenturní fotozpravodajství. U drtivé většiny je autorství fotografie označeno agenturou ČTK ve spojení se zpravodajstvím agentury AP. V mizivém počtu případů je využito fotobanky agentury Reuters.

5.5.2 Původní zpravodajství v MF Dnes

Z výzkumu vybraného vzorku je na případu MF Dnes možné vidět, že byla ochotna vyhradit článkům vlastních zpravodajů větší prostor až v polovině zkoumaného období, což je vidět v grafu č. 19. Křivka grafu je rovněž značně rozkolísaná a opětovně se shoduje s vývojem vymezeného prostoru MF Dnes v ostatních kategoriích analýzy.

Graf č. 19 – Rozdíl původního a agenturního zpravodajství v MF Dnes

Zdroj: vlastní zpracování.

I přesto, že se texty s autorstvím redaktorů MF Dnes objevovaly v jednotlivých vydáních takřka po celé sledované období, poměr jejich textů byl vůči prostoru vymezenému tématu spíše malý. V období většího zájmu o dění v Chorvatsku MF Dnes doplňovala články vlastních redaktorů ještě agenturními zprávami ČTK. Na rozdíl od Lidových novin byl největší počet vlastních zpravodajských článků na stránkách MF Dnes publikován během září a října 1991. Rozdíly mezi obdobími, kdy bylo často využíváno textů zvláštních zpravodajů ze zahraničí a kdy bylo použito pouze agenturního zpravodajství, naznačují nejen významnost konfliktu pro dané periodikum, ale také dobu působnosti zahraničních zpravodajů MF Dnes v místě bojů.

Z analýzy původu zpravodajství je patrná odchylka v období prosince. Ačkoliv se vymezený prostor tématu války v Chorvatsku zmenšoval, redakce MF Dnes stále disponovala svými korespondenty. V grafu č. 19 je možné vidět, že poměr jejich textů ke konci sledovaného období byl na celkovém obsahu sotva třetinový. Je nutné zmínit, že oproti Lidovým novinám využívala MF Dnes svého vlastního fotoreportéra. Ve většině případů se jednalo o práci Michala Růžičky a jeho fotodokumentace byla kromě vlastního jména označena autorstvím MAFA.⁵⁶

⁵⁶ MAFA byla mediální organizací, která tehdy vlastnila MF Dnes. Z této organizace vznikla společnost MAFRA, současný vlastník periodika.

6 ZÁVĚR

V mé práci jsem se snažil analyzovat prostor, který česká média MF Dnes a Lidové noviny věnovala Chorvatské válce za nezávislost, a jeho vývoji v období první fáze tohoto konfliktu. Do teoretické části jsem zakomponoval koncept zpravodajských hodnot, jehož východiska pomohla objasnit nastalé situace v analýze. Kromě toho jsem vysvětlil historický kontext vybraného válečného konfliktu, který je nutný k pochopení jeho vzniku a průběhu jeho první fáze. Následnou součástí práce byla volba metodiky a operacionalizace zvoleného vzorku. Byly vymezeny vzorek, analyzované jednotky a jejich kategorizace. Praktická část bakalářské práce se věnovala samotné analýze a výsledná data byla znázorněna v grafech, interpretována a vybraná média komparována.

Hlavním cílem práce byla analýza vývoje celkového prostoru měřeného v cm^2 . Z této analýzy je zřejmé, že jak Lidové noviny, tak MF Dnes vykazovaly srovnatelný vývoj zájmu o téma po celé sledované období. Rozdíl mezi oběma médii však byl v prostoru, který konfliktu vymezily. MF Dnes na události spojené s válkou reagovala podstatně zřetelněji než Lidové noviny. Nárůst zájmu na stránkách MF Dnes více koresponduje s děním v návaznosti na časovou přímku konfliktu. Pokud události naplňovaly podstatu zpravodajských hodnot, byl nárůst vymezeného prostoru v MF Dnes výraznější než v případě Lidových novin. Ty se naopak prezentovaly konstantnějším zpravodajstvím z dění v Chorvatsku.

Zvýšená odezva na události z pohledu MF Dnes je vidět nejen z dat uvádějících celkový prostor, ale také co se týče počtu článků v jednotlivých obdobích. Počet článků v Lidových novinách se po celé zkoumané období výrazně nemění. Tendence jsou v tomto ohledu ustálené, o čemž vypovídá fakt, že více než dva texty se v tomto periodiku neobjevily. Naproti tomu MF Dnes potvrzuje trend jisté rozkolísanosti v zájmu o Chorvatskou válku za nezávislost. Velké množství sdělení v období největších bojů a naopak minimální odezva v době relativního klidu je toho potvrzením.

Taktéž vývoj prostoru vyplněného fotografiemi jen dotvrzuje zjištěná fakta. Editoři Lidových novin vkládali fotografie do vydání velmi střídmě a žádné velké zásadní rozdíly v rozsahu nebyly zaznamenány. Oproti tomu MF Dnes využívala vizuálního materiálu poměrně významně. Vývoj plochy vyplněné fotografiemi znovu koresponduje s jejím celkovým trendem informování o konfliktu v Chorvatsku. Zájem o téma indikuje i využití vlastního fozpravodaje v místech bojů, díky němuž MF Dnes získala exkluzivní materiál. Jedinou výjimkou

v analyzovaném souboru byl prostor, který média vymezila na titulní stranu. V tomto ohledu Lidové noviny prokázaly podobnou tendenci rozkolísanosti vymezeného prostoru jako MF Dnes a z procentuálního hlediska byl podíl vymezeného prostoru na titulní straně z celkové plochy věnované tématu mnohdy větší než v případě MF Dnes. Na této kategorii se v případě obou periodik potvrdilo, že události splňující podmínky vícero zpravodajských hodnot vyvolávají podstatně zvýšený zájem.

Kategorie původního zpravodajství znovu dokazuje výraznější odezvu na události v redakci MF Dnes. Konkurenční Lidové noviny reagovaly na konflikt v Chorvatsku již od jeho počátku nasazením svého korespondenta, ale v době nejtěžších bojů přinesla původní zpravodajství pouze MF Dnes. Zesílený zájem o informace z válečného prostředí dokazuje zjištěný fakt, že MF Dnes disponovala svým zvláštním zpravodajem po více než polovinu zkoumaného období. Původní zpravodajství MF Dnes bylo nejzřetelnější v době nejdůležitějších událostí, a tedy koresponduje s celkovým vývojem vymezeného prostoru v tomto médiu.

Z těchto faktů mohu vyvodit průkazné závěry. Bylo doloženo, že MF Dnes ve sledovaném období projevila nejen větší zaujetí informováním o Chorvatské válce za nezávislost, ale také razantněji reagovala na nastalé konflikty a dění na válečném poli. Lidové noviny události sice neupozadily, ale rozhodně jim nevěnovaly takovou pozornost jako konkurenční médium. Nepotvrdila se tak má domněnka, že obě periodika budou válečnému dění věnovat srovnatelný prostor, byť jsou stejného zaměření a disponují srovnatelnou využitelnou plochou. Naopak se potvrdilo, že čím více zpravodajských hodnot splňuje určitá událost, tím větší prostor je jí vymezen v médiích. Z analyzovaných dat je průkazné, že nejvíc sdělení na téma Chorvatské války za nezávislost bylo na stránkách vybraných novin nejen ve dny největších bojů, ale také při mírových řešeních, do kterých se zapojily mezinárodní organizace nebo v případě účasti českých občanů ve válečné zóně.

Co se přesahu práce týče, existují možnosti, jak na toto téma navázat. Vhodným způsobem by bylo prodloužení zkoumaného období o další fáze války. Vývoj zpravodajství by patrně klesal dál, jelikož se boje postupně přesunuly na území Bosny a Hercegoviny. Další možností je postihnout téma více do hloubky a analyzovat přímo textový obsah, čímž by se mohlo například zjistit, zda nedocházelo ke stranění novinářů. V tomto ohledu by zřejmě muselo dojít i ke změně metodiky.

7 Seznam zkratek

DEMOS – Demokratická opozice Slovinska

HDZ – Chorvatské demokratické společenství

HV – Chorvatská vojska

JNA – Jugoslávská lidová armáda

MF Dnes – Mladá fronta Dnes

OSN – Organizace spojených národů

RSK – Republika srbská Krajina

SANU – Srbská akademie věd a umění

SAO – Srbská autonomní oblast

SFRJ – Socialistická federativní republika Jugoslávie

SKJ – Svaz komunistů Jugoslávie

TO – Teritoriální obrana

8 Seznam literatury

JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-287-4.

KRIPPENDORFF, Klaus. *Content analysis: an introduction to its methodology*. Beverly Hills: Sage Publications, c1980. Sage commtext series, v. 5. ISBN 0-8039-1498-9.

MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 3. Překlad Marcel Kabát, Jan Jiráček. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-338-3.

MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Vyd. 1. Překlad Hana Antonínová. Praha: Portál, 2004. Sociální vědy. ISBN 80-7178-840-6.

OSVALDOVÁ, Barbora. *Zpravodajství v médiích*. 2., upr. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1899-9.

PELIKÁN, Jan. *Dějiny Srbska*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. Dějiny států. ISBN 80-7106-671-0.

POSTMAN, Neil. *Ubavit se k smrti: veřejná komunikace ve věku zábavy*. 2., opr. vyd. Praha: Mladá fronta, 2010. ISBN 978-80-204-2206-4.

RUB-MOHL, Stephan. *Žurnalistika: komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. 1. vyd. Překlad Hana Bakičová. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80-247-0158-8.

RYCHLÍK, Jan, PERENČEVIĆ, Milan. *Dějiny Chorvatska*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2007. Dějiny států. ISBN 978-80-7106-885-3.

SCHULZ, Winfried. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 2., přeprac. vyd. Překlad Barbara Köpplová. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0827-8.

ŠESTÁK, Miroslav. *Dějiny jihoslovanských zemí*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Dějiny států. ISBN 80-7106-266-9.

THOMAS, Nigel a Krunoslav MIKULAN. *Válka v Jugoslávii: Slovinsko a Chorvatsko 1991-95*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. Elita. ISBN 978-80-247-2876-6.

TRAMPOTA, Tomáš, VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.

TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8.

Internetové zdroje:

ABC ČR: Audit Bureau of Circulations [online]. 2016 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <http://www.abccr.cz>

ABC ČR: Audit Bureau of Circulations [online]. 2015 [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <http://www.abccr.cz/overovana-data/vyhledavani-nakladu-tisku/?page=1&filterType=periodicky-tisk-denik&filterYear=2015#list>.

GALTUNG, Johan a RUGE, Mari Holmboe. *The Structure of Foreign News: The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers* [online]. Sage Publications, Ltd., 1965 [cit. 2016-02-19]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/42301>

Joint Declaration of the EC Troica and the Parties directly concerned with the Yugoslav Crisis: Brioni Accord. *Peacemaker UN* [online]. 1991 [cit. 2015-12-10]. Dostupné z: <http://peacemaker.un.org/croatia-slovenia-serbia-brioni91>

ZVĚŘINA, Pavel. Josip Broz Tito. *Totalita.cz* [online]. [cit. 2015-11-24]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/vysvetlivky/o_titoj.php

9 Seznam grafů a tabulek

Graf č. 1	Porovnání prostoru vymezeného tématu v obou médiích	30
Graf č. 2	Vývoj prostoru na stránkách MF Dnes	31
Graf č. 3	Vývoj prostoru na stránkách Lidových novin	33
Graf č. 4	Porovnání počtu článků v obou zkoumaných médiích	36
Graf č. 5	Křivka vývoje počtu článků v Lidových novinách	37
Graf č. 6	Křivka vývoje počtu článků v MF Dnes	38
Graf č. 7	Porovnání prostoru vymezeného fotografiemi v obou médiích	40
Graf č. 8	Podíl rozsahu fotografií na celkovém prostoru vymezeného tématu v Lidových novinách	41
Graf č. 9	Vývoj prostoru vymezeného fotografiemi v Lidových novinách	42
Graf č. 10	Podíl rozsahu fotografií na celkovém prostoru vymezeného tématu v MF Dnes	43
Graf č. 11	Porovnání celkového počtu fotografií a autorských fotografií v MF Dnes	44
Graf č. 12	Vývoj počtu fotografií na stránkách Lidových novin	45
Graf č. 13	Vývoj počtu fotografií na stránkách MF Dnes	46
Graf č. 14	Porovnání vymezeného prostoru na titulních stranách zkoumaných médií	47
Graf č. 15	Vývoj prostoru na titulní straně Lidových novin	48
Graf č. 16	Vývoj prostoru na titulní straně MF Dnes	49
Graf č. 17	Porovnání vývoje původního zpravodajství ve zkoumaných médiích	50
Graf č. 18	Rozdíl původního a agenturního zpravodajství v Lidových novinách	52
Graf č. 19	Rozdíl původního a agenturního zpravodajství v MF Dnes	53
Graf č. 20	Rozdíl celkového prostoru a prostoru na titulní straně Lidových novin	80
Graf č. 21	Rozdíl celkového prostoru a prostoru na titulní straně MF Dnes	81
Tab. č. 1	Počet článků měsíčně	37

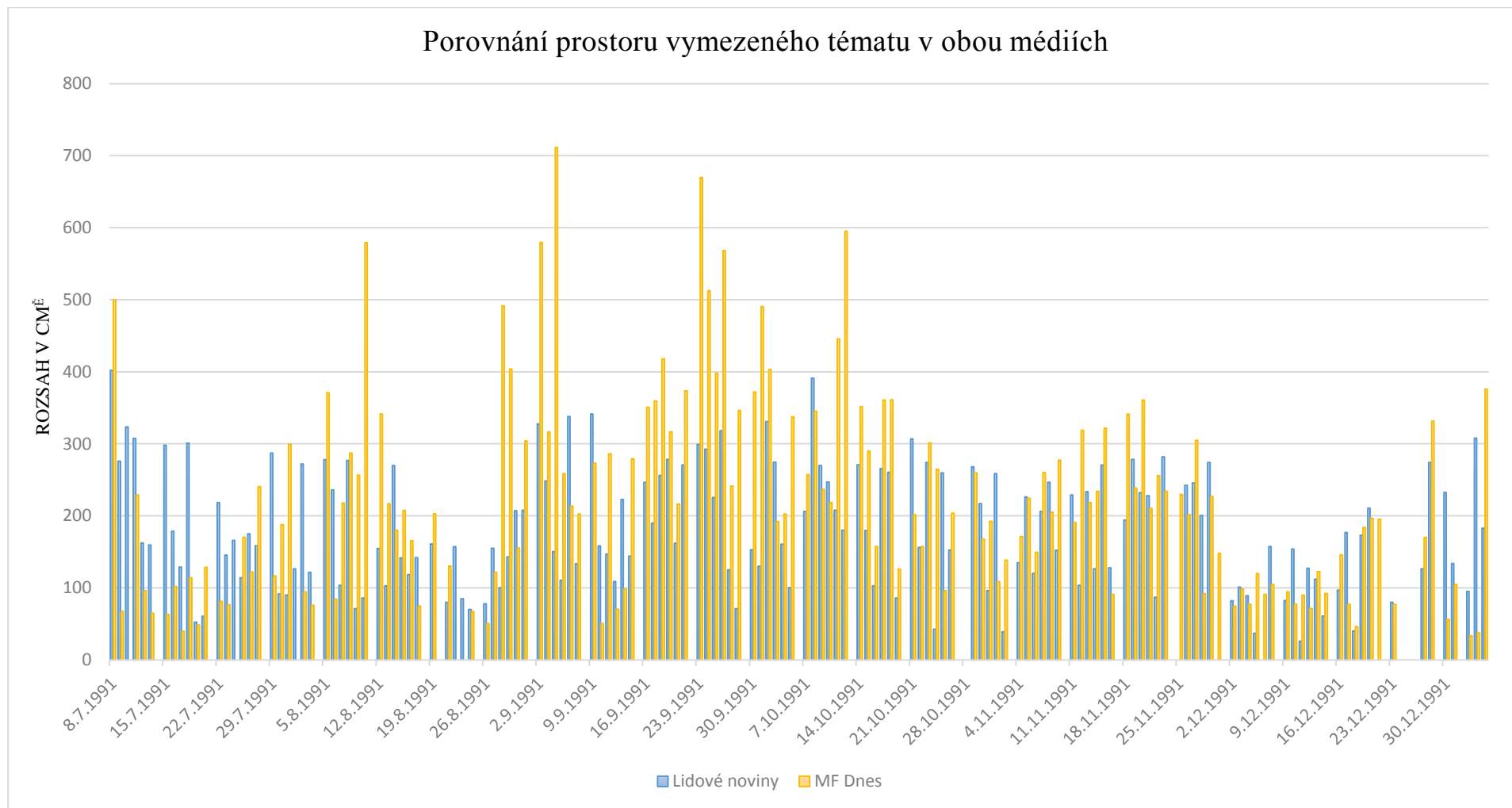
10 Seznam příloh

11.1	Porovnání prostoru vymezeného Chorvatské válce za nezávislost v obou médiích – graf	62
11.2	Vývoj vymezeného prostoru na stránkách Lidových novin – graf	63
11.3	Vývoj vymezeného prostoru na stránkách MF Dnes – graf	64
11.4	Porovnání počtu článků v obou médiích ve sledovaném období – graf	65
11.5	Vývoj počtu článků na stránkách Lidových novin – graf	66
11.6	Vývoj počtu článků na stránkách MF Dnes – graf	67
11.7	Porovnání prostoru vymezeného fotografiemi v obou médiích – graf	68
11.8	Podíl rozsahu fotografií oproti celkovému prostoru vymezeného tématu v Lidových novinách – graf	69
11.9	Vývoj prostoru vymezeného fotografiemi k tématu v Lidových novinách – graf	70
11.10	Podíl rozsahu fotografií oproti celkovému prostoru vymezeného tématu v MF Dnes – graf	71
11.11	Porovnání celkového počtu fotografií a autorských fotografií v MF Dnes – graf	72
11.12	Vývoj počtu jednotlivých fotografií na stránkách Lidových novin – graf	73
11.13	Vývoj počtu jednotlivých fotografií na stránkách MF Dnes – graf	74
11.14	Porovnání vymezeného prostoru tématu na titulních stranách obou médií – graf	75
11.15	Vývoj prostoru vymezeného tématu na titulní straně Lidových novin – graf	76
11.16	Vývoj prostoru vymezeného tématu na titulní straně MF Dnes – graf	77
11.17	Porovnání vývoje počtu článků původního zpravodajství v obou médiích – graf	78
11.18	Rozdíl článků původního a agenturního zpravodajství v Lidových novinách – graf ...	79
11.19	Rozdíl článků původního a agenturního zpravodajství v MF Dnes – graf	80
11.20	Rozdíl celkového prostoru vymezeného tématu a prostoru na titulní straně Lidových novin – graf	81
11.21	Rozdíl celkového prostoru vymezeného tématu a prostoru na titulní straně MF Dnes – graf	82
11.22	Časová osa nejdůležitějších událostí během Chorvatské války za nezávislost	83

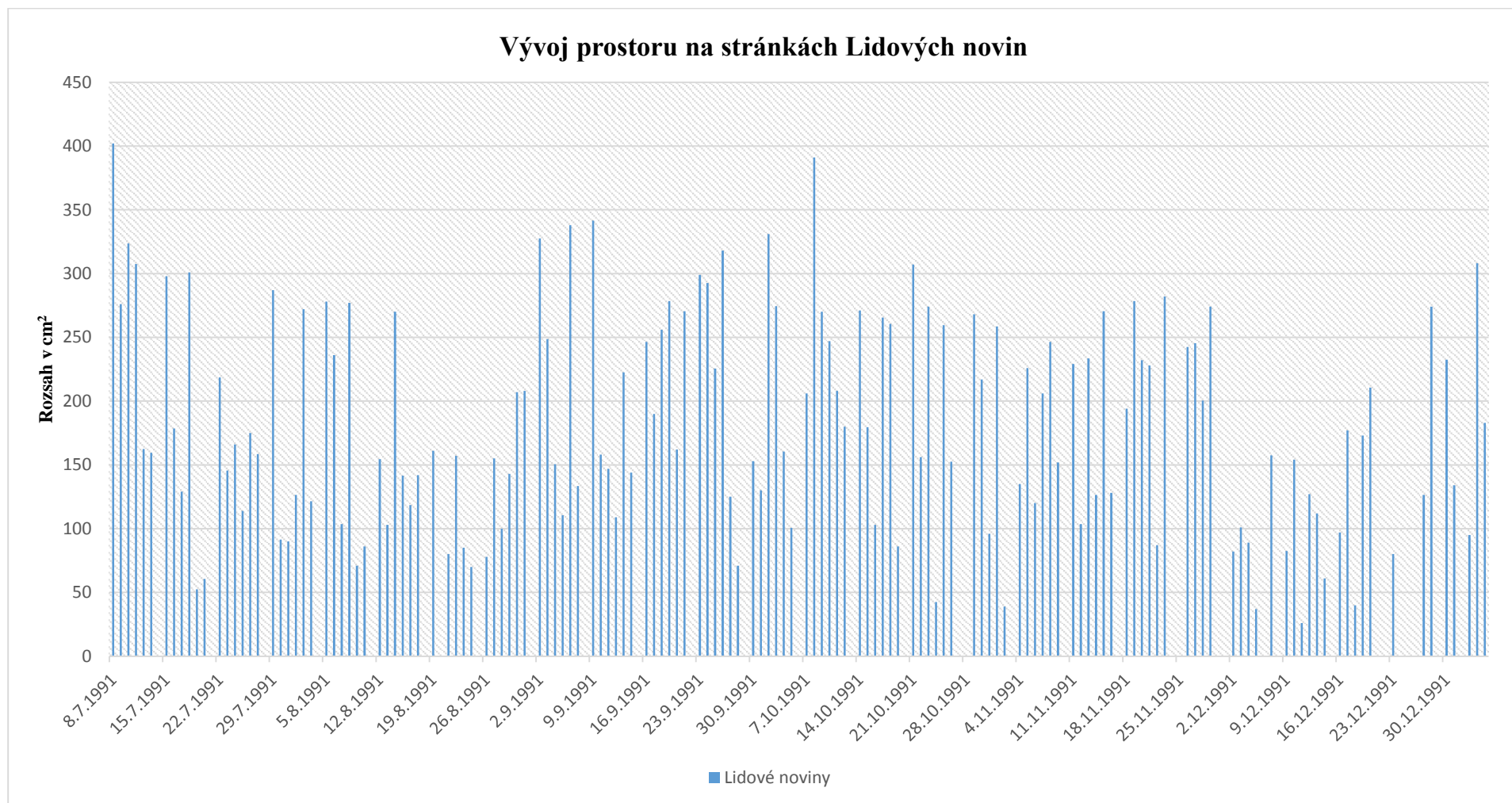
11 Přílohy

Kapitola Přílohy obsahuje grafy zobrazené v textu, ale dané grafy vkládám i zde pro lepší zobrazení a přehlednost jednotlivých grafů.

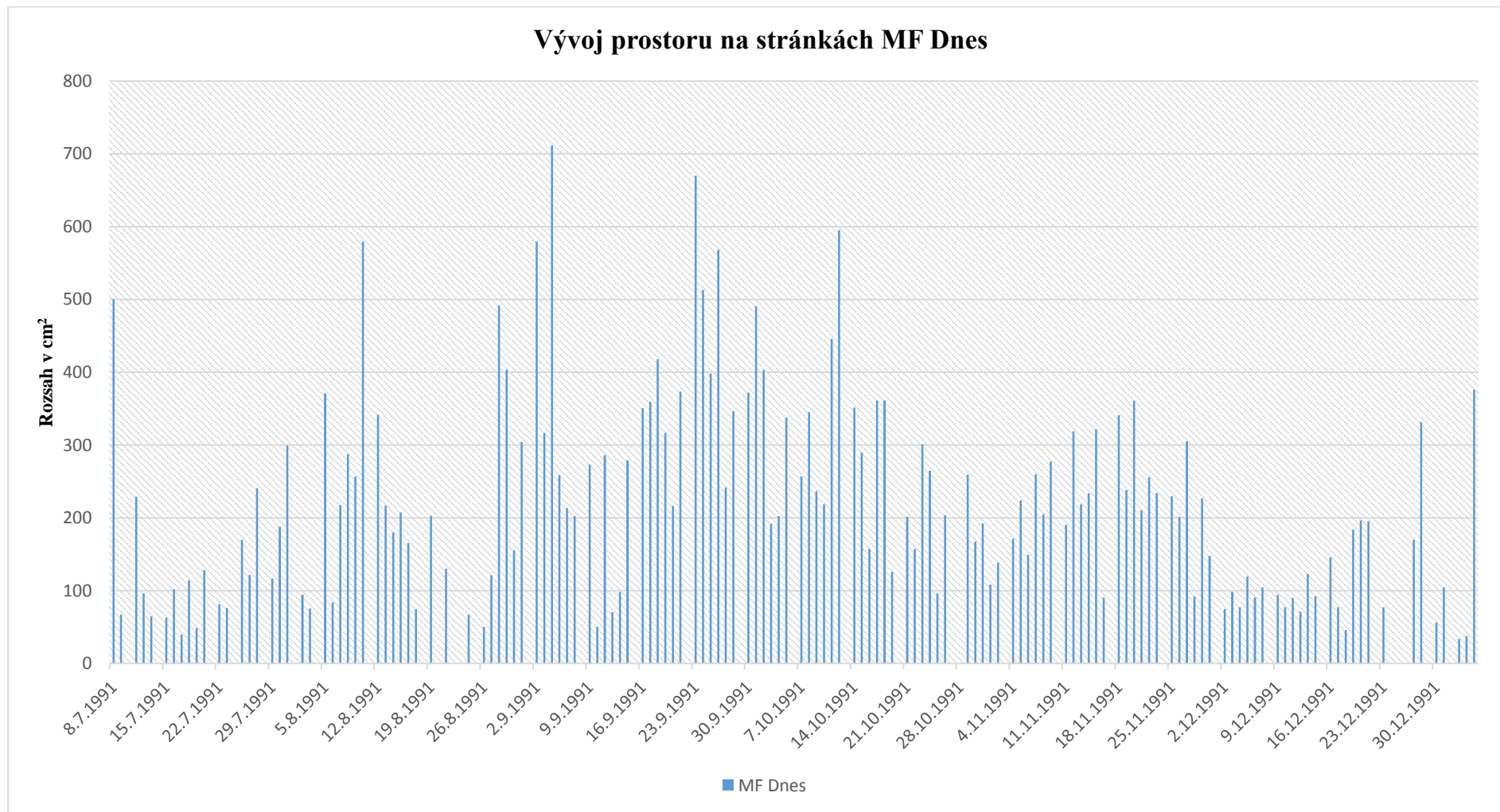
11.1 Porovnání prostoru vymezeného Chorvatské válce za nezávislost v obou médiích

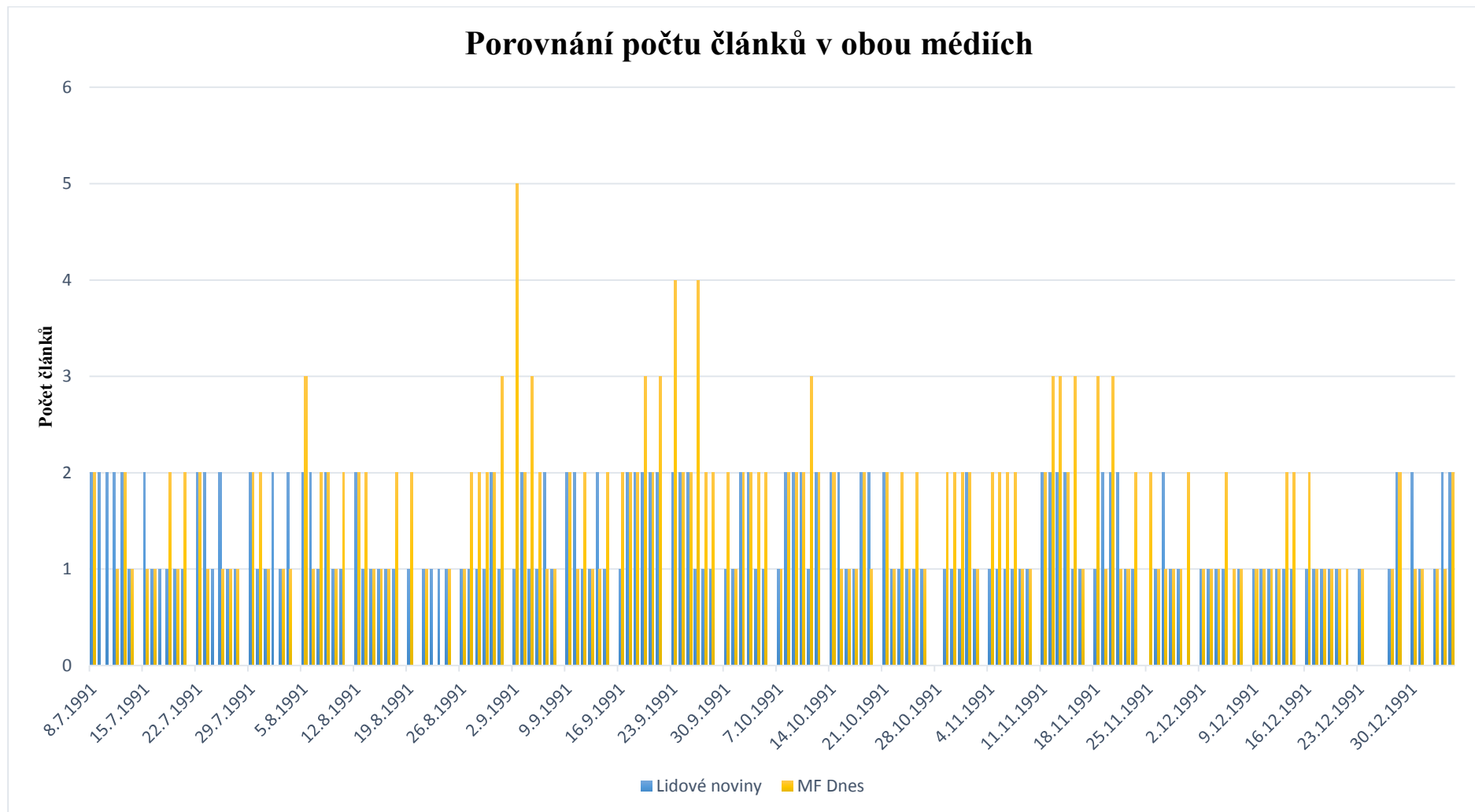
11.2 Vývoj vymezeného prostoru na stránkách Lidových novin

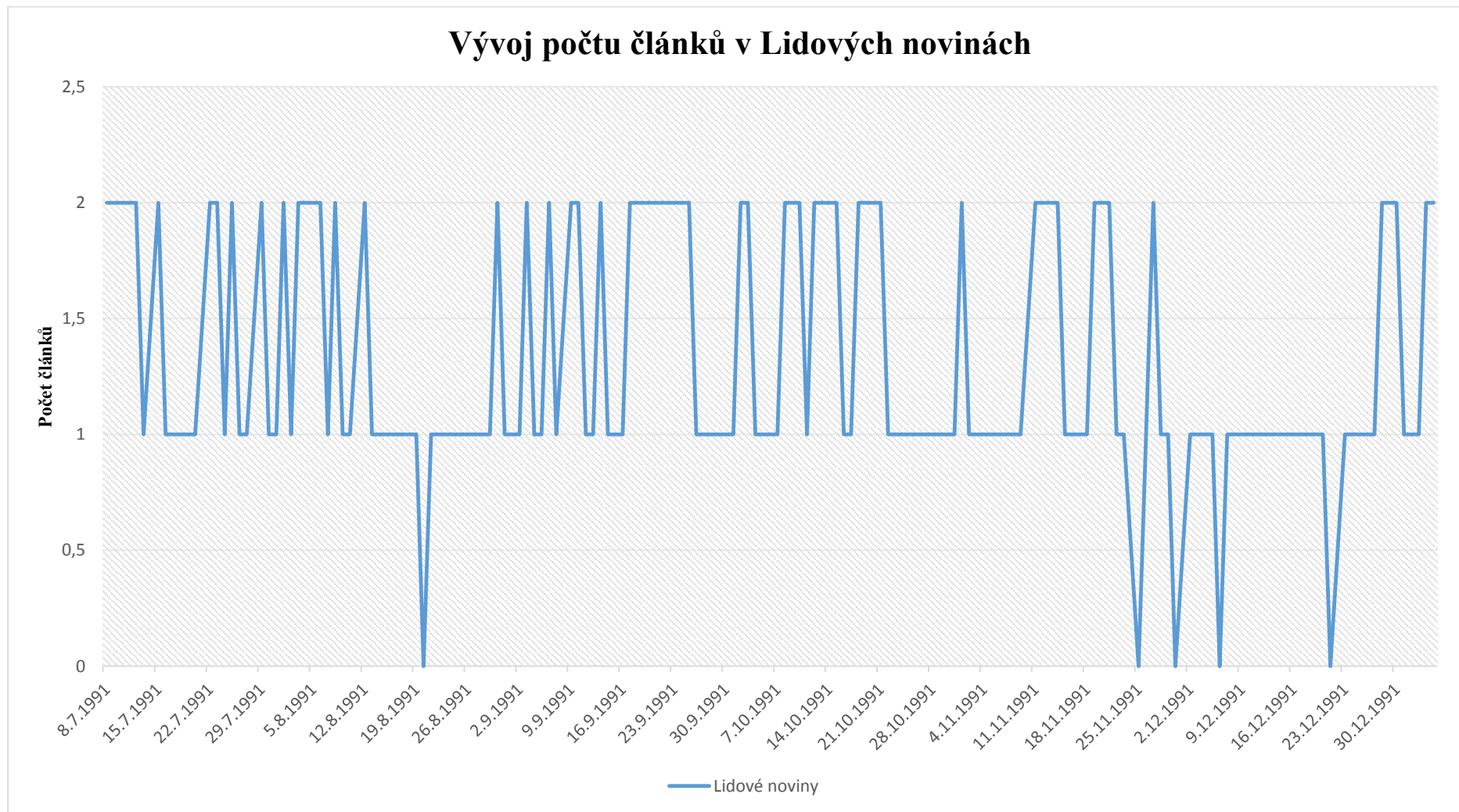
11.3 Vývoj vymezeného prostoru na stránkách MF Dnes

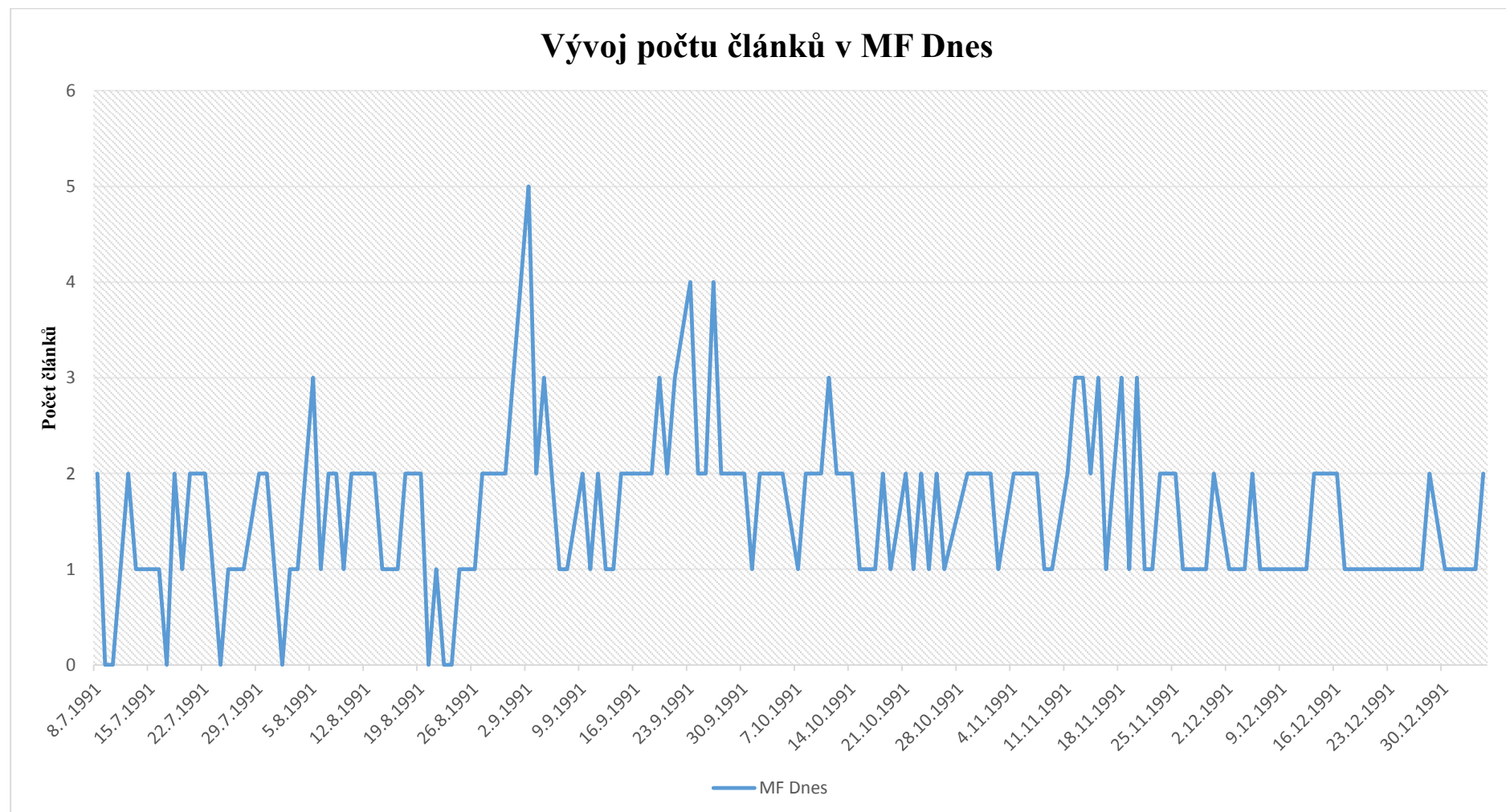
11.4 Porovnání počtu článků v obou médiích ve sledovaném období

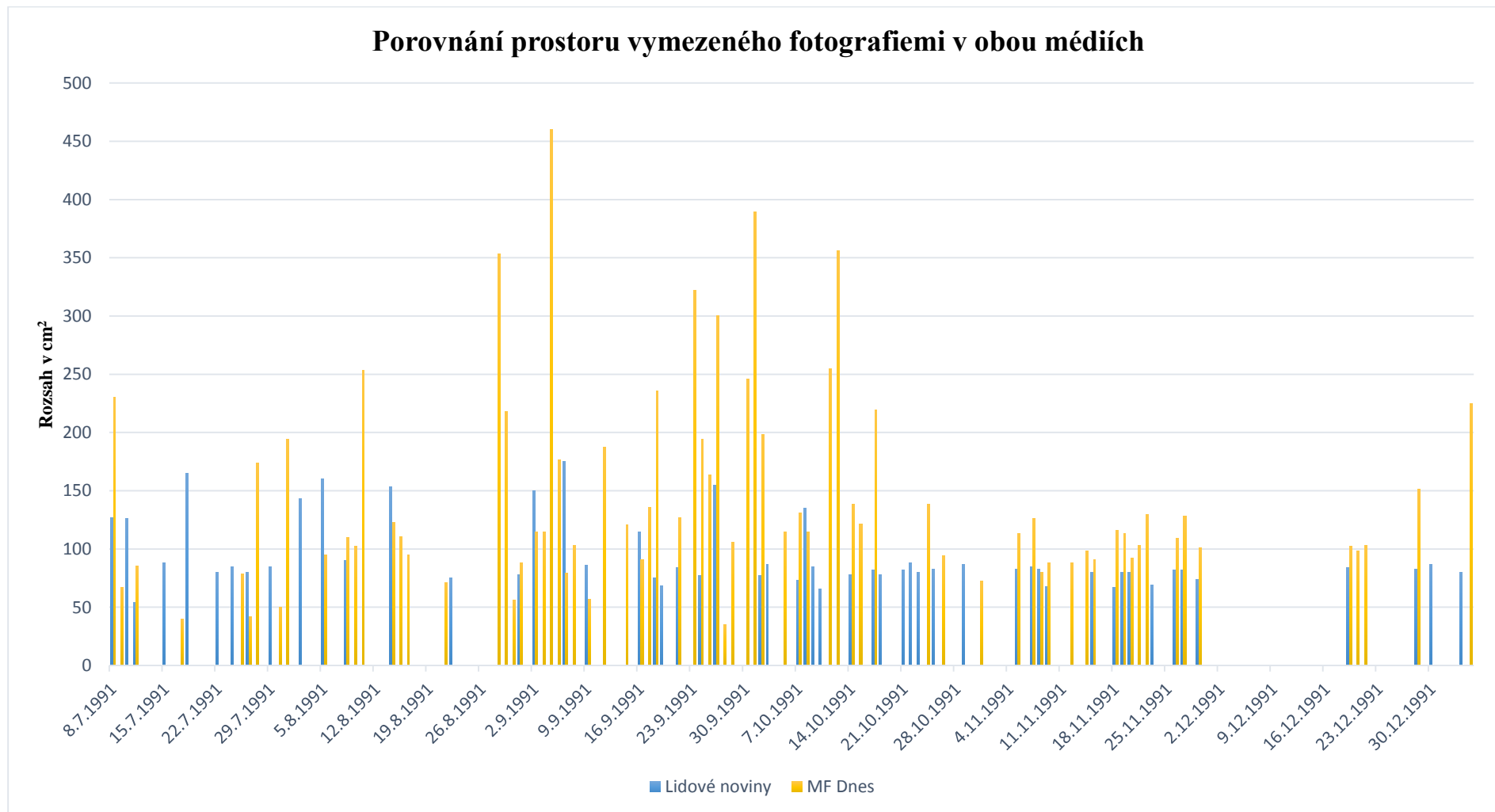
11.5 Vývoj počtu článků na stránkách Lidových novin

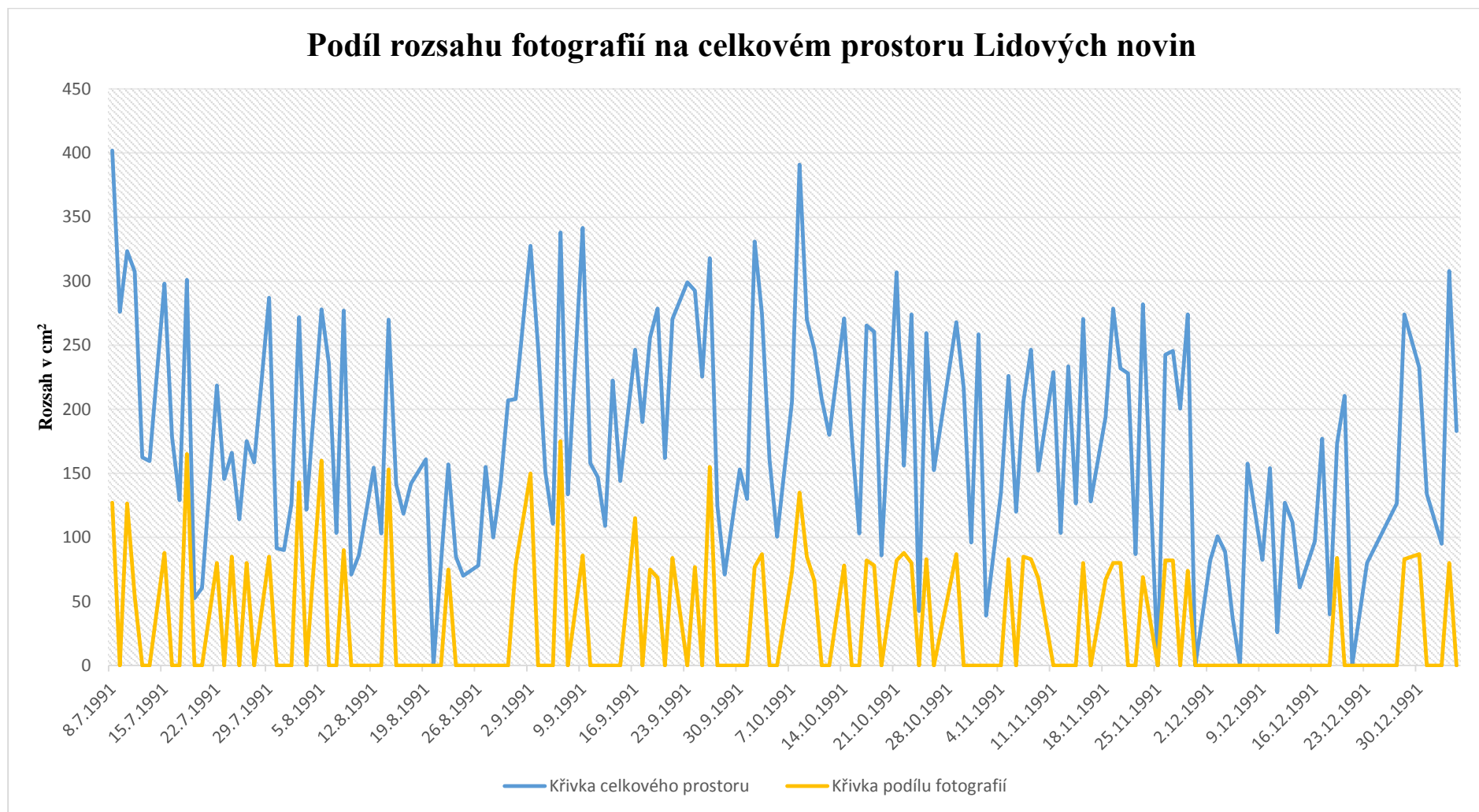
11.6 Vývoj počtu článků na stránkách MF Dnes

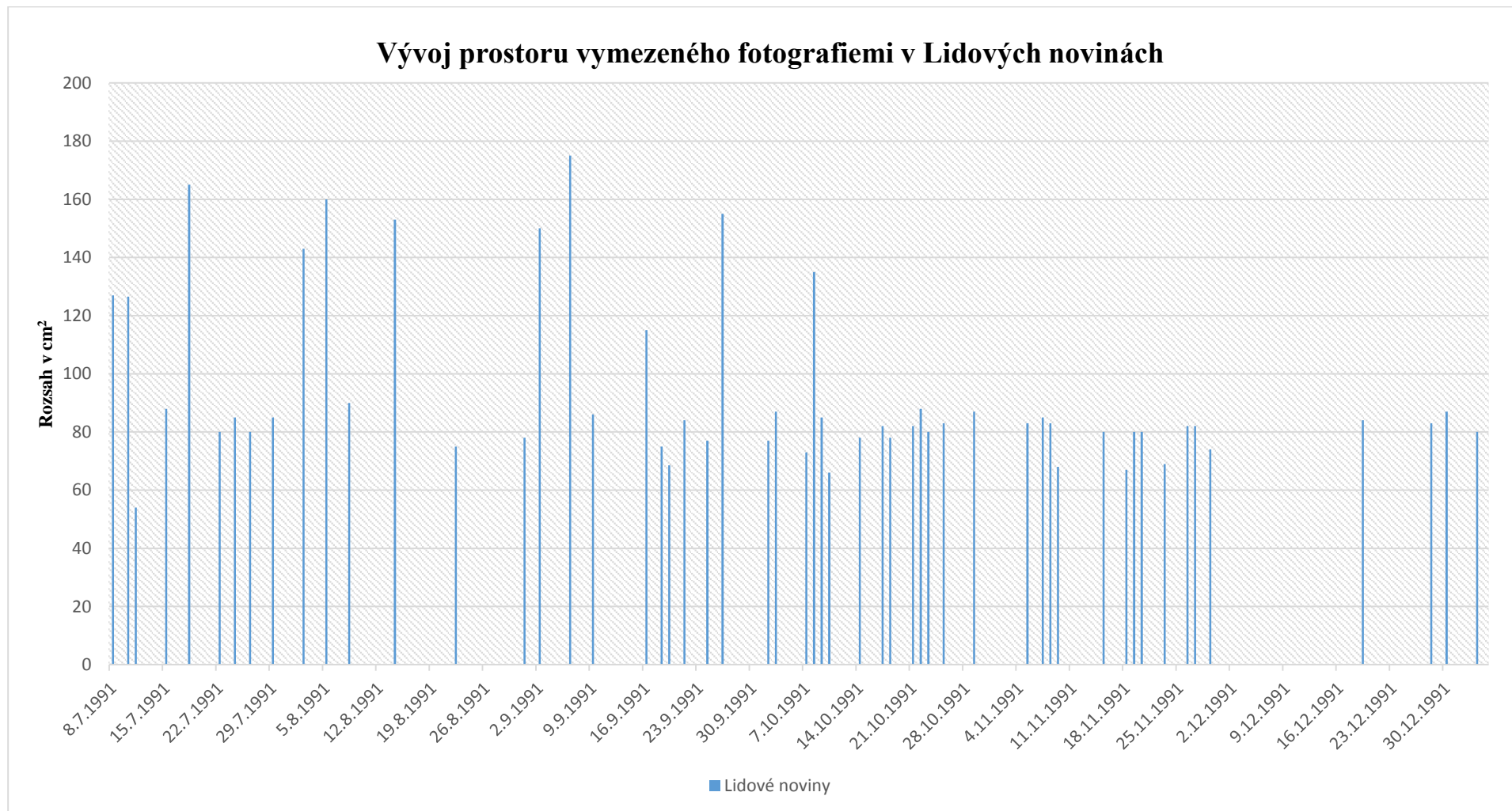
11.7 Porovnání prostoru vymezeného fotografiemi v obou médiích

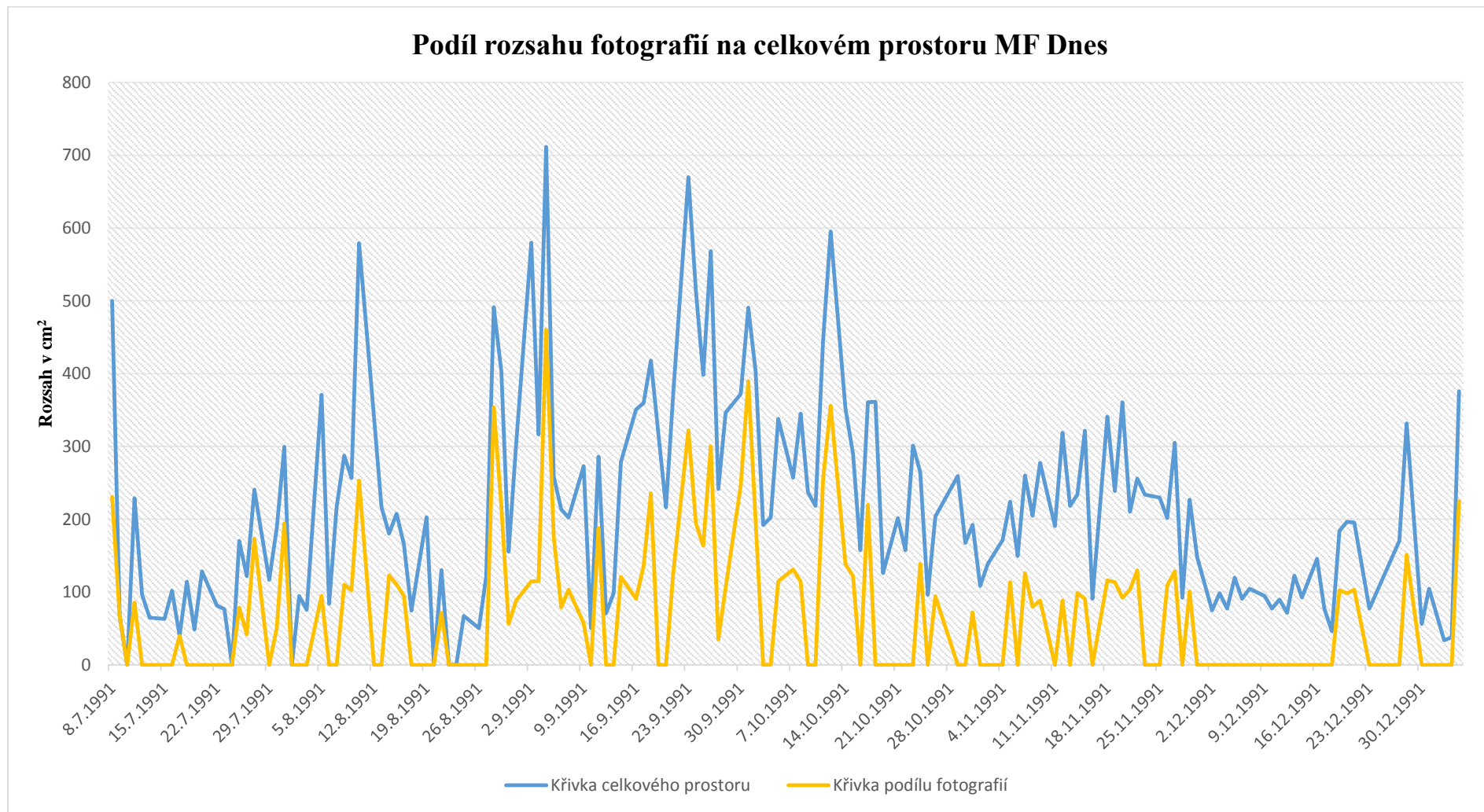
11.8 Podíl rozsahu fotografií oproti celkovému prostoru v Lidových novinách

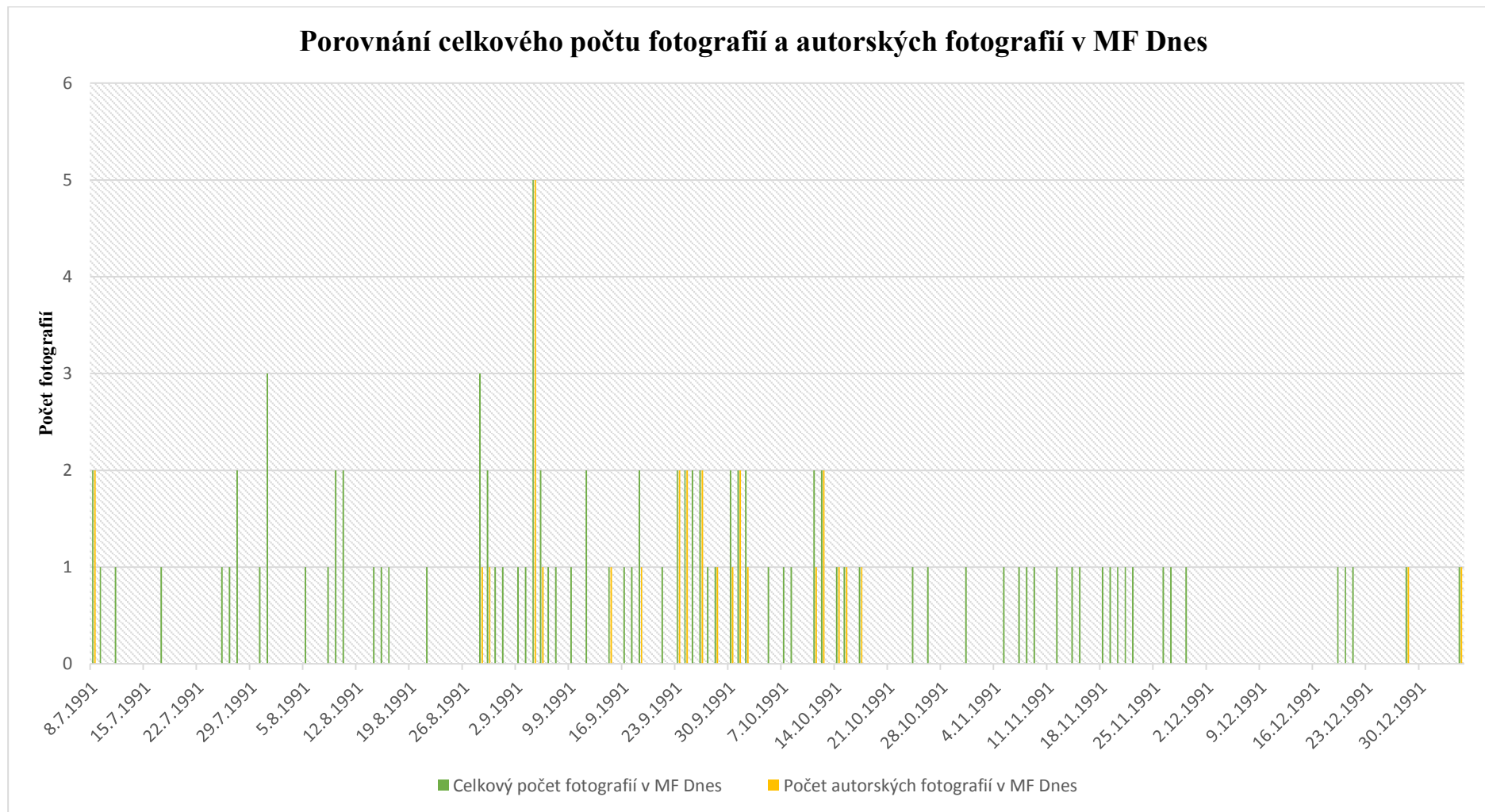
11.9 Vývoj prostoru vymezeného fotografiemi k tématu v Lidových novinách

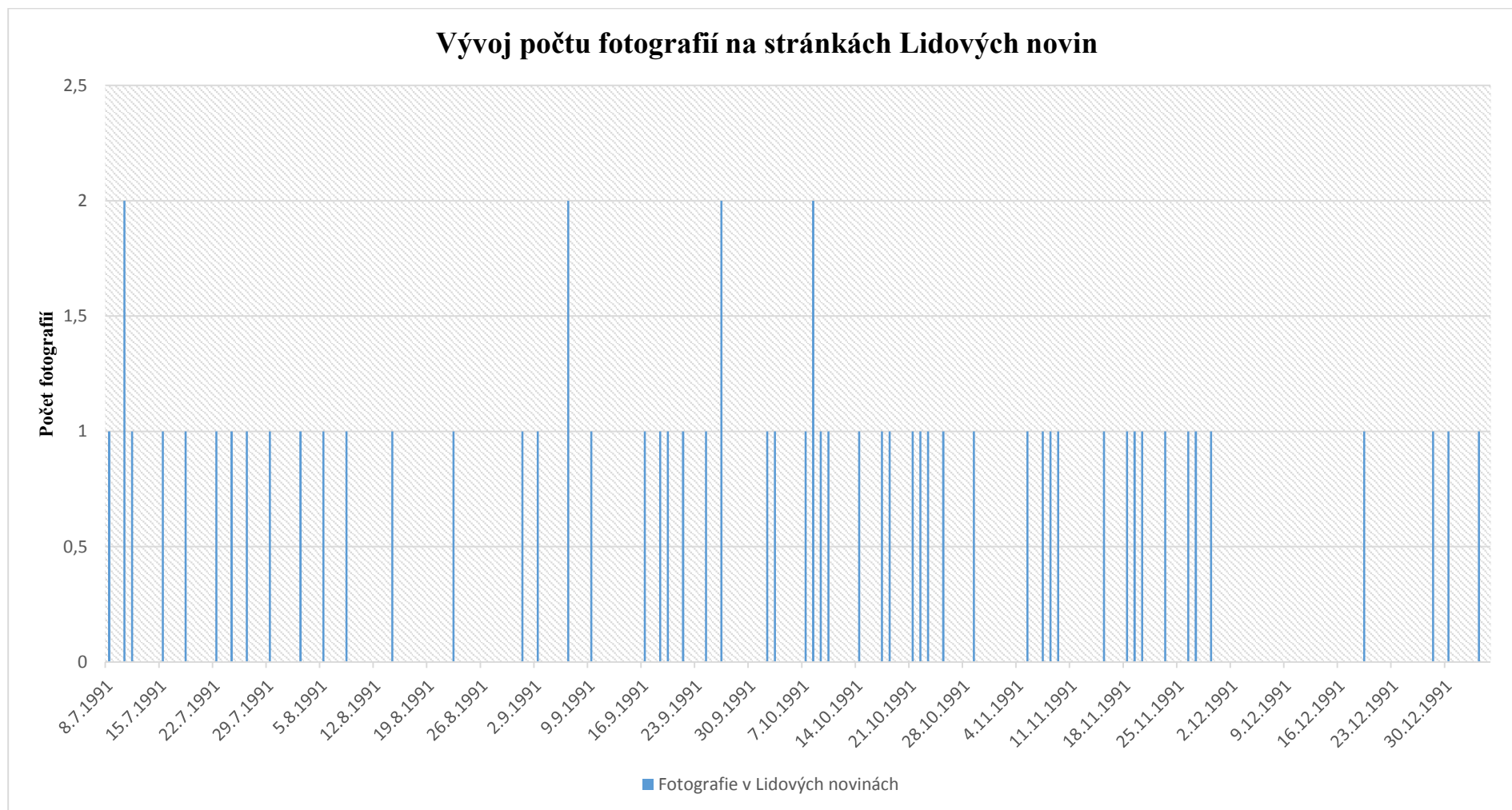
11.10 Podíl rozsahu fotografií oproti celkovému prostoru vymezeného tématu v MF Dnes

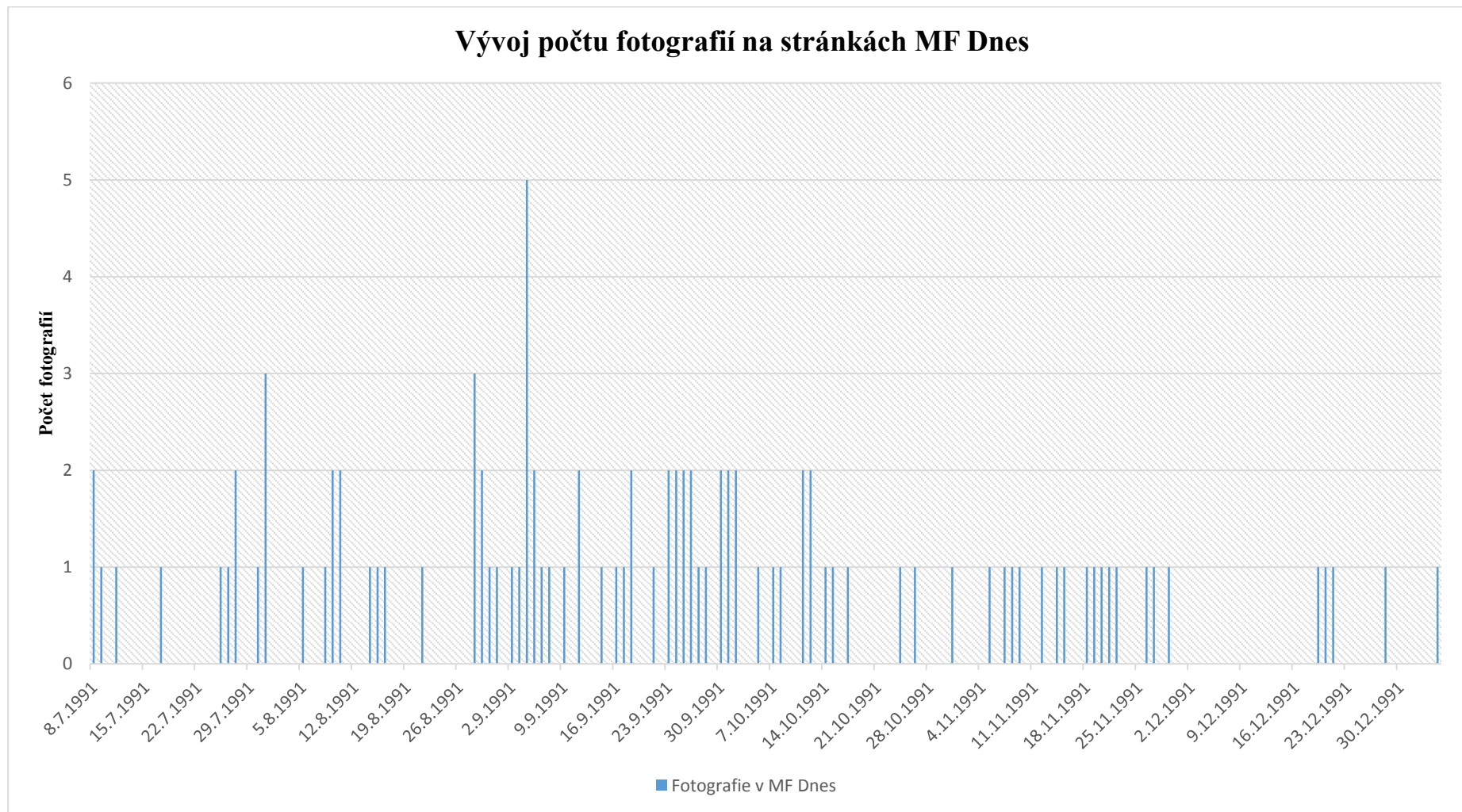
11.11 Porovnání celkového počtu fotografií a autorských fotografií v MF Dnes

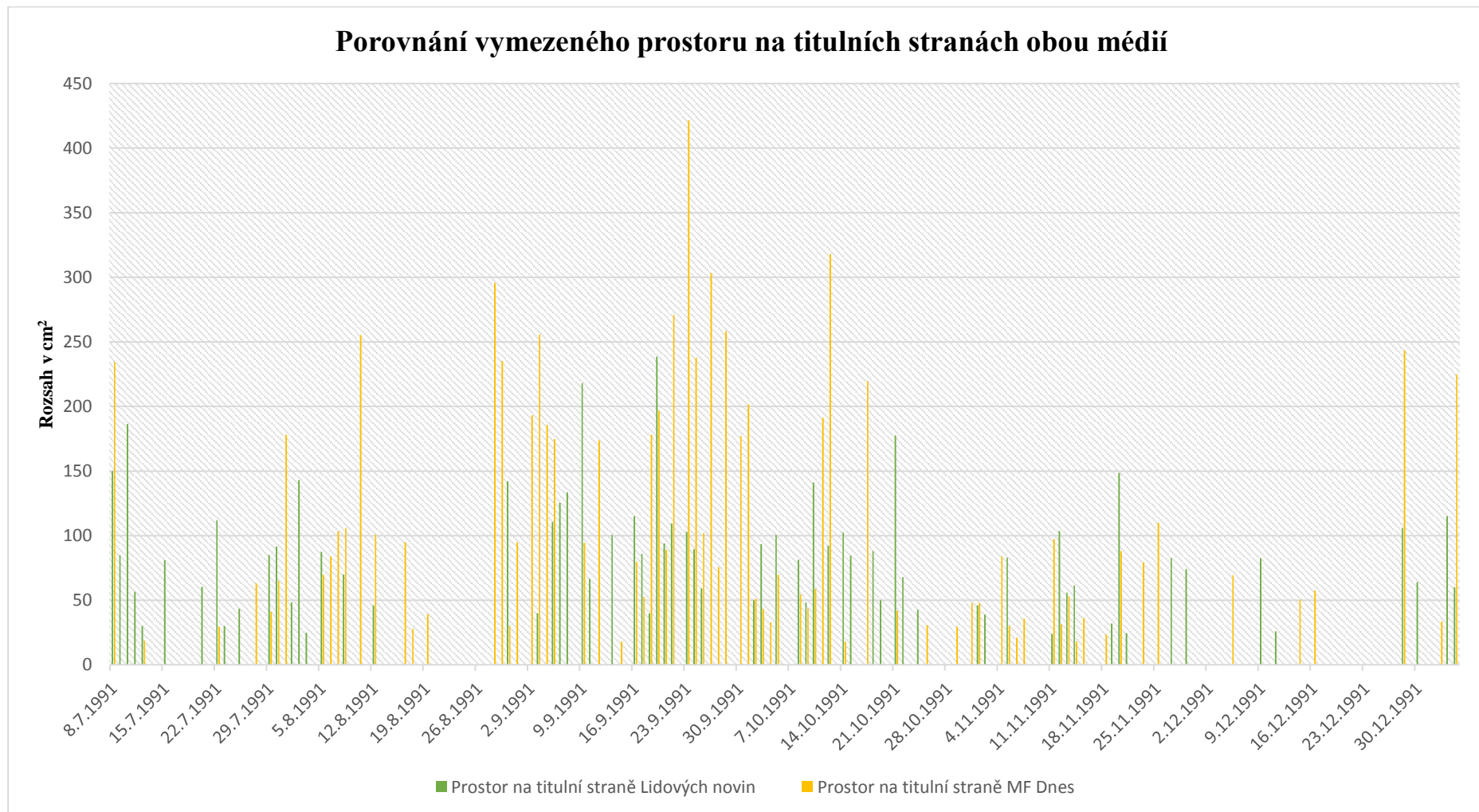
11.12 Vývoj počtu jednotlivých fotografií v Lidových novinách

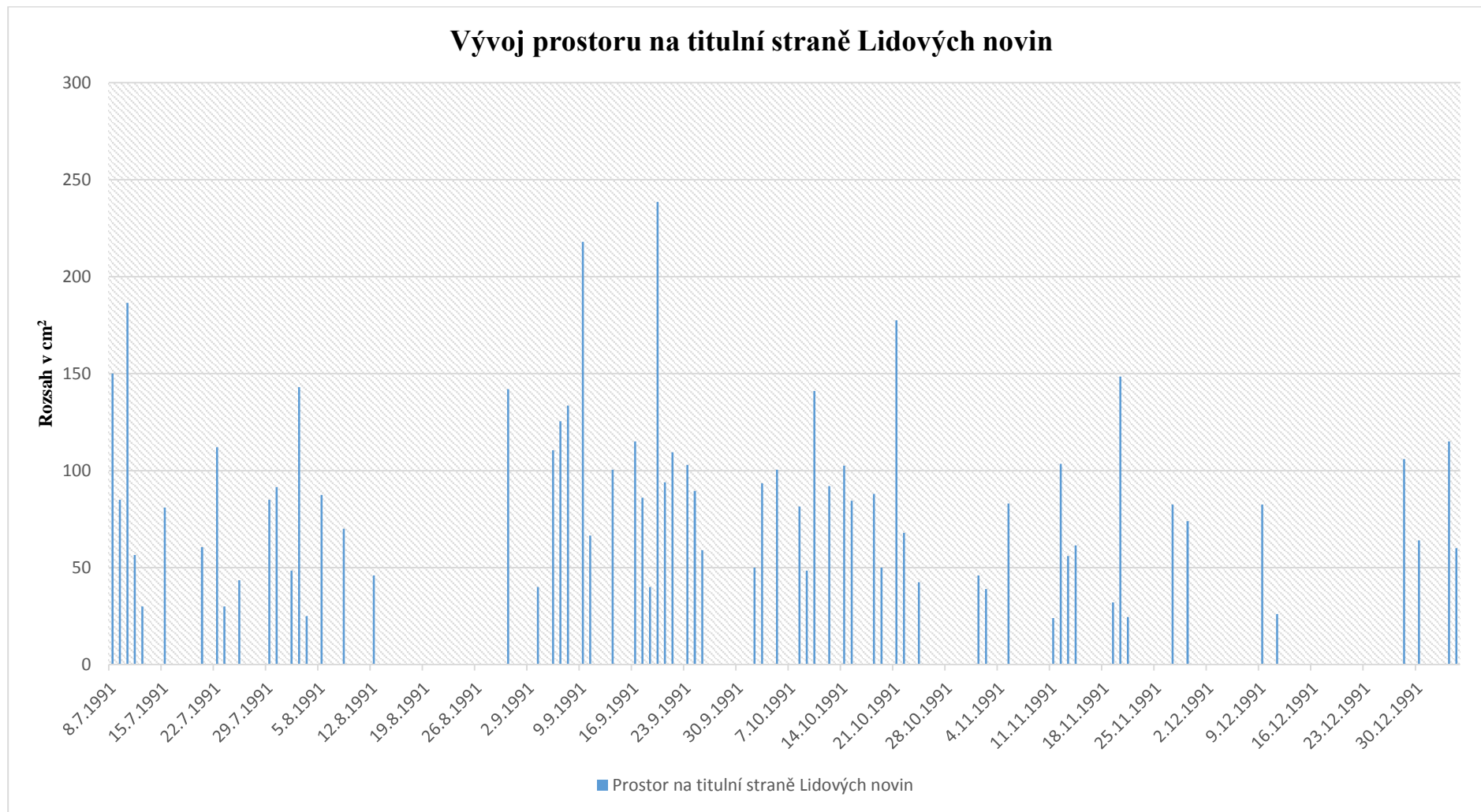
11.13 Vývoj počtu jednotlivých fotografií v MF Dnes

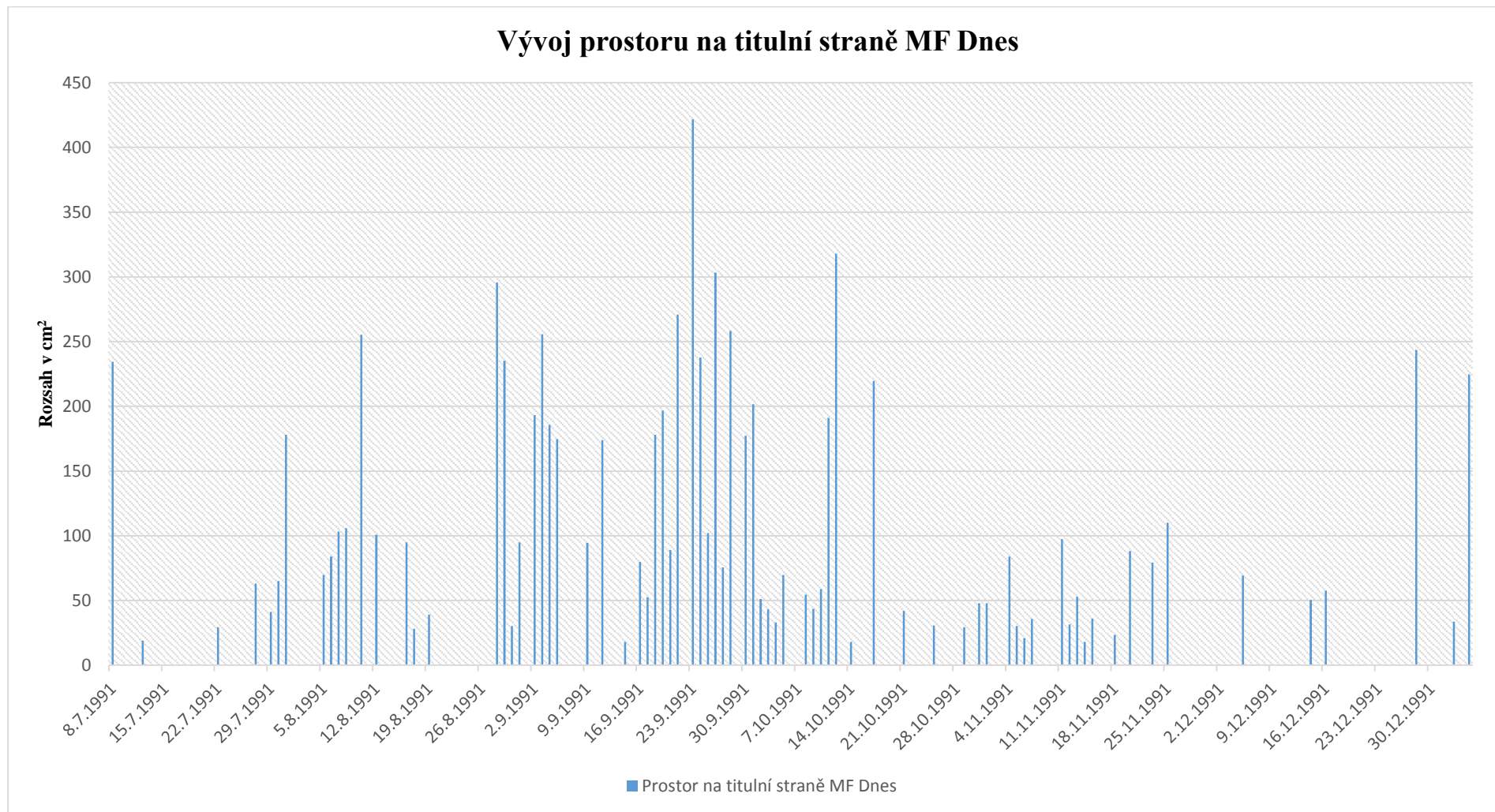
11.14 Porovnání vymezeného prostoru tématu na titulních stranách obou médií

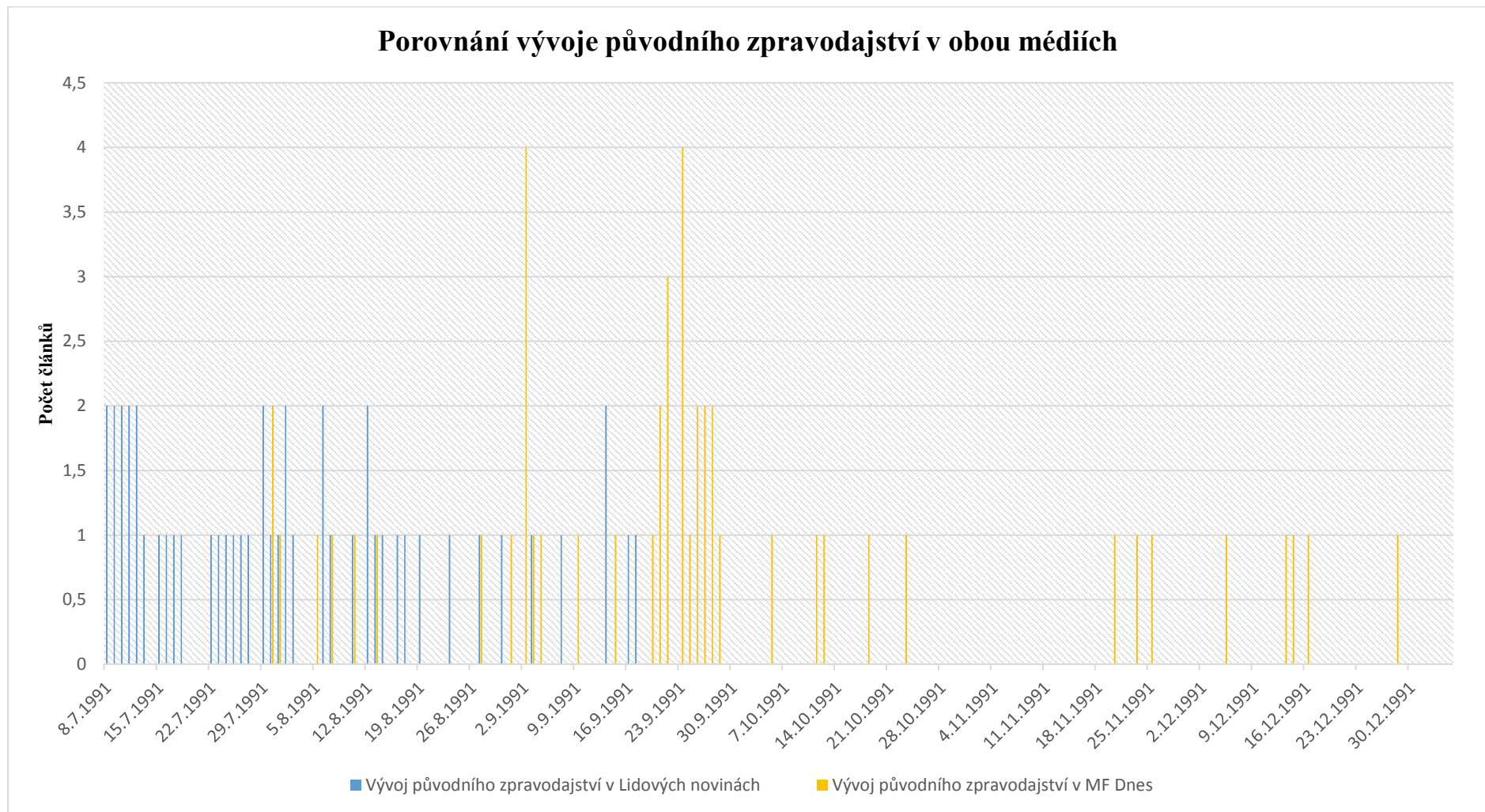
11.15 Vývoj prostoru vymezeného tématu na titulní straně Lidových novin

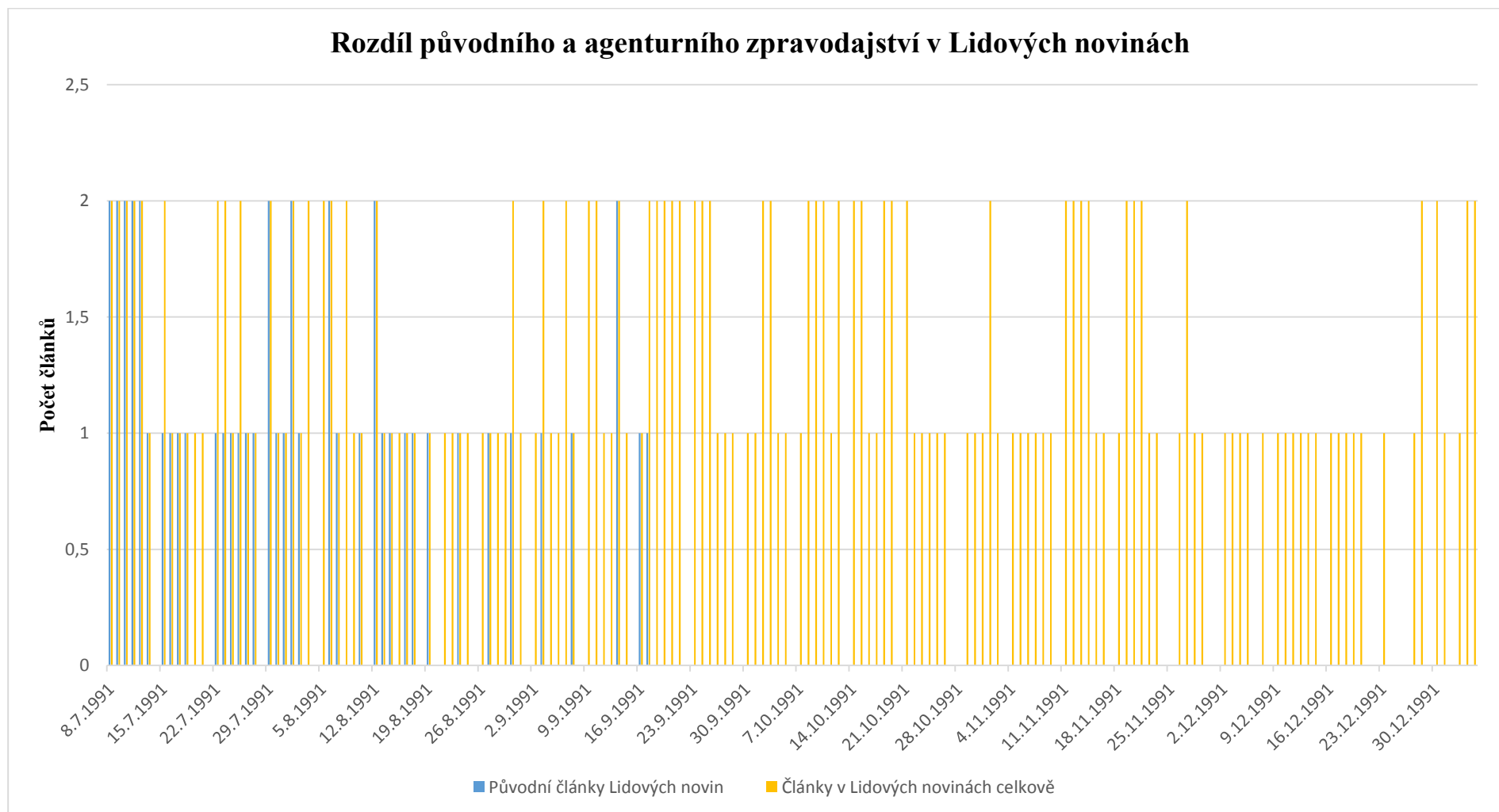
11.16 Vývoj prostoru vymezeného tématu na titulní straně MF Dnes

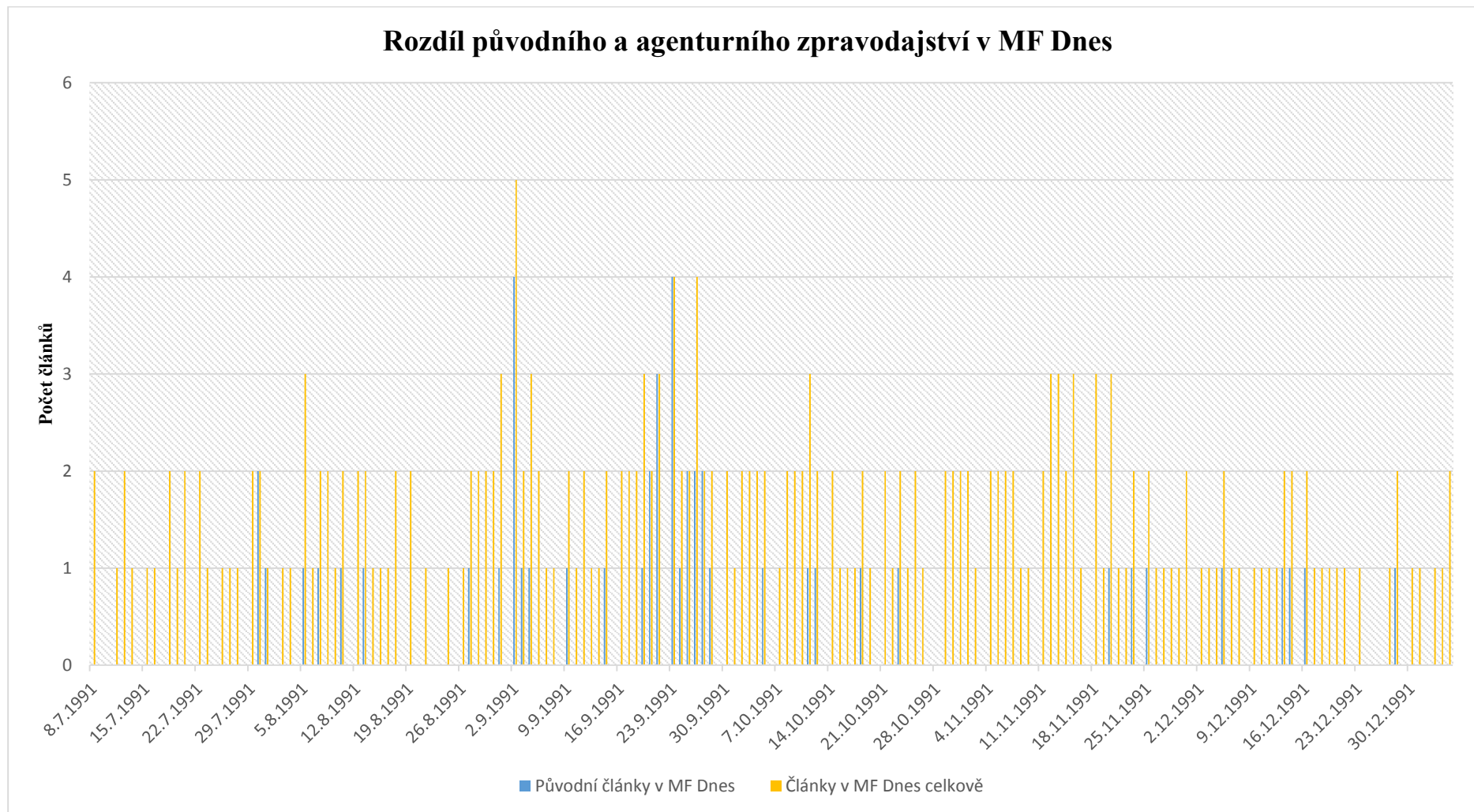
11.17 Porovnání vývoje počtu článků původního zpravodajství v obou médiích

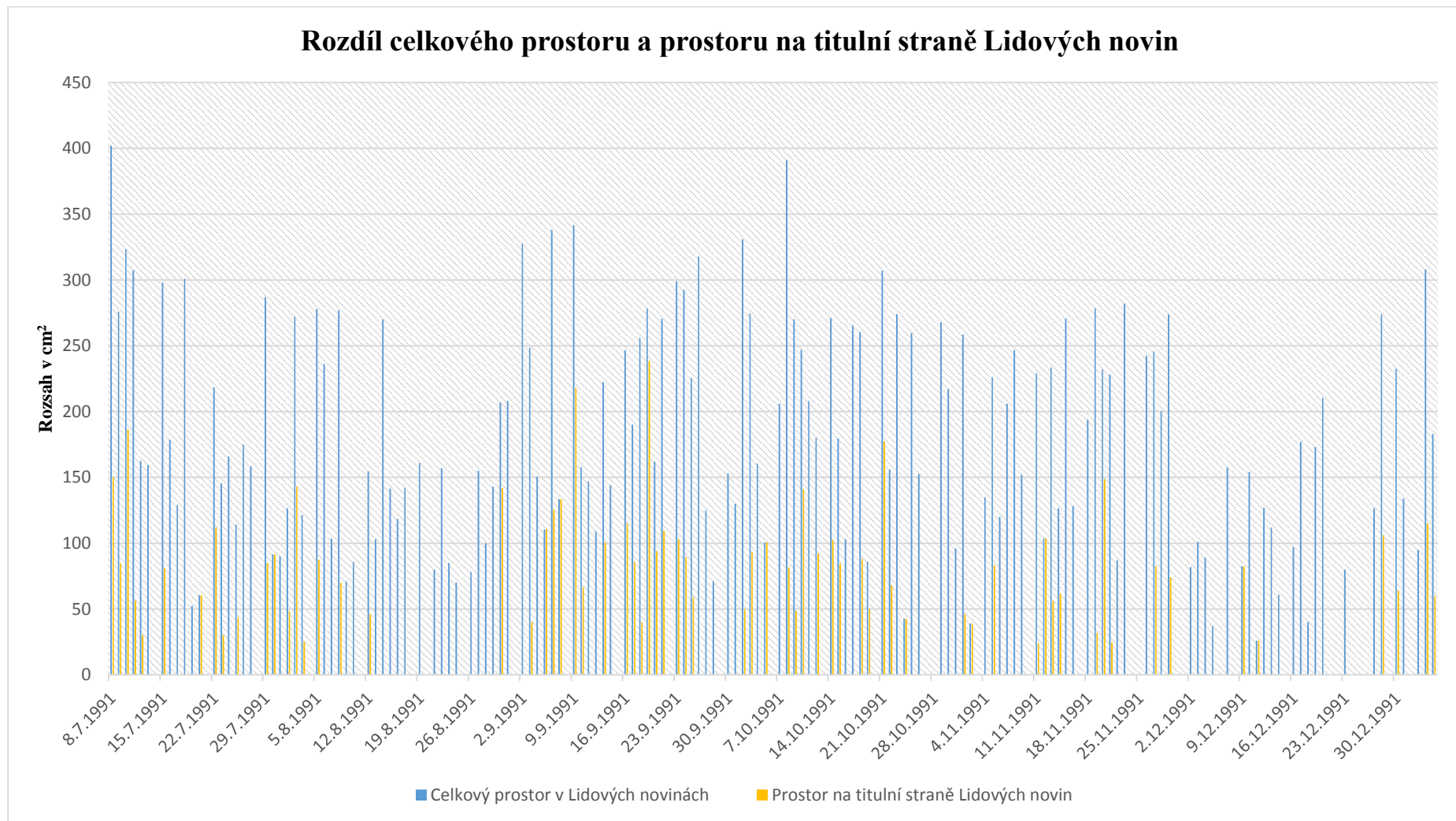
11.18 Rozdíl článků původního a agenturního zpravodajství v Lidových novinách

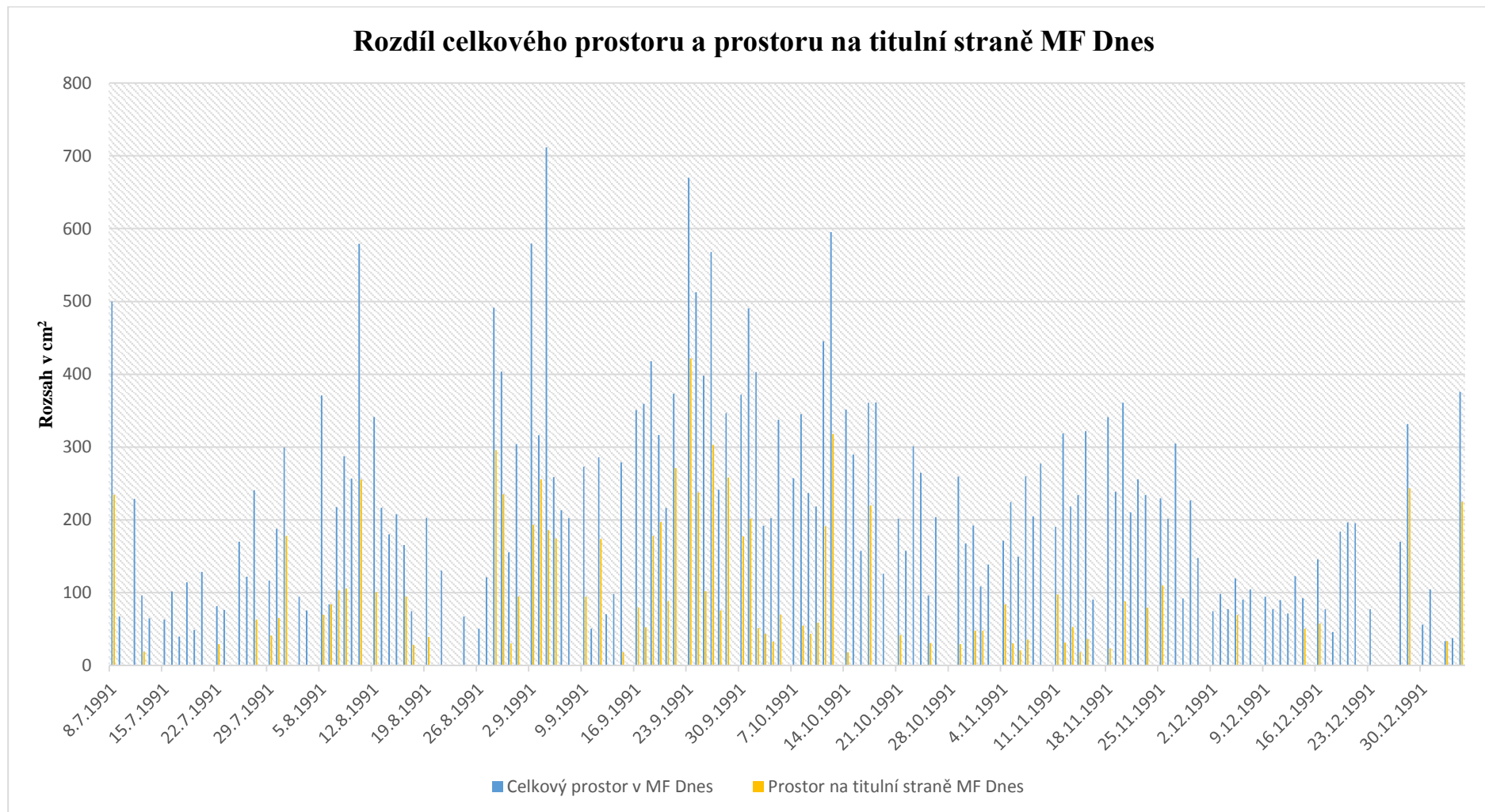
11.19 Rozdíl článků původního a agenturního zpravodajství v MF Dnes

11.20 Rozdíl celkového prostoru vymezeného tématu a prostoru na titulní straně Lidových novin

11.21 Rozdíl celkového prostoru vymezeného tématu a prostoru na titulní straně MF Dnes

11.22 Časová osa nejdůležitějších událostí během Chorvatské války za nezávislost

Významnější události jsou zvýrazněny tučným písmem. Názvy operací jsou v původním znění.

